

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Diplomová práce

Občanské sdružení a jeho úloha při ochraně životního prostředí

Bc. Libuše Suchánková

© 2011 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Libuše Suchánková

obor Podnikání a administrativa

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze čl. 17 odst. 2 určuje tuto diplomovou práci.

Název práce: **Občanské sdružení a jeho úloha při ochraně životního prostředí**

Osnova diplomové práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Obecná právní úprava občanského sdružení
4. Rozsah možné ochrany životního prostředí
5. Postavení občanských sdružení při ochraně životního prostředí
6. Občanské sdružení při ochraně životního prostředí v praxi
7. Závěr
8. Seznam použitých zdrojů
9. Přílohy

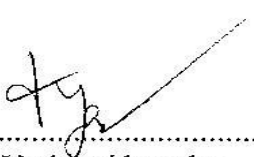
Rozsah hlavní textové části: 60 - 80 stran

Doporučené zdroje:

- SKALSKÝ, M. a TOŠNER, O. Občanské sdružení: proč a jak je založit. Praha: Arnika, 2005.
- MAREK, J. Obec, veřejnost a rozhodování o životním prostředí. 1. vyd. Praha: Pražské ekologické centrum, 1996. ISBN 80-901377-4-1.
- Právo životního prostředí. 1. vyd. Praha: Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-070-6.
- Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- JEMELKA, L. a BŘEŇ, J. Zákon o sdružování občanů. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-279-2
- Další literatura po dohodě s vedoucím diplomové práce

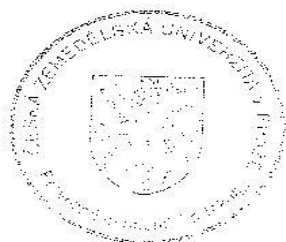
Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Jana Borská**

Termín odevzdání diplomové práce: duben 2011

Vedoucí katedry

L.S.

Děkan

V Praze dne: 3. 2. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci „Občanské sdružení a jeho úloha při ochraně životního prostředí“ zpracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů citovaných v práci a uvedených v seznamu na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 8. 4. 2011

.....
Libuše Suchánková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé diplomové práce JUDr. Janě Borské za odborné rady a konzultace během zpracovávání diplomové práce, a Martinu Skalskému, vedoucímu Centra pro podporu občanů občanského sdružení Arnika, za poskytnutí potřebných podkladových materiálů.

Občanské sdružení a jeho úloha při ochraně životního prostředí

Civil association and its role at environmental protection

Souhrn

Diplomová práce se zabývá tématem „Občanské sdružení a jeho úloha při ochraně životního prostředí“. Může sloužit jako návod pro veřejnost, jak založit občanské sdružení a jak se jeho prostřednictvím zapojit do rozhodování o životním prostředí. Občanské sdružení je jednou z právních forem nestátních neziskových organizací, založené občany se společným cílem (tj. ochrana přírody a krajiny). Proces jeho vzniku a zániku upravuje zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů. Občanská sdružení zabezpečují veřejně prospěšnou činnost a svým působením doplňují aktivity státu a dalších institucí v ochraně životního prostředí. V diplomové práci je zdůrazněno právo na informace jako jeden z předpokladů efektivního podílení se na ochraně životního prostředí. Diplomová práce seznamuje s formami zapojení občanských sdružení do ochrany životního prostředí. Význam se přikládá účasti občanských sdružení ve správních řízeních podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Jsou popsány především podmínky, které musí občanská sdružení splnit, a práva účastníků. Na příkladu vybraného občanského sdružení Arnika jsou následně demonstrovány jeho role při ochraně životního prostředí a je prezentováno uplatňování významných právních předpisů při jeho činnosti v praxi ve vztahu k vymezeným rolím.

Klíčová slova

občanské sdružení, občané, role, správní řízení, informace, životní prostředí, ochrana přírody a krajiny, účastník, právo, dotace

Summary

This master thesis deals with the topic „Civil Association and its role at environmental protection“. It can serve as a guide for the public, how to establish a civil association and how to participate in environmental decision-making processes by means of civil association. Civil Association is one of the legal forms of non-governmental non-profit organisations, established by citizens with a common interest, i. e. nature and landscape protection. The process of civil association creation and termination is regulated by Citizens Civil Law Associations Act No. 83/1990 Coll. Civil associations provide community beneficial service and their operation complement state and other institutions activities in environmental protection. The right to information has been emphasized in the thesis, as one of the prerequisites for effective participation in environmental protection. The thesis informs about the forms of involvement of civil associations in environmental protection. The importance of civil associations in administrative procedures proceed under the Act No. 114/1992 Coll., on Nature and Landscape Protection is considered. The conditions for civil association to be fulfilled has been described as well as the rights of participants. As an example has been selected civil association Arnika, that demonstrates its parts in protecting the environment and presents the legal provisions application in its practical activities, in relation to the defined roles.

Key words

civil association, citizens, task, administrative procedure, information, environment, nature and landscape protection, participant, right, subsidy

Obsah

1. ÚVOD.....	10
2. CÍL A METODIKA.....	11
2.1 Cíl.....	11
2.2 Metodika.....	11
3. OBECNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA OBČANSKÉHO SDRUŽENÍ.....	14
3.1 Občanské sdružení v rámci neziskového sektoru.....	14
3.1.1 Neziskový sektor.....	14
3.1.2 Obecná charakteristika občanských sdružení.....	17
3.2 Právní úprava občanského sdružení.....	19
3.3 Vznik a registrace občanského sdružení.....	20
3.3.1 Důvody založení občanského sdružení.....	20
3.3.2 Jak založit občanské sdružení.....	21
3.3.3 Možné důvody zamítnutí registrace.....	21
3.3.4 Náležitosti stanov.....	22
3.3.5 Lhůty pro vyřízení registrace.....	24
3.4 Volba statutárních orgánů.....	24
3.5 Jednání občanského sdružení.....	25
3.6 Členství ve sdružení.....	25
3.6.1 Druhy členství.....	26
3.6.2 Vznik a zánik členství.....	26
3.7 Zánik občanského sdružení.....	26
3.8 Financování občanského sdružení.....	28
3.8.1 Státní dotační politika.....	29
3.9 Daňový systém a účetnictví.....	30
4. ROZSAH MOŽNÉ OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ.....	33
4.1 Ochrana životního prostředí.....	33
4.2 Občanská sdružení zaměřená na ochranu životního prostředí.....	34
4.2.1 Zapojení občanských sdružení do ochrany životního prostředí.....	35
4.2.1.1 Poskytování veřejných služeb v ochraně životního prostředí.....	37
4.2.1.2 Právo na informace.....	39
5. POSTAVENÍ OBČANSKÝCH SDRUŽENÍ PŘI OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ.....	41
5.1 Právní postavení občanských sdružení.....	41
5.2 Postavení občanských sdružení v roli účastníků řízení.....	42
5.2.1 Právní předpisy v oblasti účasti veřejnosti.....	42
5.2.1.1 Aarhuská úmluva.....	42
5.2.1.2 Právní úprava ČR.....	43
5.2.2 Správní řízení.....	43
5.2.2.1 Účastníci.....	44
5.2.2.2 Práva účastníků správního řízení.....	44
5.2.3 Účast občanských sdružení ve správních řízeních týkajících se životního prostředí.....	46
5.2.4 Účast občanských sdružení ve správních řízeních, v nichž jsou dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny.....	49
5.2.4.1 Kdy se může občanské sdružení stát účastníkem správního řízení.....	49
5.2.4.2 Vznik účastenství.....	50

5.2.4.3 Popření účastenství	50
5.2.4.4 Podání žádosti o informace o plánovaných zásazích.....	50
5.2.4.5 Kácení dřevin rostoucích mimo les	51
5.2.4.6 Správní akty podle zákona.....	52
5.2.5 Přístup k právní ochraně	53
6. OBČANSKÉ SDRUŽENÍ PŘI OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V PRAXI.....	54
6.1 Občanské sdružení Arnika	54
6.2 Role občanského sdružení Arnika	55
6.3 Klíčové faktory v činnosti občanského sdružení Arnika.....	68
6.4 Posouzení informovanosti občanů a jejich povědomí o ekologických občanských sdruženích	70
6.5 Rozbor.....	76
7. Závěr	80
8. Seznam zdrojů.....	82
9. Přílohy.....	86

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1: Statistika počtu nestátních neziskových organizací v letech 2006-2010.....	17
Graf č. 1: Rozdělení konzultací podle tématu.....	59
Graf č. 2: Rozdělení konzultací podle formy komunikace.....	59
Graf č. 3: Rozdělení konzultací podle tazatele.....	60
Graf č. 4: Rozdělení konzultací podle náročnosti.....	60
Graf č. 5: Vývoj počtu konzultací a řešených případů v letech 2006 – 2009.....	60
Graf č. 6: Zastoupení mužů a žen v dotazníkovém šetření.....	70
Graf č. 7: Rozdělení respondentů podle věku.....	71
Graf č. 8: Rozdělení respondentů podle povolání.....	71
Graf č. 9: Informovanost o životním prostředí.....	71
Graf č. 10: Jakým způsobem jsou dotázání informováni.....	72
Graf č. 11: Povědomí oslovené veřejnosti o zapojení do ochrany životního prostředí.....	72
Graf č. 12: Proč nejsou respondenti seznámeni s možnostmi zapojení do rozhodování....	73
Graf č. 13: Znalost občanských sdružení, která se věnují ochraně životního prostředí.....	73
Graf č. 14: Vazba respondentů na občanská sdružení.....	74
Graf č. 15: Povědomí o činnosti, kterou se občanská sdružení zabývají.....	74
Graf č. 16: Užitečnost občanských sdružení pro ochranu životního prostředí.....	75

1. ÚVOD

Ochrana životního prostředí je v České republice majoritně zajišťována státem. Účinná je jediné tehdy, je-li dosahována zároveň aktivními postupy státu, podniků, jednotlivých občanů a neziskových organizací.

Po roce 1989 došlo v České republice se změnou politického režimu i k radikální změně v systému ochrany životního prostředí. Nastal nevídaný rozvoj neziskového sektoru, účinnou ochranu pomáhaly uskutečňovat nově vznikající ekologické organizace. Sdružování lidí do různých spolků, klubů je přirozené a má v naší zemi tradici. Trend ekologických organizací nastal až po převratu. Ochrana přírody začala záviset na iniciativě jednotlivých lidí, kteří si uvědomovali, že dosáhnout společných cílů je snadnější a efektivnější ve skupině více lidí, a proto se sdružovali do organizací.

Zásadní a pro praktickou ochranu přírody nezastupitelná je role občanských sdružení jako jedné z právní forem nestátních neziskových organizací. Vznik občanských sdružení upravuje zákon o sdružování občanů, který byl schválen v roce 1990.

Občanská sdružení fungují jako představitelé, zástupci veřejnosti. Prosazují, hájí a uskutečňují veřejný zájem na zdravém životním prostředí pro život všech obyvatel a na ochraně přírody. Občanská sdružení mohou vystupovat jako praktičtí ochránci přírody, sami pečují o významné přírodní lokality nebo o ohrožené druhy živočichů a rostlin. Sdružení rovněž usilují o legislativní změny, snaží se vyvíjet tlak na orgány veřejné správy, aby došlo k určitým změnám ve prospěch životního prostředí. Jedná se o tzv. lobbování. Občanská sdružení přispívají k šíření informací, podporují ekologickou výchovu a osvětu široké veřejnosti. Pro ochranu přírody je rovněž klíčová účast ve správních řízeních.

Mezi občanská sdružení, která se podílejí na ochraně životního prostředí, patří i občanské sdružení Arnika.

Tato diplomová práce je určena pro širokou veřejnost a slouží k zorientování se v problematice vzniku občanských sdruženích - jediné právní formy, která se může aktivně zapojit do ochrany přírody jako účastník všech správních řízení, ve kterých se rozhoduje o záměrech ohrožujících životní prostředí. Veřejnost by si měla odnést poznatky především o tom, co je to občanské sdružení, proč a jak vzniká, a jak zaniká. Je předloženo, jakým způsobem se sdružení zapojují do naplňování environmentálních cílů. Na příkladu sdružení Arnika jsou prezentovány jeho role při ochraně životního prostředí.

2. CÍL A METODIKA

2.1 Cíl

Hlavním cílem diplomové práce je zpracování problematiky týkající se úlohy občanského sdružení při ochraně životního prostředí, tzn. poskytnutí a výklad komplexní právní úpravy umožňující občanům vytvořit občanské sdružení a prostřednictvím jeho činnosti se zapojit do ochrany životního prostředí. Dílčím cílem práce je uvést charakteristické rysy občanského sdružení, zdokumentovat proces jeho vzniku a popsat způsob jeho financování. Dalším cílem je poukázat na postavení občanského sdružení při ochraně životního prostředí v roli účastníka správních řízení.

Cílem praktické části je vymezit role občanského sdružení Arnika při ochraně životního prostředí a na příkladu tohoto sdružení demonstrovat využití právních předpisů při jeho aktivitách v praxi.

Dalším cílem je získat objektivní informace od veřejnosti prostřednictvím dotazníkového šetření. Jaké povědomí mají oslovení o plánovaných zásazích do životního prostředí a o možnostech, jak těmto záměrům zabránit? Znají respondenti občanská sdružení, a jaký je jejich názor na aktivity občanských sdružení směřující k ochraně životního prostředí? Předpokladem je, že 65 % oslovených nemá přehled o plánovaných záměrech v místě bydliště a 90 % dotázaných neví, jak se do rozhodování o záměrech zapojit. Další domněnkou je, že nadpoloviční většina respondentů občanská sdružení považuje za užitečná. Cílem průzkumu je na základě odpovědí na příslušné otázky tyto hypotézy vyvrátit či potvrdit.

2.2 Metodika

A) Teoretická část

Při jejím zpracování se postupovalo formou:

- a) shromáždění podkladů jak v tištěné podobě tak v podobě elektronické. Byly použity sekundární informační prameny. Informace byly čerpány především z tištěných dokumentů – publikací, sborníků a legislativních dokumentů (zákonů a vyhlášek). Některé podklady, které se vztahují ke zkoumané problematice, byly získány pomocí internetu.;
- b) třídění dat za účelem vybrat jen takové informace, které jsou relevantní k definovaným cílům;

- c) studium a analýza dokumentů (textů právních předpisů), studium odborné literatury; systémová analýza – rozložení zkoumané skutečnosti na dílčí části; byla použita také deskriptivní metoda;
- d) interpretace - zpracování teoretické části práce formou literární rešerše s odkazy na platnou právní úpravu, výklad smyslu určité skutečnosti;
- e) shrnutí výsledků diplomové práce a vyhodnocení naplnění cíle práce v závěrečné části.

Teoretická část se skládá ze tří kapitol „Obecná právní úprava občanského sdružení“, „Rozsah možné ochrany životního prostředí“ a „Postavení občanských sdružení při ochraně životního prostředí“.

První kapitola se věnuje charakteristice občanských sdružení, dále popisuje proces vzniku, chodu a zániku sdružení. Informuje také o povinnosti občanských sdružení vést účetnictví, o daňovém minimu a o způsobu získávání finančních prostředků.

Následující kapitola především popisuje formy zapojení občanských sdružení do ochrany životního prostředí. Pojednává o občanských sdruženích jako o poskytovatelích veřejných služeb v oblasti ochrany životního prostředí. Významnou subkapitolu představuje „Právo na informace“.

Poslední kapitola představuje občanská sdružení v roli účastníků správních řízení. Jsou zde popsány práva a možnosti občanských sdružení. Jsou vysvětleny podmínky, které musí být splněny, aby se občanská sdružení mohla účastnit správních řízení, která se dotýkají zájmů ochrany přírody a krajiny. Podrobnějšímu popisu je podrobena kácení dřevin mimo les, protože bývá častým předmětem správních řízení, a sdružení Arnika se v ochraně stromů a alejí významně angažuje.

B) Praktická část

Byla zpracována na základě:

- a) studia, analýzy interních firemních dokumentů občanského sdružení Arnika (výroční zprávy, tiskové zprávy, zprávy o činnosti poradny atd.) a interpretace zjištěných informací. Praktická část byla také sepsána na základě poznatků získaných v rámci nestandardizovaného zúčastněného pozorování činnosti Centra pro podporu občanů v kampani „Zachraňme stromy“ během odborné praxe.

Pro vymezení rolí Arniky se vycházelo z teoretických přístupů popsaných v teoretické části.;

- b) provedení dotazníkového průzkumu (pro naplnění dalších vytyčených cílů práce bylo zvoleno dotazníkové šetření jako nejvhodnější metoda výzkumu).

Vlastnímu dotazníkovému výzkumu předcházelo:

- vytvoření seznamu informací, které má dotazování přinést (viz vytyčené cíle);
- určení způsobu dotazování – zvoleno bylo elektronické dotazování, tzv. CAWI (dotazování na webovém formuláři);
- výběr vzorku respondentů – dotazníkového průzkumu se mohli zúčastnit občané starší 20 let z řad studentů, zaměstnaných a důchodců. Téměř dvě třetiny respondentů byli záměrně osloveni, zbytek představuje náhodný vzorek.;
- konstrukce otázek – celkem 10 otázek a 6 podotázek, objevují se otázky identifikační, filtrační, uzavřené (dichotomické, mnohonásobný výběr), polouzavřené a otevřené;
- pilotáž.

Výzkum byl realizován po dobu tří týdnů na přelomu září a října 2010.

Vyhodnocení dotazníkového šetření bylo zpracováno formou grafů.;

- c) rozbor praktické části, shrnutí nejdůležitějších poznatků, polemizování o nich, konfrontace s teoretickými předpoklady formulovanými v teoretické části, doporučení na základě zjištěných údajů.
- d) vyvození závěrů.

Praktická část je tvořena dvěma úseky. První část se věnuje úloze a činnosti občanského sdružení Arnika z praktického pohledu. Následující druhá část má posoudit informovanost vybraného vzorku veřejnosti o životním prostředí a jeho znalost ekologických občanských sdružení.

3. OBECNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA OBČANSKÉHO SDRUŽENÍ

3.1 Občanské sdružení v rámci neziskového sektoru

Dříve než budou charakterizována občanská sdružení, je zapotřebí definovat neziskový sektor, do kterého občanská sdružení náleží. Pro lepší pochopení problematiky budou nejprve charakterizovány nestátní neziskové organizace a uvedeny funkce neziskových organizací.

3.1.1 Neziskový sektor

Charakteristika organizací působících v neziskovém sektoru není v České republice jednoznačně definována.¹ Je možné vycházet z definice uvedené v zákoně č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů § 18 odst. 7 (v platném znění), která uvádí, že neziskové organizace jsou organizace charakteru právnické osoby, které nebyly zřízeny nebo založeny za účelem podnikání.

Podle Rady vlády pro nestátní neziskové organizace² se pod označením neziskové organizace rozumí dvě skupiny:

- vládní (státní, veřejné) neziskové organizace, jejichž posláním je podílet se na výkonu veřejné správy na úrovni státu, regionu či obce. Právními formami vládních neziskových organizací v České republice jsou příspěvkové organizace a od roku 2001 organizační složky státu, kraje či obce (bývalé rozpočtové organizace).³
- nestátní (nevládní, soukromé) neziskové organizace (dále NNO), jejichž existence vychází z principu sebeřízení společnosti, což je schopnost určitého společenství lidí spolupracujících ve vymezeném prostoru organizovat a vzájemně ovlivňovat své jednání. Základní právní formy NNO představují v ČR občanská sdružení, nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, církve a náboženské společnosti a církevní právnické osoby.⁴

¹ ŠKARABELOVÁ, S. *Definice neziskového sektoru*. s. 25.

² Rada pro nestátní neziskové organizace (RNNO) plní funkci poradního, iniciativního a koordinačního orgánu vlády pro podporu NNO. Členy rady jsou zástupci státní správy a představitelé neziskových organizací. Blíže viz <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/zakladni-informace-767/>.

³ REKTOŘÍK, J. *Organizace neziskového sektoru*, s. 42.

⁴ Tamtéž, s. 42.

Charakteristika nestátních neziskových organizací

Lester Salomon v knize „In the search of the Nonprofit Sector“ označuje nestátní neziskový sektor jako soubor institucí, které slouží veřejným zájmům. Rozhodujícími je pět vlastností, podle nichž jsou nestátní neziskové organizace:

- institucionalizované – mají jistou institucionální strukturu, bez ohledu na to, zda jsou formálně nebo právně registrovány;
- neziskové (ve smyslu nerozdělování zisku) – nepřipouští se u nich žádné přerozdělování dosažených zisků mezi vlastníky nebo vedení organizace. Neziskové organizace mohou svou činností vytvářet zisk, ale musí jej použít k naplnění cílů daných posláním organizace.;
- soukromé – jsou institucionálně odděleny od státní správy a nejsou jí řízeny;
- samosprávné a nezávislé – jsou vybaveny vlastními postupy a strukturami, které umožňují kontrolu vlastních činností. Neziskové organizace nepodléhají kontrole státu ani institucí stojících mimo ně, nejsou ovládány zvenčí, ale jsou schopny řídit samy sebe.;
- dobrovolné – využívají dobrovolnou účast na svých činnostech, která se může projevit výkonem neplacené práce pro organizaci, formou darů nebo čestnou účastí ve správních radách.⁵

Funkce neziskových organizací

Cílovou funkcí není zisk, ale dosažení užitku, plnění vytyčených cílů definovaných jako poslání organizace. Další funkce lze rozdělit na funkci operační (poskytování služeb) a funkci obhajovací (ovlivňování oblasti politického nebo veřejného mínění).⁶

Podle Evropské komise mají neziskové organizace tyto funkce:

- výkon služeb nebo jejich zajištění – zajišťují svým klientům služby informační, poradenské atd.;
- obhajování – účelem organizací je lobovat nebo jinak argumentovat se záměrem dospět ke změně veřejného vnímání nebo politiky;

⁵ SALOMON, L. *In the search of the Nonprofit Sector*. Převzato ze ŠKARABELOVÁ, S. *Definice neziskového sektoru*. s. 24.

⁶ DOHNALOVÁ, M. *Občanský sektor*. s. 5. In: ŠKARABELOVÁ, S. *Definice neziskového sektoru*.

- svépomoc nebo vzájemná pomoc – organizace je tvořena skupinami nebo jednotlivci, kteří mají určitý společný zájem nebo potřebu. Navzájem si pomáhají, spolupracují a vyměňují si informace.;
- východisko a koordinace – koordinují aktivity, poskytují informace a podporu individuálním organizacím působícím v určité oblasti.⁷

Neziskové organizace přispívají k vytváření zaměstnanosti, k demokracii, k aktivnímu občanství, zajišťují široké spektrum služeb, zastupují zájmy občanů atd.⁸

Ekonomové vnímají existenci neziskových organizací jako institucionální odpověď na nedostatky státu a trhu. Poukazují na oslabenou schopnost státu uspokojit požadavky občanů na poskytování veřejných statků a na informační asymetrii mezi producentem a spotřebitelem.⁹

Politologové zdůrazňují zprostředkovatelskou roli neziskových organizací v prostoru mezi státem a trhem. Jejich klíčovou funkcí je působení v roli tlumočnicků požadavků veřejnosti. Umožňují lidem aktivní účast ve svých činnostech. Prostřednictvím neziskových organizací jsou vyjadřována potřeby a přání občanů.¹⁰

Neziskovým organizacím se také přisuzuje kontrolní funkce. Organizace se označují jako tzv. „watchdogs“ („hlídací psi“ demokracie). Organizace typu watchdogs dozírají na dodržování demokratických principů. Jejich cílem je upozornit na nedemokratická, diskriminační a protikorupční ustanovení právních předpisů. Slouží jako včasné varovné mechanismy před negativními tendencemi.¹¹

⁷ DOHNALOVÁ, M. *Občanský sektor*. s. 5. In: ŠKARABELOVÁ, S. *Definice neziskového sektoru*.

⁸ Tamtéž, s. 6.

⁹ DOHNALOVÁ, M. *Občanský sektor*. s. 6. In: ŠKARABELOVÁ, S. *Definice neziskového sektoru*.

¹⁰ Tamtéž, s. 6.

¹¹ Institut komunitního rozvoje. *Neziskové organizace*. Dostupné z www.ikor.cz/neziskove_org.php.

Tab. č. 1: Statistika počtu nestátních neziskových organizací v letech 2006-2010

Nestátní neziskové organizace	Občanská sdružení	Nadace	Nadační fondy	Obecně prospěšné společnosti	Evidované právnické osoby	Organizační jednotky sdružení
2006	prosinec	prosinec	prosinec	prosinec	prosinec	prosinec
	58 347	380	992	1 317	4 464	28 868
2007	prosinec	prosinec	prosinec	prosinec	prosinec	prosinec
	61 802	390	1048	1 486	4 446	29 378
2008	prosinec	prosinec	prosinec	prosinec	prosinec	prosinec
	65 386	411	1095	1 658	4 399	29 752
2009	prosinec	prosinec	prosinec	prosinec	prosinec	prosinec
	68 631	429	1168	1 813	4 347	30 640
2010	červen	červen	červen	červen	červen	červen
	70 558	446	1190	1 888	4 332	30 854

Zdroj: Český statistický úřad. Převzato z

http://www.neziskovky.cz/data/stat_NNO_tabulka_1990_2010txt8394.pdf

Komentář: Počet nestátních neziskových organizací v České republice neustále vzrůstá. K červnu 2010 je evidováno celkem 109 390 nestátních neziskových organizací. Největší část (92,8 %) tj. 101 532 tvoří zaregistrovaná občanská sdružení (70 668) a jejich organizační jednotky (30 864).

3.1.2 Obecná charakteristika občanských sdružení

„Občanská sdružení jsou podle základní typologie právnických osob korporací. Korporace je právní celek právně oddělený od svých členů. Není možná existence korporace bez členů.“¹² Korporace je založena na členském základu, což je jeden z jejích základních znaků. Návrh nového občanského zákoníku v § 206 uvádí, že korporaci vytváří společenství osob, přičemž korporace může být tvořena i jediným členem. Dle § 18 odst. 2 občanského zákoníku, zákon č. 40/1964 Sb. (v platném znění), jsou sdružení fyzických a právnických osob (tedy občanská sdružení) právnickými osobami, a je na ně nahlíženo jako na účastníky občanskoprávních vztahů.

Občanská sdružení se řadí mezi nestátní neziskové organizace. Patří mezi nejčastější a také nejjednodušší právní formu neziskových organizací v ČR (z pohledu legislativních a administrativních povinností).¹³

Pro podrobnější charakteristiku občanských sdružení je možné vycházet z principů spolkového práva a z výše popsaných rysů nestátních neziskových organizací. Občanská

¹² DEVEROVÁ, L. *Typologie neziskových organizací v ČR*. s. 32. In: DEVEROVÁ, L. a kol. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru*.

¹³ Občanská společnost. *Založení občanského sdružení*. Dostupné z <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=u&x=132554>

sdužení jsou nevýdělečnými právníckými osobami, jejich příznačnou vlastností je, že nejsou založeny za účelem podnikání. Dosahování zisku není prioritou, neznamená to však, že podnikat nesmějí. Narozdíl od podnikatelských subjektů nemohou občanská sdružení dosažený zisk rozdělovat mezi své členy, ale musí jej použít na dosažení cílů daných posláním sdružení. Majetek členů sdružení je oddělen od majetku občanského sdružení. Jeho členové neručí za závazky sdružení.¹⁴

Další rysem občanských sdružení je, že se jedná o právnícké osoby založené občany, nikoliv státem, krajem nebo obcí. Občanská sdružení jsou separována od státu. Stát občanská sdružení administrativně registruje, ale do jejich vnitřních poměrů nezasahuje. Občanská sdružení nejsou napojena finančními vztahy na státní rozpočet. Mají pouze možnost ucházet se o dotace z veřejných rozpočtů bez právního nároku na jejich poskytnutí. Občanská sdružení jsou samosprávná a nezávislá, tzn. schopna řídit sama sebe.¹⁵

Občanská sdružení jsou považována za společenství obecného práva občanského, která byla v minulosti zřizována na základě spolkového práva (práva neobchodních společenství).¹⁶ Návrh nového občanského zákoníku zavádí nový pojem „spolek“, kterým se nahrazuje označení „občanské sdružení“. Tvůrci návrhu se tímto pojetím obrací k historickému vývoji terminologie spolkového práva. Podmínky vzniku a zániku spolku jsou obsaženy v § 210 – 299 nového občanského zákoníku. Zásadní změnou nového návrhu je vznik spolků (občanských sdružení) zápisem do veřejného rejstříku a proces zrušení nově zahrnuje podrobnou úpravu likvidace, fúze a rozdělení spolku. Telec v knize „Spolkové právo“ uvádí, že spolek je, po obci, jednou z nejstarších forem organizace veřejného života. Jde o sdružení lidí se společným zájmem a zpravidla bez cíle zisku. Zvláštním pramenem české právní úpravy spolkového práva je zákon o sdružování občanů.¹⁷

¹⁴ TELEC, I. *Spolkové právo*. s. 45.

¹⁵ DEVEROVÁ, L. *Typologie neziskových organizací v ČR*. s. 32. In: DEVEROVÁ, L. a kol. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru*.

¹⁶ TELEC, I. *Spolkové právo*. s. 7.

¹⁷ TELEC, I. *Spolkové právo*. s. 9 a 36.

3.2 Právní úprava občanského sdružení

Právo občanů svobodně se sdružovat vyplývá z Listiny základních práv a svobod. V článku 20 odst. 1 tohoto dokumentu je řečeno: „Právo svobodně se sdružovat je zaručeno. Každý má právo spolu s jinými se sdružovat ve spolcích, společnostech a jiných sdruženích.“¹⁸

Podrobnosti týkající se práva občanů svobodně se sdružovat upravuje zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon). Zákon přináší jednoduchý postup vzniku, provozování i zániku občanských sdružení. Podle tohoto zákona mají občané právo zakládat spolky, svazy, kluby a jiná občanská sdružení za účelem výkonu sdružovacího práva.

Podstatné myšlenky tohoto zákona (§ 2, 3):

- Členy občanských sdružení mohou být i právnické osoby (s výjimkou obcí).
- Sdružení jsou právnickými osobami, proto do jejich postavení a činnosti mohou státní orgány zasahovat jen v mezích zákona.
- Nikdo nesmí být nucen ke sdružování a k členství ve sdruženích ani k účasti na jejich činnosti. Každý může kdykoliv ze sdružení svobodně vystoupit.
- To, zda se někdo sdružuje, účastní se činnosti sdružení či stojí mimo něj, nesmí být nikomu občansky na újmu.
- Práva a povinnosti členů sdružení jsou vymezeny ve stanovách¹⁹ sdružení.

Zákon se nevztahuje na sdružování v politických stranách, na sdružování k výdělečné činnosti a na sdružování v církvích či náboženských společnostech.

Podle § 4 zákona nejsou dovolena sdružení:

- a) jejichž cílem je popírat nebo omezovat osobní, politická nebo jiná práva občanů pro jejich národnost, pohlaví, původ, rasu, náboženské vyznání apod. Nejsou dovolena sdružení, která vzbuzují nenávisť z uvedených důvodů, podporují násilí či jinak porušují ústavu;
- b) která dosahují cílů způsoby, které jsou v rozporu s ústavou;

¹⁸ ČERNÝ, P. *Zákon o sdružování občanů – Komentář*. s. 11.

¹⁹ vnitřní právní předpis právnické osoby

- c) ozbrojená nebo s ozbrojenými složkami (výjimku představují sdružení užívající zbraně pro sportovní účely nebo k výkonu práva myslivosti).

3.3 Vznik a registrace občanského sdružení

„Občanská sdružení vznikají z vůle občanů, kteří pociťují nutnost sdružit se za určitým účelem, přičemž se nerozlišuje mezi těmi, která vyvíjejí činnost veřejně nebo vzájemně prospěšnou.“^{20 21}

3.3.1 Důvody založení občanského sdružení

- Při prosazování vlastních zájmů představuje výhodou možnost spojit se s dalšími lidmi, kteří mají stejné názory či zájmy, a sledují stejný cíl. Hlas takto vytvořené skupiny (občanského sdružení) může mít obecně větší váhu než hlas jednotlivce.²²
- Občanské sdružení může jako nezávislá právnická osoba podávat připomínky v procesu projednávání vlivů na životní prostředí (tzv. proces EIA dle zákona č. 100/2001 Sb.). Poté se může za určitých podmínek stát účastníkem následného správního řízení, ve kterém se rozhoduje o povolení investičního záměru, nebo se účastnit správních řízení podle zákona o ochraně přírody a krajiny (pouze v případě, že je posláním sdružení ochrana přírody).²³
- Další důvod souvisí s osvobozením občanských sdružení od některých správních poplatků. Toto osvobození je vymezeno v zákoně č. 634/2004 Sb. o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Zákon nestanovuje osvobození občanských sdružení paušálně, ale v příloze zákona v Sazebníku. Osvobození se vztahuje např. na poplatky spojené s ověřením úředních dokumentů, ověřením podpisu, poplatky za výpis z katastru nemovitostí apod.²⁴

²⁰ Činnost veřejně prospěšná vede k uspokojování potřeb společnosti. Je vykonávána ve prospěch veřejnosti, nikoliv za účelem zisku (např. ochrana životního prostředí, vzdělávací a informační aktivity atd.). Účelem vzájemně prospěšných sdružení je sdílení společných zájmů (např. sportovní kluby, myslivecká sdružení, chovatelské kluby).

²¹ ČERNÝ, P. *Zákon o sdružování občanů - Komentář*. s. 11.

²² Občanská společnost. *Založení občanského sdružení*. Dostupné z <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=u&x=132554>.

²³ Tamtéž, <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=u&x=132554>.

²⁴ Tamtéž, <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=u&x=132554>.

- V neposlední řadě se při zakládání občanského sdružení považuje za přednost také skutečnost, že občanské sdružení má možnost získat finanční podporu, a to jak od soukromých dárců tak od nadací, mezinárodních institucí či ministerstev.²⁵

3.3.2 Jak založit občanské sdružení

Postup registrace a vzniku sdružení upravuje § 6 a 7 zákona č. 83/1990, o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů. Sdružení se zakládá registrací a vzniká dnem registrace, kterou provádí Ministerstvo vnitra České republiky (dále MV ČR). Návrh na registraci občanského sdružení mohou podat nejméně tři občané (tvořící tzv. přípravný výbor), z nichž alespoň jeden musí být starší 18 let. V návrhu na registraci, který se skládá z žádosti a stanov sdružení, je třeba uvést jména, příjmení, data narození a bydliště členů přípravného výboru s uvedením zmocněnce (starším 18 let) oprávněným jednat jejich jménem. Návrh musí být podepsán všemi členy přípravného výboru. Podpisy členů přípravného výboru není nutné notářsky ověřovat. Návrh na registraci občanského sdružení se zasílá na MV ČR. Řízení o registraci je zahájeno dnem, kdy ministerstvo obdrží návrh. Pokud nejsou shledány důvody pro odmítnutí registrace, provede ministerstvo zápis občanského sdružení do rejstříku občanských sdružení.

3.3.3 Možné důvody zamítnutí registrace

Ministerstvo může registraci sdružení odmítnout, pokud z předložených stanov vyplývá, že jde o sdružení nedovolené viz § 4 zákona. Týká se to také sdružení, která dosahují svých cílů nezákonnými a protiústavními prostředky, sdružení zaměřených na omezování lidských práv nebo sdružení ozbrojených, zřizujících ozbrojené složky. Dalším důvodem pro odmítnutí registrace je, pokud stanovy sdružení a cíle sdružení jsou v rozporu se zákonem, pokud stanovy obsahují diskriminující opatření proti členům. Pokud ze stanov vyplývá, že se nejedná o občanské sdružení, nýbrž politickou stranu, výtěžnou společnost, profesní komoru, církev nebo náboženskou společnost, je to také důvod pro zamítnutí registrace sdružení.²⁶

²⁵ Občanská společnost. *Založení občanského sdružení*. Dostupné z <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=u&x=132554>.

²⁶ ČERNÝ, P. *Zákon o sdružování občanů*. s. 4.

3.3.4 Náležitosti stanov

Název občanského sdružení

Název je základním identifikačním znakem občanského sdružení. Název musí být jedinečný, platí zákaz shodnosti. Musí se výrazně lišit od názvu právnické osoby, která již působí na území České republiky, od názvu orgánu veřejné moci České republiky, od názvu mezinárodní organizace (příp. jejího orgánu nebo její instituce) a od názvu Evropské unie a jejích orgánů. V názvu nemusí být obsaženo označení „občanské sdružení“ ani zkratka „o. s.“, jak tomu bylo v minulosti.²⁷

Sídlo sdružení

Sídlo musí být určeno adresou, kde právnická osoba skutečně sídlí, tedy místem, kde je umístěna její správa a kde se veřejnost může s právnickou osobou stýkat.²⁸

Cíl činnosti sdružení

Občanské sdružení může být zaměřeno na oblast vzdělávací, osvětovou, kulturní, vědeckou, uměleckou, sportovní a jinou. Zájmová činnost sdružení může být zaměřena na uspokojování zájmů pouze svých členů nebo může sledovat určitý obecně prospěšný cíl (např. ochrana přírody). Pokud má mít občanské sdružení právo účastnit se správních řízení podle zákona o ochraně přírody a krajiny, musí být ve stanovách uvedeno jako jeho hlavní poslání ochrana přírody a krajiny.²⁹

Orgány sdružení, způsob jejich ustavování, určení orgánů a funkcionářů oprávněných jednat jménem sdružení

Orgány sdružení nejsou zákonem určeny. Způsob jejich vymezení je plně na posouzení zakládajících osob. Nejčastěji je orgánem sdružení shromáždění členů, valná hromada, členská schůze – tedy orgán, který tvoří všichni členové. Další orgán je obvykle orgán tzv. výkonný – výbor sdružení, správní rada, předsednictvo apod. Některá sdružení definují ve svých stanovách i funkci ředitele, presidenta či předsedy. Do kontrolních orgánů občanských sdružení patří kontrolní komise, revizní komise či dozorčí rada. Volba

²⁷ ČERNÝ, P. *Zákon o sdružování občanů – Komentář.* s. 3 a 80, 81.

²⁸ Tamtéž, s. 82.

²⁹ JEMELKA, L. a BŘEŇ, J. *Komentované znění zákona o sdružování občanů.* s. 24.

orgánů sdružení probíhá po provedení registrace na ustavující členské schůzi, kterou svolá přípravný výbor.³⁰

Ustanovení o organizačních jednotkách sdružení, pokud budou zřízeny a pokud budou jednat svým jménem

Tato náležitost je fakultativní. Organizační jednotky jsou dvojího typu, buď jsou oprávněny jednat vlastním jménem (mají vlastní právní subjektivitu) nebo nikoliv. Zákon blíže nespecifikuje úpravu založení a zrušení těchto organizačních jednotek. Neprovádí se žádná jejich registrace, postačující je pouze jejich vymezení ve stanovách. Organizační jednotky (označované např. jako pobočky) jsou svojí existencí odvozeny od sdružení samotného a při zániku sdružení zanikají také. Úkoly organizační jednotky se upraví ve stanovách. Organizační jednotka by měla být majetkově samostatná, za závazky sdružení neodpovídá.³¹

Zásady hospodaření

V zásadách hospodaření si občanské sdružení stanoví, jaké jsou zdroje sdružení a jak lze s majetkem nakládat. Obvykle se vymezí, že hospodaření se realizuje podle schváleného ročního rozpočtu, který je rozdělen na část příjmů a výdajů.³²

Příjmy občanského sdružení mohou tvořit členské příspěvky (výběr příspěvků je na zvážení zakladatelů sdružení), dary, dědictví, příjmy z kapitálového majetku (příjem z úroků, vkladových listů aj.), výnosy z vlastního majetku (např. z pronájmu) a ostatní příjmy (příjmy z vlastní činnosti, prodej vlastního majetku atd.) nebo dotace z veřejných rozpočtů. Výdaje mohou zahrnovat náklady na vlastní činnost sdružení jako např. platby za pronájem prostor, za elektřinu nebo mzdy zaměstnanců sdružení.³³

Zdroje finančních prostředků budou podrobněji rozvedeny v subkapitole „Financování občanského sdružení“.

³⁰ DEVEROVÁ, L. *Typologie neziskových organizací v ČR*. s. 36. In: DEVEROVÁ, L. a kol. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru*.

³¹ JEMELKA, L. a BŘEŇ, J. *Komentované znění zákona o sdružování občanů*. s. 27, 28.

³² DEVEROVÁ, L. *Typologie neziskových organizací v ČR*. s. 37. In: DEVEROVÁ, L. a kol. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru*.

³³ JEMELKA, L. a BŘEŇ, J. *Komentované znění zákona o sdružování občanů*. s. 29, 30.

V souvislosti se zásadami hospodaření je nutné ustanovit orgán příslušný hospodařit s majetkem sdružení a vymežit, jakým způsobem bude prováděna kontrola hospodaření. V této části stanov může být upraveno i to, jak se naloží s majetkem při zániku sdružení.³⁴

3.3.5 Lhůty pro vyřízení registrace

Nemá-li návrh nebo stanovy předepsané náležitosti, vyzve ministerstvo nejpozději do 5 dnů od doručení návrhu přípravný výbor k doplnění nebo přepracování dokumentů a doporučí nezbytné změny. Pokud stanovy neodporují zákonu a jsou-li úplné, provede ministerstvo registraci do 10 dnů od podání žádosti či od jejího doplnění. Identifikační číslo (dále IČO) přiděluje občanským sdružením Ministerstvo vnitra a jejich organizačním jednotkám s právní subjektivitou přidělují IČO registrační pracoviště Českého statistického úřadu v příslušném krajském městě. Změny stanov se oznamují písemně MV ČR do 15 dnů ode dne jejich schválení. Postup je obdobný jako při registraci – buď do 10 dnů vezme ministerstvo změnu stanov na vědomí, nebo ji odmítne a bude žádat jejich opravu.³⁵

V případě, že ministerstvo registraci sdružení zamítne z důvodů uvedených v subkapitole „Možné důvody zamítnutí registrace“, vydá do 10 dnů ode dne zahájení řízení rozhodnutí o odmítnutí registrace, které se zasílá zmocněnci přípravného výboru. Proti tomuto verdiktu je možné podat odvolání k Nejvyššímu soudu do 60 dnů ode dne doručení rozhodnutí. Neobdrží-li zmocněnec přípravného výboru do 40 dnů od zahájení řízení rozhodnutí o odmítnutí registrace, sdružení vzniká dnem následujícím po uplynutí uvedené lhůty a tento den je dnem registrace.³⁶

3.4 Volba statutárních orgánů

Pokud již sdružení vzniklo, další fází jeho existence je volba statutárních orgánů, ke které se přistupuje na svolané ustavující členské schůzi. Statutární orgány řídí činnost sdružení a zastupují sdružení v právních úkonech – jednají jeho jménem.³⁷ Až do jejich ustanovení jedná jménem sdružení přípravný výbor, pokud stanovy neurčují něco jiného. Statutární orgán oprávněný zastupovat sdružení navenek, může být orgán kolektivní (představenstvo, výbor, apod.) nebo orgán tvořený jedinou osobou (předseda, vedoucí,

³⁴ JEMELKA, L. a BŘEŇ, J. *Komentované znění zákona o sdružování občanů*. s. 30.

³⁵ ČERNÝ, P. *Zákon o sdružování občanů – Komentář*. s. 4, 5, 120.

³⁶ Tamtéž, s. 4.

³⁷ Ekologický právní servis. *Jak jedná občanské sdružení navenek*. Dostupné z <http://www.eps.cz/cz2072239pp/pravni-poradna/>.

ředitel a další). Takovýto orgán je vždy tvořen fyzickými osobami. Statutární orgány a jejich personální složení upravují stanovy sdružení, které se také schvalují na členské schůzi.³⁸

Volba statutárních orgánů by měla být doložena provedeným zápisem, který musí obsahovat jména, adresu a podpisy osob zvolených do statutárních orgánů. Tento dokument slouží jako doklad k prokázání skutečnosti, že statutární orgány vznikly, a které osoby jsou oprávněny jednat za sdružení navenek. Notářské ověření konání volby ani podpisů na zápisu se nevyžaduje.³⁹

3.5 Jednání občanského sdružení

Jednat jménem občanského sdružení může statutární orgán, který je vymezen ve stanovách, nebo člen sdružení, příp. jiná osoba na základě písemné plné moci. Plnou moc může udělit pouze statutární orgán oprávněný jednat za sdružení. Plná moc musí být podepsána zmocnitelem i zmocněným, není ale nezbytné ji ověřovat. K zastupování může být zmocněno i několik osob na jedné listině. Právní úkony mohou za občanské sdružení provádět i její pracovníci nebo členové (jiní než statutární orgány), pokud je to určeno ve stanovách nebo je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé (viz ustanovení § 20 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění).⁴⁰

3.6 Členství ve sdružení

Členství ve sdružení je dobrovolné a nepřenositelné na právní nástupce (dědice) člena. Ve stanovách sdružení musí být podle § 3 odst. 3 zákona o sdružování občanů vymezena práva a povinnosti členů, která lze průběžně doplňovat. Práva a povinnosti člena sdružení jsou vázána výhradně na osobu člena sdružení. Členská účast je osobním a nezastupitelným právem právnické i fyzické osoby (včetně cizinců).⁴¹

³⁸ JEMELKA, L. a BŘEŇ, J. *Komentované znění zákona o sdružování občanů*. s. 26.

³⁹ Ekologický právní servis. *Jak jedná občanské sdružení navenek*. Dostupné z <http://www.eps.cz/cz2072239pp/pravni-poradna/>.

⁴⁰ Tamtéž, <http://www.eps.cz/cz2072239pp/pravni-poradna/>.

⁴¹ DEVEROVÁ, L. *Typologie neziskových organizací v ČR*. s. 34. In: DEVEROVÁ, L. a kol. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru*.

3.6.1 Druhy členství

1. řádné – čestné

Čestným členem je obvykle osoba společensky významná nebo významná v oboru působnosti sdružení. Takovýto člen má omezená práva ve vztahu ke sdružení a omezené povinnosti.

2. řádné – přidružené

Přidružený člen nemá obvykle plná práva, především nemá volební právo ve sdružení. Má také omezené povinnosti např. při platbách členských příspěvků.

3. individuální – kolektivní

Individuálním členem je jedinec, kolektivní členství se přiznává skupině jednotlivců např. rodině.⁴²

3.6.2 Vznik a zánik členství

Podmínky vzniku a ukončení členství musí být uvedeny ve stanovách. Vhodné je, aby o členství rozhodovalo buď shromáždění členů sdružení, nebo výkonný orgán. Standardními způsoby ukončení členství jsou uplynutí funkčního období, které je určeno stanovami, vzdání se funkce a vyloučení. V případě vyloučení, je nutné stanovit důvody, pro které lze člena vyloučit, kdo může vyloučení navrhnout, který orgán o něm rozhoduje a jaká je procedura odvolání. Další způsoby zániku členství se uvedou ve stanovách.⁴³

3.7 Zánik občanského sdružení

V § 12 zákona o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon), je uvedeno, že občanské sdružení zaniká:

- dobrovolným rozpuštěním nebo sloučením s jiným sdružením;
- rozhodnutím ministerstva o jeho rozpuštění, pokud sdružení vyvíjí činnost, která je v rozporu se zákonem.

Pokud není ve stanovách určen způsob dobrovolného rozpuštění nebo sloučení s jiným sdružením, rozhoduje o něm jeho nejvyšší orgán. Tento orgán sdělí zánik sdružení do 15 dnů MV ČR (§ 12 odst. 2 zákona).

⁴² DEVEROVÁ, L. *Typologie neziskových organizací v ČR*. s. 35. In: DEVEROVÁ, L. a kol. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru*.

⁴³ Tamtéž, s. 35.

Ministerstvo vnitra může občanské sdružení rozpustit, v případě, že se jedná o nedovolené sdružení viz § 4. Sdružení, která nejsou povolena, jsou popsána již výše. Důvodem ke zrušení je, pokud sdružení vyvíjí činnost, která je vyhrazena politickým stranám a hnutím nebo organizacím sdružujícím občany k výdělečné činnosti nebo církvím a náboženským společnostem. Ministerstvo je oprávněno rozhodnout o zrušení sdružení, které vykonává funkci státních orgánů. Pokud sdružení nutí někoho ke sdružování, nebo brání členům ze sdružení vystoupit, i to je důvod pro rozhodnutí ministerstva o rozpuštění sdružení (§ 12 odst. 3 zákona).

Zjistí-li ministerstvo, že sdružení porušuje zákon ve smyslu výše uvedeného, upozorní jej na tuto skutečnost a vyzve ho k ukončení takovéto činnosti. Pokud sdružení v této činnosti pokračuje, ministerstvo je rozpustí. Proti tomuto rozhodnutí je možno podat žalobu k Nejvyššímu soudu České republiky. Soud rozhodnutí ministerstva zruší, jestliže nebyly shledány důvody k rozpuštění sdružení. Obdobně se postupuje i vůči organizační složce občanského sdružení s právní subjektivitou (§ 12 odst. 3c, 4, 5 zákona).

Podle § 14 zákona, vyrozumí ministerstvo o zániku občanského sdružení Český statistický úřad do 7 dnů ode dne, kdy se o něm dozvědělo.

Současně s rozhodnutím o rozpuštění sdružení musí být rozhodnuto i o majetkovém vypořádání. Zákon v § 13 stanoví, že při zániku sdružení rozhodnutím ministerstva vnitra se provede majetkové vypořádání, které zajistí likvidátor jmenovaný ministerstvem. V případě dobrovolného rozpuštění může provést likvidaci likvidátor ustanovený sdružením.

Při sloučení s jiným již existujícím občanským sdružením se majetkové vypořádání (likvidace) neprovádí. Práva a povinnosti zanikajícího občanského sdružení přecházejí na právního nástupce, kterým je druhé občanské sdružení.⁴⁴

Naložení s likvidačním zůstatkem již zákon neupravuje. Žádoucí je převést majetek sdružení na jinou právnickou osobu (obvykle jinou neziskovou organizaci působící ve stejné oblasti jako rozpuštěné sdružení). Právní úprava však nevylučuje rozdělení likvidačního zůstatku mezi členy sdružení, což je však postup, který je v rozporu s definováním občanského sdružení jako nestátní neziskové organizace.⁴⁵

⁴⁴ ČERNÝ, P. *Zákon o sdružování občanů – Komentář*. s. 141.

⁴⁵ DEVEROVÁ, L. *Typologie neziskových organizací v ČR*. s. 38. In: DEVEROVÁ, L. a kol. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru*.

3.8 Financování občanského sdružení

Aby problematika postihující proces vzniku, chodu a zániku občanského sdružení byla komplexní, následující subkapitoly se orientují na ekonomickou stránku - financování občanských sdružení a daňový systém. Budou popsány zdroje finančních prostředků se zaměřením na poskytování dotací ze státního rozpočtu a okolnosti, za jakých jsou občanská sdružení povinna vést účetnictví. Z hlediska daňového jsou ke stručnému popisu vybrány daň z příjmů, dotace a daň darovací.

Shodným problémem, se kterým se občanská sdružení bez rozdílu potýkají, je nedostatek finančních prostředků. Příjmy z vlastní činnosti nejsou dostatečné, aby zajistily bezproblémový chod organizace, její finanční stabilitu a nezávislost na veřejných zdrojích. Občanská sdružení jsou proto odkázána na různé vnější finanční zdroje.

Financování občanských sdružení má vícezdrojový charakter.⁴⁶ Občanská sdružení jsou financována zčásti z veřejných rozpočtů⁴⁷. Na systému veřejného financování se podílejí instituce státní správy a samosprávy. Dále získávají finanční prostředky z různých neveřejných zdrojů (tuzemských i zahraničních).⁴⁸

Černý rozděluje zdroje financování občanského sdružení do tří kategorií:

- a) finanční prostředky získané od jiných subjektů – dary⁴⁹, sponzorské příspěvky a příspěvky z veřejných rozpočtů;
- b) finanční prostředky získané od členské základny – členské příspěvky;
- c) výnosy z vlastní hospodářské činnosti – pořádání vlastní akcí.⁵⁰

Mezi zdroje finančních prostředků patří:

- státní rozpočet (rozpočty jednotlivých ministerstev, např. rozpočet Ministerstva životního prostředí);
- státní fondy (např. Státní fond životního prostředí);
- rozpočty krajů, měst či obcí;

⁴⁶ HYÁNEK, V. a kol. *Neziskové organizace ve veřejných službách*. s. 209.

⁴⁷ Státní dotační politika, resp. v jejím rámci přidělované dotace jsou právě jedním z typů veřejného financování NNO.

⁴⁸ HYÁNEK, V. a kol. *Neziskové organizace ve veřejných službách*. s. 209.

⁴⁹ bezúplatný převod majetku od konkrétních osob na základě darovací smlouvy nebo od osob konkrétně určených na základě veřejné sbírky

⁵⁰ ČERNÝ, P. *Zákon o sdružování občanů – Komentář*. s. 90.

- programy EU (např. Operační program životního prostředí);
- tuzemské i mezinárodní nadace a nadační fondy (vystupují jako poskytovatelé grantů);
- dary od občanů a firem;
- členské příspěvky (představují pravidelný finanční zdroj);
- veřejné sbírky⁵¹;
- daňová zvýhodnění;
- příjmy z vlastní činnosti.⁵²

Hovoří-li se o příjmech z vlastní činnosti, je nutné rozlišit činnosti, které vyplývají z poslání občanského sdružení (tzv. hlavní činnost) a činnosti, které sdružení realizuje jako tzv. doplňkové (vedlejší, hospodářské) ke své hlavní činnosti. Vedlejší činnosti mohou být vykonávány pouze na základě vydaného živnostenského oprávnění. Uvedené rozlišení má významný dopad do daňové oblasti viz dále.⁵³ Příjmy získané z hlavní činnosti, která je definovaná stanovami, jsou příjmy z prodeje výrobků či služeb, z pořádání přednášek či vzdělávacích seminářů apod. Do příjmů z vedlejší činnosti patří např. příjmy z podnikání, z reklamy, z pronájmu nebo realizace veřejné zakázky.⁵⁴

V oblasti financování má nepostradatelnou úlohu fundraising (individuální, firemní a grantový) jako způsob získávání prostředků, resp. hledání zdrojů. Zahrnuje různé metody a postupy, jak získat zejména finanční prostředky na podporu veřejně prospěšné činnosti občanských sdružení. Mezi hlavní způsoby fundraisingu lze zařadit benefiční akce, veřejné sbírky, písemné žádosti o granty, osobní dopisy či telefonické rozhovory s dárci a osobní návštěvy předem vytipovaných dárců.⁵⁵

3.8.1 Státní dotační politika

Dotace se poskytují pouze na konkrétní účel, na realizaci projektů občanských sdružení, přispívajících k realizaci cílů státní politiky. Dotace na projekty veřejně

⁵¹ shromažďování dobrovolných peněžitých příspěvků od neurčitého okruhu přispěvatelů. Blíže viz zákon č. 117/2001 Sb. o veřejných sbírkách, ve znění pozdějších předpisů

⁵² HYÁNEK, V. a kol. *Neziskové organizace ve veřejných službách*. s. 209. ; REKTOŘÍK, J. *Organizace neziskového sektoru*. s. 89.

⁵³ DEVEROVÁ, L. *Typologie neziskových organizací v ČR*. s. 37. In: DEVEROVÁ, L. a kol. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru*.

⁵⁴ Portál veřejné správy. *Vlastní příjmy*. Dostupné z http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/708/_s.155/17214?ks=1583.

⁵⁵ REKTOŘÍK, J. *Organizace neziskového sektoru*. s. 93, 95.

prospěšného charakteru jsou ze státního rozpočtu poskytovány na příslušný kalendářní rok. Základem pro poskytování většiny dotací je vyhlášení konkrétních programů formou výběrového dotačního řízení. V souvislosti s vyhlášením výběrových řízení se odehrává největší konkurenční boj mezi neziskovými organizacemi. Vyhlášení výběrového řízení vychází ze zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech (ve znění pozdějších předpisů), a ze společných „Zásad vlády pro poskytování dotací NNO ze státního rozpočtu České republiky“ (dále jen Zásady vlády).⁵⁶

Podle Zásad vlády jsou dotace poskytovány občanským sdružením vyvíjejícím činnost na základě zákona o sdružování občanů, a to zejména těm, jež jsou registrována v centrální databázi NNO vedené na portálu veřejné správy. Dotace se poskytuje na základě žádosti o dotaci (viz příloha č. 2), jejíž nedílnou součástí je náplň předkládaného projektu. Dotace může být poskytnuta až do výše 70 % rozpočtovaných nákladů schváleného projektu. V odůvodněných případech může ústřední orgán rozhodnout o poskytnutí dotace až do výše 100 % rozpočtovaných nákladů. Do rozpočtu nesmí být zakalkulován zisk. Zisk z dotace nesmí být ani fakticky realizován. Dotace může být poskytnuta na úhradu osobních nákladů spojených s realizací schváleného projektu (tj. mzdových nákladů, povinného pojistného placeného zaměstnavatelem).⁵⁷

Dlouhodobě se podílí na podpoře činnosti občanských sdružení v oblasti ochrany životního prostředí a udržitelného rozvoje Ministerstvo životního prostředí (dále MŽP). MŽP každoročně vyhlašuje výběrové řízení na podporu aktivit spojených s ochranou životního prostředí. Veřejné výběrové řízení MŽP je vyhlašováno vždy koncem srpna v roce, který předchází roku realizace projektu. Do výběrového řízení se mohou přihlásit všechna občanská sdružení bez omezení. Horní limit na 1 projekt bývá cca 250-300 tis. Kč, celková částka k rozdělení se pohybuje zpravidla mezi 20-30 mil. Kč.⁵⁸

3.9 Daňový systém a účetnictví

Občanská sdružení se při vedení účetnictví řídí třemi právními předpisy:

- zákonem o účetnictví č. 563/1991 Sb., v platném znění (dále jen zákon)

⁵⁶ Vláda České republiky. *Zásady vlády pro poskytování dotací NNO*. s. 1-5.

⁵⁷ Tamtéž, s. 1-5.

⁵⁸ Ministerstvo životního prostředí. *Grantová řízení pro NNO*. Dostupné z http://www.mzp.cz/cz/grantova_rizeni_pro_nno

- vyhláškou č. 471/2008 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví pro účetní jednotky, u kterých hlavním předmětem činnosti není podnikání,
- českými účetními standardy pro účetní jednotky, u kterých hlavním předmětem činnosti není podnikání.⁵⁹

Občanská sdružení jsou právními osobami, a proto mají podle zákona povinnost ode dne svého vzniku až do dne svého zániku vést účetnictví. Dále se na ně vztahuje ustanovení § 17 zákona o daních z příjmů, na základě kterého jsou poplatníkem daně z příjmů právnických osob. Podle § 6 zákona o správě daní a poplatků jsou občanská sdružení daňovými subjekty, proto jsou povinna zaregistrovat se u místně příslušného finančního úřadu jako plátce daně do 30 dnů ode dne registrace.⁶⁰

Občanská sdružení a jejich organizační jednotky s právní subjektivitou, které ke dni 31. prosince 2003 účtovaly v soustavě jednoduchého účetnictví, mohou podle platného znění zákona nadále uplatňovat jednoduché účetnictví bez časového omezení. Na základě ustanovení § 38a zákona je umožněno občanským sdružením, jejichž příjmy nepřesahují 3 000 000 Kč za poslední uzavřené období, vést jednoduché účetnictví podle předpisů platných ke dni 31. 12. 2003. V opačném případě jsou občanská sdružení povinna vést účetnictví ve zjednodušeném rozsahu (§ 9 odst. 3 zákona o účetnictví).

Daň z příjmů právnických osob

Daň z příjmů právnických osob upravuje zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, v platném znění (dále jen zákon).

Občanské sdružení může být současně plátcem daně z příjmů ze závislé činnosti (v okamžiku vyplácení při zúčtování mezd svých zaměstnanců) i poplatníkem daně z příjmů právnických osob (při zdanění vlastních příjmů).⁶¹

Pro účely daně z příjmů se vyžaduje, aby každá činnost občanského sdružení byla vedena samostatně, proto je nutná oddělená evidence. Občanská sdružení jsou povinna evidovat v účetnictví náklady a výnosy v členění pro daňové účely, tzn. odděleně ty

⁵⁹ Portál veřejné správy. *Účetnictví a neziskové organizace*. Dostupné z http://www.portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/17236?ks=1609&docid=104743.

⁶⁰ ČERNÝ, P. *Zákon o sdružování občanů – Komentář*. s. 89.

⁶¹ BERÁNEK, P. *Daně v NNO*. s. 132. In: DEVEROVÁ, L. a kol. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru*.

náklady a výnosy, které jsou předmětem daně z příjmů, od nákladů a výnosů, které předmětem daně nejsou, a samostatně pak náklady a výnosy, které jsou od daně z příjmů osvobozeny. Vychází to z ustanovení § 18 odst. 7 zákona o účetnictví.

Podle zákona jsou u občanských sdružení předmětem daně vždy příjmy z reklam, z členských příspěvků⁶² a příjmy z nájemného. Předmětem daně nejsou příjmy z úroků z vkladů na běžném účtu, příjmy z dotací a příjmy vyplývající z poslání sdružení (dosažené v hlavní činnosti) za podmínky, že náklady vynaložené na tuto činnost jsou vyšší než příjmy.

Občanské sdružení nepodléhá dani z příjmů, pokud jsou veškeré příjmy osvobozeny od daně z příjmů, tedy pokud nemá žádnou vedlejší činnost a nedosahuje zisku v hlavní činnosti. Pokud je dosažen zisk z vedlejší činnosti, tento vstupuje do základu daně a podléhá dani z příjmů. V případě, že je u vedlejší činnosti docíleno ztráty, tak také ovlivní základ daně.^{63 64}

Ustanovení § 20 odst. 7 zákona umožňuje občanským sdružením snížení základu daně až o 30 %, nejvýše však o 1 000 000 Kč. V případě, že 30 % ze základu daně činí méně než 300 000 Kč, lze odečíst částku 300 000 Kč, maximálně však do výše základu daně.

Daň darovací z hlediska občanského sdružení

Občanská sdružení mohou uplatnit osvobození od daně darovací na základě § 20 zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí (v platném znění). Osvobození se vztahuje pouze na občanská sdružení, která vznikla k zabezpečení obecně prospěšné činnosti v oblasti ekologie, ochrany ohrožených druhů zvířat, výchovy dětí a mládeže atd. Pokud je posláním sdružení ochrana přírody, znamená to, že dar musí být použit k realizaci cílů spojených s ochranou životního prostředí. Získali občanské sdružení dary osvobozené od daně darovací, musí podat daňové přiznání, ale daň platit nebude.

⁶² v § 19 odst. 1 zákona o účetnictví je uvedeno, že členské příspěvky přijaté podle stanov občanskými sdruženími a jejich organizačními jednotkami, jsou od daně osvobozeny

⁶³ BERÁNEK, P. *Daně v NNO*. s. 139, 141. In: DEVEROVÁ, L. a kol. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru*.

⁶⁴ základem daně je součet všech zisků a ztrát ze zdaňovaných činností (tedy z hospodářské činnosti a zisků z poslání).

Dotace

Dotace nepodléhají zdanění, v odst. 4 § 18 zákona o daních z příjmů se uvádí, že předmětem daně nejsou příjmy z dotací, z příspěvků na provoz a jiných podpor ze státního rozpočtu, z rozpočtu kraje a rozpočtu obce poskytnutých podle zvláštních právních předpisů, z prostředků poskytnutých státními fondy, z prostředků poskytnutých z rozpočtu Evropské unie nebo z veřejných rozpočtů cizích států.

Podle Zásad vlády musí občanská sdružení, která čerpají dotace počínaje rokem 2011, účtovat v podvojném účetnictví.

4. ROZSAH MOŽNÉ OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Tato kapitola se věnuje způsobům, jakými se občanská sdružení mohou zapojit do ochrany životního prostředí. Představí občanská sdružení v roli poskytovatelů veřejných služeb v oblasti ochrany životního prostředí. Poskytuje přehled o tom, kde je možné získat informace o občanských sdruženích. Důležitost se příkládá právu občanských sdružení na informace o životním prostředí.

4.1 Ochrana životního prostředí

Pro definování pojmu životní prostředí lze vycházet ze zákona o životním prostředí, zákona č. 17/1992 Sb., v platném znění (dále jen zákon o životním prostředí). Životním prostředím se označuje vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů (včetně člověka) a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou především ovzduší, půda, organismy, voda, horniny, ekosystémy a energie.

Nejvyšší právní normou České republiky, ve které je zmiňováno životní prostředí, je Listina základních práv a svobod, zákon č. 23/1991 Sb. (v platném znění) jako součást ústavy. V čl. 35 je uvedeno:

1. Každý má právo na příznivé životní prostředí.
2. Každý má právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.
3. Při výkonu svých práv nikdo nesmí poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody nad míru stanovenou zákonem.

Podle § 9 zákona o životním prostředí zahrnuje ochrana životního prostředí činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování minimalizuje a odstraňuje. Ochrana se zaměřuje na jeho jednotlivé složky, druhy organismů nebo konkrétní ekosystémy a jejich vzájemné vazby, ale rozumí se jí i ochrana životního prostředí jako celku.

4.2 Občanská sdružení zaměřená na ochranu životního prostředí

Ochranu životního prostředí svěřují právní předpisy především orgánům veřejné správy. Je zapotřebí zdůraznit, že i lidé nacházející se mimo strukturu veřejné správy mohou mít zájem podílet se na rozhodování o záležitostech, které se mohou významně dotýkat životního prostředí. Aby občané a jimi vytvořené právnické osoby (občanská sdružení) měli reálnou možnost rozhodovat o dění ve svém okolí, musí být ve vztahu k nim splněno několik podmínek:

- dostatek informací (viz dále subkapitola „Právo na informace“),
- musí alespoň obecně znát právní postupy, jimiž lze tyto záměry ovlivnit,
- zájem angažovat se v záležitostech přesahujících jejich čistě osobní prospěch.⁶⁵

V České republice existuje celá řada ekologických občanských sdružení. Informace o občanských sdruženích je možné vyhledat v několika databázích (databáze Ministerstva životního prostředí⁶⁶, katalog „neziskovek“ na webových stránkách Informačního centra neziskových organizací⁶⁷ a databáze internetového portálu Econnect⁶⁸. První státem garantovanou databází je jednotná databáze všech nestátních neziskových organizací v České republice na portálu veřejné správy⁶⁹. V Evidenci NNO jsou k dispozici jednak základní informace o konkrétní organizaci, ale i její výroční zprávy či další relevantní dokumenty, které zveřejní. Seznam všech zaregistrovaných občanských sdružení spravuje Ministerstvo vnitra⁷⁰. Ministerstvo vnitra registruje 3 219 ekologických sdružení k 14. 2. 2011.

⁶⁵ DOHNAL, V. a ČERNÝ, P. *Stát, obec, kraj a občan při ochraně životního prostředí*. s. 40.

⁶⁶ Blíže viz http://www.mzp.cz/cz/nevkladni_a_neziskove_organizace.

⁶⁷ Blíže viz <http://neziskovky.cz/katalog/kategorie/zivotni-prostredi/>.

⁶⁸ Blíže viz http://www.kormidlo.cz/index.shtml?apc=c39a-_-_-&cat=70.

⁶⁹ Blíže viz <http://www.isnno.cz/evidencennov10001/DesignPages/SeznamNNO.aspx>.

⁷⁰ Blíže viz <http://aplikace.mvcr.cz/seznam-obcanskych-sdruzeni/>.

Mezi významná občanská sdružení, která se na území České republiky angažují ve věcech ochrany životního prostředí, a o nichž se nejčastěji hovoří v médiích, patří např. Arnika, Děti Země, Greenpeace, Hnutí Duha, Sdružení Tereza, Ekologický právní servis atd. Uvedená občanská sdružení jsou členy asociace nevládních organizací působících v ochraně životního prostředí nazvané Zelený kruh. Zelený kruh sdružuje 28 českých neziskových organizací a zajišťuje organizační zázemí pro oborovou platformu⁷¹ environmentálních NNO, která je tvořena dalšími 60 organizacemi. Neziskové organizace sdružené v asociaci Zelený kruh se v roce 2005 shodly na akceptaci tzv. Etického kodexu ekologických organizací⁷².

4.2.1 Zapojení občanských sdružení do ochrany životního prostředí

Ochranu přírody a krajiny lze účinně uskutečňovat pouze za účasti občanů a prostřednictvím občanských sdružení.⁷³ Občanská sdružení narozdíl od státu nemají při řešení problémů životního prostředí k dispozici nástroje ochrany životního prostředí. Jejich privilegiem ve srovnání s ostatními právními formami neziskových organizací je možnost účastnit se správních řízení.

Občanská sdružení dosahují stanovených cílů tak, že poskytují obecně prospěšné činnosti v oblastech ochrany životního prostředí a ochrany zdraví osob. Aby občanské sdružení mohlo naplnit své poslání (tj. ochranu přírody), musí nabídnout reálný produkt, který vychází z potřeb cílové skupiny a naplňuje je. Produktem občanských sdružení jsou jednak výrobky (publikace, mapy, upomínkové předměty apod.) a služby (poskytování poradenství a vzdělání, pořádání osvětových kampaní, informační servis, zpracování ekologických expertiz, ekologická výchova apod.).⁷⁴

Současná právní úprava nabízí širokou škálu možností pro zapojení občanských sdružení do ochrany životního prostředí (tzv. účast v širším slova smyslu).

Formami zapojení jsou např.:

- využití práva sdružovacího (předchází vzniku občanského sdružení),

⁷¹ Oborová platforma je neformální a má podobu otevřené informační sítě. Cílem oborové platformy je vytváření partnerského vztahu mezi NNO a veřejnou správou. Oborová platforma sleduje témata ochrany životního prostředí, udržitelného rozvoje a neziskového sektoru.

⁷² Kodex ukládá zejména povinnost vyhýbat se střetům zájmů a dbát o maximální možnou otevřenost fungování a financování organizace vůči ostatním NNO, ale především vůči veřejnosti.

⁷³ *Státní program ochrany přírody a krajiny ČR*. Dostupné z <http://www.ibot.cas.cz/biop/texts/SPOPK.htm>.

⁷⁴ ŠEDIVÝ, M. a MEDLÍKOVÁ, O. *Úspěšná nezisková organizace*. s. 38.

- využití práva shromažďovacího⁷⁵ (happeningy, blokády apod.),
- využití práva petičního⁷⁶,
- právo podílet se na správě věcí veřejných (volby a referenda),
- právo na informace o životním prostředí,
- účast ve správních řízeních, v nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny,
- účast v procesu posuzování vlivů na životní prostředí,
- výkon vlastnického práva – pozemkové spolky (občanská sdružení se stávají vlastníky významných přírodních lokalit, o které pečují).⁷⁷

Jedním z nejefektivnějších způsobů, kterým se občanská sdružení mohou snažit zasahovat do rozhodování o konkrétních záměrech souvisejících s ochranou životního prostředí, je účast ve správních řízeních (tzv. účast v užším slova smyslu). Občanská sdružení mají ze zákona právo vystupovat jako plnoprávný účastník správních řízení, při nichž se rozhoduje o povolení, zamítnutí či podmínkách provozu každého investičního záměru. Sdružení občanů jsou oprávněna uplatňovat své připomínky, námítky a požadavky.⁷⁸ Touto problematikou se podrobněji zabývá kap. „Postavení občanských sdružení při ochraně životního prostředí“.

Pokud se občanské sdružení chce účastnit správních řízení, ve kterých jsou dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny, musí být ve stanovách uvedeno jako jeho poslání ochrana přírody a krajiny.

Ochrana přírody a krajiny je upravena zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění (dále jen zákon). Ochranou přírody a krajiny se podle § 2 odst. 1 tohoto zákona rozumí dále vymezená péče (státu, fyzických i právnických osob) o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o horniny, o nerosty, o paleontologické nálezy a geologické celky, péče o krajinné celky a ekologické systémy, jakož i péče o vzhled a přístupnost krajiny.

⁷⁵ Petice je univerzální podpůrný právní nástroj, s jehož pomocí má jednotlivec nebo skupina právo obracet se na státní orgány a orgány územních samospráv (obce a kraje) s žádostmi, návrhy a stížnostmi. Blíže viz zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním.

⁷⁶ Občané mají právo svobody projevu a právo svobodně se shromažďovat, jak vyplývá ze zákona č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím. Shromáždění, happeningy, demonstrace jsou jednou z forem, jak zviditelnit daný problém, zaktivizovat veřejnost.

⁷⁷ HUMLÍČKOVÁ, P. a kol. *Účast ČSOP ve správních řízeních*. s. 4.

⁷⁸ DOHNAL, V. a ČERNÝ, P. *Stát, obec, kraj a občan při ochraně životního prostředí*. s. 40.

Ochrana přírody a krajiny podle § 2 odst. 2 tohoto zákona se zajišťuje zejména:

- ochranou a vytvářením územního systému ekologické stability krajiny;
- ochranou dřevin rostoucích mimo les;
- obecnou ochranou druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a zvláštní ochranou druhů vzácných či ohrožených, a pozitivním ovlivňováním jejich vývoje v přírodě a zabezpečováním předpokladů pro jejich zachování;
- ochranou vybraných nalezišť nerostů, paleontologických nálezů a geomorfologických a geologických jevů i zvláštní ochranou vybraných nerostů;
- vytvářením sítě zvláště chráněných území a péčí o ně;
- účastí na tvorbě a schvalování lesních hospodářských plánů s cílem zajistit ekologicky vhodné lesní hospodaření;
- účastí na ochraně půdního fondu, především při pozemkových úpravách;
- spoluúčastí v procesu stavebního řízení a územního plánování s cílem prosazovat vytváření ekologicky vyvážené a esteticky hodnotné krajiny;
- ovlivňováním vodního hospodaření v krajině s cílem udržovat přirozené podmínky pro život vodních a mokřadních ekosystémů tak, aby byly zachovány přirozený charakter a přírodě blízký vzhled vodních toků a ploch a mokřadů;
- obnovou a vytvářením nových přírodně hodnotných ekosystémů, např. při rekultivacích;
- ochranou krajiny pro ekologicky vhodné formy hospodářského využívání, turistiky a rekreace.⁷⁹

4.2.1.1 Poskytování veřejných služeb v ochraně životního prostředí

Následující subkapitola je shrnutím informací z knihy „Neziskové organizace ve veřejných službách“ od autora Vladimíra Hyánka a kol.⁸⁰

Ochrana životního prostředí je v České republice zabezpečována majoritně státem a to prostřednictvím veřejných služeb a statků v oblasti ochrany a tvorby životního prostředí (tzv. environmentálních veřejných statků a služeb, jak je nazývá environmentální ekonomie). Tyto služby a statky mohou být soukromého i veřejného charakteru. Mezi poskytovatele environmentálních služeb a statků patří především orgány veřejné správy

⁷⁹ vymezení jednotlivých pojmů viz § 3 zákona

⁸⁰ HYÁNEK, V. a kol. *Neziskové organizace ve veřejných službách*. s. 36-37, 198-201, 219.

(ministerstva, obce, kraje a další). Poskytovateli mohou být rovněž vládní neziskové organizace, státní podniky, ale také nestátní neziskové organizace, tedy i **občanská sdružení**. Poskytování veřejných služeb je jednou z funkcí občanských sdružení.

Zapojení občanských sdružení jako poskytovatelů veřejných služeb souvisejících s ochranou životního prostředí se týká především těchto služeb:

- ochrana přírody a krajiny,
- environmentální vzdělávání, výchova a osvěta široké veřejnosti,
- poskytování environmentálních informací ve smyslu zákona o právu na informace o životním prostředí,
- kontrola služeb a statků v tvorbě a ochraně životního prostředí.

V životním prostředí dochází díky volnému využívání některých složek životního prostředí k externalitám. Existence negativních externalit souvisejících s životním prostředím (např. znečištění životního prostředí) vede k tržnímu selhání, které se projevuje v neefektivním poskytování statků a služeb. Příčinou tržního selhání je také existence tzv. veřejných statků (např. zeleň ve městech), které mohou být spotřebovávány více spotřebiteli, aniž by si konkurovali. Užívání veřejného statku nemůže být zpoplatněno.

Hyánek uvádí, že tržní selhání jsou důvodem existence občanských sdružení jako poskytovatelů veřejných služeb. Občanská sdružení jsou v podstatě korektorem takového selhání. Občanská sdružení také částečně pomáhají řešit problém informační asymetrie. Rozumí se tím situace, kdy spotřebitel postrádá dostatek informací k posouzení kvality statků či služeb, které spotřebovává.

Environmentální statky a služby jsou především veřejného charakteru, protože ochrana životního prostředí je výhradním zájmem státu a je majoritně financována z veřejných rozpočtů. Tím je splněna definice veřejné služby, tedy služby poskytované, organizované nebo regulované orgánem veřejné správy, která je určena k uspokojení potřeb občanů na principu subsidiarity.

Vztah státu a občanských sdružení lze vyjádřit následovně. Stát vytváří legislativní prostředí pro činnost občanských sdružení. Při realizaci veřejných služeb může s občanskými sdruženími spolupracovat, může jim udělovat finanční podporu ve prospěch jejich činnosti v oblasti ochrany životního prostředí.

4.2.1.2 Právo na informace

Prvním předpokladem, který musí být splněn, pokud se občanská sdružení chtějí angažovat v ochraně životního prostředí, je dostatek aktuálních informací.

Právo na informace je prvním pilířem Aarhuské úmluvy, o které bude řeč později. V českém právním řádu je právo na informace upraveno zákonem o právu na informace o životním prostředí, zákonem č. 123/1998 Sb., v platném znění (dále jen zákon), a zákonem o svobodném přístupu k informacím (tzv. informační zákon, č. 106/1999 Sb.) Právo na informace je ale především zakotveno v Listině základních práv a svobod. Informační zákon se použije podpůrně v případech, které zákon č. 123/1998 Sb. neřeší. Aplikuje se v případě, že se nejedná o environmentální informace. Lze žádat o informace vztahující se k působnosti státních orgánů, územních samosprávních celků, veřejných institucí a dalších.⁸¹

Žádost o informace podle zákona o právu na informace o životním prostředí (tzv. pasivní zveřejnění informací na žádost)

Občanské sdružení může příslušnou informaci o životním prostředí získat tak, že požádá příslušný úřad o informaci týkající se životního prostředí, kterou úřady disponují. Je možné se obrátit na jakýkoliv orgán státní správy či orgán územní samosprávy, který plní úkoly v ochraně životního prostředí (např. orgány ochrany ovzduší, orgány ochrany přírody, orgány státní správy lesů atd.). Podrobný výčet povinných orgánů a právnických osob je uveden v § 2b zákona. Žádost může být zaslána např. na Ministerstvo životního prostředí, Českou inspekci životního prostředí, Agenturu ochrany přírody a krajiny, správy chráněných krajinných oblastí a národních parků, Magistrát hlavního města Prahy atd.⁸²

Za informace o životním prostředí, resp. o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů, se podle definice uvedené v § 2 písm. a) zákona považují informace v písemné, obrazové nebo zvukové formě, na nosičích výpočetní techniky nebo v jiné technicky proveditelné formě, jež vypovídají o:

1. stavu a vývoji životního prostředí, o příčinách a důsledcích tohoto stavu,

⁸¹ *Implementace AÚ v ČR*. Dostupné z <http://www.ucastverejnosti.cz/cz/implementace-au-v-cr/>.

⁸² Tamtéž, <http://www.ucastverejnosti.cz/cz/implementace-au-v-cr/>.

2. připravovaných nebo prováděných činnostech (včetně informací o opatřeních a uzavíraných dohodách), které by mohly vést ke změně stavu životního prostředí a jeho složek,
3. stavu vody, ovzduší, půdy, živých organismů a ekosystémů, dále informace o vlivech činností na životní prostředí, o látkách, hluku, záření do životního prostředí a dalších emisích, a o důsledcích těchto emisí,
4. využívání přírodních zdrojů a jeho důsledcích na životní prostředí a rovněž údaje nezbytné pro vyhodnocování příčin a důsledků tohoto využívání a jeho vlivů na živé organismy a společnost,
5. vlivech staveb, činností, technologií a výrobků na životní prostředí,
6. správních řízeních ve věcech životního prostředí, posuzování vlivů na životní prostředí, peticích a stížnostech v těchto věcech a jejich vyřízení a rovněž informace obsažené v písemnostech týkajících se zvláště chráněných součástí přírody a dalších součástí životního prostředí chráněných podle zvláštních předpisů,
7. ekonomických a finančních analýzách použitých v rozhodování ve věcech životního prostředí, pokud byly pořízeny z veřejných prostředků,
8. zprávách o provádění a plnění právních předpisů v oblasti ochrany životního prostředí,
9. stavu zdraví, podmínkách života lidí, pokud by mohly být ovlivněny stavem složek životního prostředí, emisemi nebo činnostmi, dohodami nebo opatřeními (viz bod 2),
10. stavu památek, pokud by mohly být ovlivněny stavem složek životního prostředí, emisemi nebo činnostmi, opatřeními nebo dohodami (viz bod 2),
11. mezinárodních, státních, regionálních a místních strategiích a programech, akčních plánech apod., jichž se Česká republika účastní, a zprávách o jejich plnění,
12. mezinárodních závazcích týkajících se životního prostředí a o plnění závazků vyplývajících z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána,
13. zdrojích informací o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů.

O informace je možné zažádat jakoukoliv formou, tj. písemně, ústně, telefonicky, e-mailem, faxem nebo jinou technicky proveditelnou formou viz § 3 zákona. Zákon dále říká, že žádost musí být dostatečně specifická, aby úřadu bylo jasné, čeho se požadovaná informace týká. Účel či důvod, kvůli kterému jsou dané informace požadovány, v žádosti

být uveden nemusí. Součástí žádosti o informaci může být i způsob a forma poskytnutí informací. Poskytnutí informací je v zásadě bezplatné. Úřad může po žadateli požadovat zaplacení nákladů na pořízení kopií, CD, DVD, poštovné (§ 10 zákona).

Informace by měly být poskytnuty nejpozději do 30 dnů ode dne obdržení žádosti (viz § 7 zákona). Tato lhůta může být prodloužena až na 60 dnů. Pokud však jde o informaci, která už byla zveřejněna, může orgán sdělit údaje umožňující její vyhledání a získání (§ 5 zákona).

Proti rozhodnutí o odmítnutí celé žádosti nebo její části je možné se odvolat do 15 dnů ode dne doručení rozhodnutí. V případě že správní orgán odvolání nevyhoví, je možné do 2 měsíců od doručení rozhodnutí odvolacího orgánu podat správní žalobu.⁸³

Dalším způsobem, jak může občanské sdružení získat potřebné informace, je informační a publikační činnost úřadů (tzv. aktivní zveřejňování informací). Orgány státní správy a samosprávy musí podle zákona provozovat své internetové stránky. Každý úřad musí provozovat svoji úřední desku, na které informuje o novinkách, a tuto úřední desku musí zpřístupnit na internetu. Informace mohou být dostupné i ve speciálních informačních systémech (Katastr nemovitostí, Integrovaný registr znečišťování apod.)⁸⁴

5. POSTAVENÍ OBČANSKÝCH SDRUŽENÍ PŘI OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

5.1 Právní postavení občanských sdružení

Občanská sdružení, vznikají podle zákona o sdružování občanů registrací na Ministerstvu vnitra. Jsou právními osobami soukromého práva, a to sdružení fyzických nebo právnických osob (označované jako korporace). Mají vlastní právní subjektivitu, tedy způsobilost k právům a povinnostem, a díky ní mohou jednat vlastním jménem. Právní subjektivitu občanským sdružením přiznává § 18 odst. 2a občanského zákoníku č. 40/1964 Sb., v platném znění.

⁸³ HUMMEL, J. a kol. *Natura 2000 a účast ve správních řízeních*. s. 56.

⁸⁴ *Implementace AÚ v ČR*. Dostupné z <http://www.ucastverejnosti.cz/cz/implementace-au-v-cr/>.

Podle § 2 odst. 3 zákona o sdružování občanů jsou občanská sdružení právními osobami a do jejich postavení a činnosti mohou státní orgány zasahovat jen v mezích zákona.

5.2 Postavení občanských sdružení v roli účastníků řízení

5.2.1 Právní předpisy v oblasti účasti veřejnosti

Právní předpisy v této oblasti je možné rozdělit do tří kategorií na předpisy práva:

- mezinárodního (Aarhuská úmluva),
- evropských společenství (právo Evropské unie),
- vnitrostátního, tedy právního řádu České republiky.⁸⁵

5.2.1.1 Aarhuská úmluva

Právo účasti občanů a občanských sdružení na rozhodování prvotně vyplývá z Aarhuské úmluvy, což je přelomový mezinárodní dokument pro ochranu životního prostředí a pro prosazování demokratických principů. Aarhuská úmluva vstoupila v platnost roku 2001 a Česká republika ji ratifikovala roku 2004. Aarhuská úmluva je právně závazná pro státní orgány a její obsah má přednost před zákony a podzákonými právními předpisy. Požadavky plynoucí z Aarhuské úmluvy jsou převzaty do některých českých právních předpisů (např. zákona o ochraně přírody a krajiny, zákona o právu na informace o životním prostředí, částečně zákona o posuzování vlivů na životní prostředí a stavebního zákona).⁸⁶

Pilíře Aarhuské úmluvy:

1. Zpřístupňování informací o životním prostředí veřejnosti
2. Aktivní účast veřejnosti v rozhodovacích procesech týkajících se životního prostředí
3. Zajištění právní ochrany v záležitostech životního prostředí⁸⁷

⁸⁵ HUMLÍČKOVÁ, P. a kol. *Účast veřejnosti na rozhodování ve věcech ochrany přírody a krajiny*. s. 7.

⁸⁶ HUMLÍČKOVÁ, P. a kol. *Účast veřejnosti na rozhodování ve věcech ochrany přírody a krajiny*. s. 7.; Krajská síť environmentálních center. *Účast veřejnosti*. Dostupné z <http://www.krasesec.cz/krasesec/otazkydetail/76>.

⁸⁷ *Základní informace – Pilíře Aarhuské úmluvy*. Dostupné z <http://www.ucastverejnosti.cz/cz/zakladni-informace/>.

5.2.1.2 Právní úprava ČR

Základním právním předpisem, který upravuje řízení v českém právním řádu je správní řád (zákon č. 500/2004 Sb.). Správní řád je pro řízení v oblasti životního prostředí modifikován dalšími speciálními zákony. Úprava speciálním zákonem má obecně přednost před úpravou zákonem obecným. Mezi nejdůležitější z nich patří zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb., vodní zákon (zákon č. 254/2001 Sb., o vodách), zákon o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování (zákon č. 76/2002 Sb. o „IPPC“). Tyto zákony upravují práva spojená s účastí veřejnosti příznivěji než správní řád. Správní řád je použitelný i vůči stavebnímu zákonu (zákon č. 183/2006 Sb.), který upravuje stavební řízení, územní plánování a územní řízení. Samostatně jsou také upraveny procesy „EIA“ a „SEA“ (tzv. posuzování koncepcí), a to zákonem č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.⁸⁸

5.2.2 Správní řízení

Bylo již zmíněno, že nejefektivnějším způsobem ovlivnění investičních záměrů, které vedou k poškození životního prostředí (např. kácení dřevin, výstavba dálnic apod.), je účast veřejnosti ve správních řízeních (tzv. povolovacích). Tento způsob umožňuje nejen korigovat míru poškození životního prostředí daným záměrem (např. ovlivněním jeho rozsahu, výšky stavby atd.), ale může zabránit i jeho realizaci.⁸⁹

Postup, v němž úřady vydávají povolení, se nazývá správní řízení. Upravuje ho správní řád, zákon č. 500/2004 Sb., v platném znění (dále jen správní řád).⁹⁰ V § 9 správního řádu je definováno, že správní řízení je postup správního orgánu, jehož účelem je vydání rozhodnutí, jímž se v určité věci zakládají, mění nebo ruší práva či povinnosti jmenovitě určené osoby, nebo jímž se v určité věci prohlašuje, že taková osoba práva nebo povinnosti má či nemá.

Veškeré investiční záměry, které mohou poškodit zdraví lidí, jejich majetek nebo životní prostředí, musí být posouzeny a povoleny příslušnými orgány. Zpravidla jsou vyžadována územní a stavební povolení, souhlasy a stanoviska dotčených orgánů státní správy (např. povolení orgánu ochrany přírody a krajiny ke kácení dřevin rostoucích mimo les, povolení orgánu ochrany ovzduší týkající se vypouštění škodlivých látek atd.). Dále

⁸⁸ HUMLÍČKOVÁ, P. a kol. *Účast veřejnosti na rozhodování ve věcech ochrany přírody a krajiny*. s. 8.

⁸⁹ Krajská síť environmentálních center. *Účast veřejnosti*. Dostupné z <http://krasec.cz/krasec/otazkydetail/76>.

⁹⁰ DOHNAL, V. a ČERNÝ, P. *Stát, obec, kraj a občan při ochraně životního prostředí*. s. 40.

musí být shromážděny potřebné důkazy, které se k věci vztahují, např. rozborů vody a hornin, mapy, odborné posudky apod. Většina těchto povolení a souhlasů je vydávána ve správních řízeních. Dříve než dojde k vydání povolení a rozhodnutí ve správním řízení, musí správní orgán posoudit všechny návrhy a připomínky, které byly v konkrétním řízení vzneseny.⁹¹

5.2.2.1 Účastníci

Většina speciálních předpisů, která určuje okruh účastníků řízení, za účastníky obvykle považuje žadatele (investora), obec (na jejímž území se má záměr realizovat), vlastníky pozemků a staveb (pokud jsou rozhodnutím dotčeni na svých právech, např. na právu vlastnickém, právu na ochranu zdraví, právu na příznivé životní prostředí atd.) a **občanská sdružení** (pokud se řízení nějakým způsobem dotýká ochrany životního prostředí při splnění přesně definovaných podmínek).⁹²

Pokud okruh účastníků konkrétního řízení není stanoven právním předpisem, v jehož režimu se řízení vede, pak se uplatní ustanovení § 27 a § 28 správního řádu.⁹³ Podle správního řádu jsou obecně účastníky řízení osoby, pokud jsou rozhodnutím přímo dotčeny na svých právech nebo povinnostech. Účastníkem je i ten, kdo tvrdí, že jeho práva mohou být rozhodnutím úřadu dotčena, pokud se neprokáže opak.

5.2.2.2 Práva účastníků správního řízení

• Rovnost účastníků

Všichni účastníci správních řízení jsou si vzájemně rovni ve svých procesních právech a povinnostech. Každý účastník tedy může využívat všech níže uvedených práv a vyjadřovat se v řízení ke všem skutečnostem, které považuje za důležité a které jsou předmětem řízení.

- Právo **být informován o zahájení řízení** – správní orgán je povinen uvědomit všechny jemu známé účastníky.
- Právo **zvolit si pro řízení jednoho zástupce (zmocněnce)** – musí být určen na základě písemné plné moci nebo prohlášením do protokolu.
- Právo na **právní pomoc a poučení ze strany správního orgánu** – úřad by měl

⁹¹ DOHNAL, V. a ČERNÝ, P. *Stát, obec, kraj a občan při ochraně životního prostředí*. s. 40.

⁹² Krajská síť environmentálních center. *Účast veřejnosti*. Dostupné z <http://krasec.cz/krasec/otazkydetail/76>.

⁹³ Tamtéž, <http://krasec.cz/krasec/otazkydetail/76>.

účastníka zejména informovat o lhůtách, v nichž mohou uplatnit svá práva, a měl by je upozornit na případné formální nedostatky v jeho podáních.

- Právo **navrhovat důkazy a činit jiné návrhy, připomínky a námítky** k projednávané věci po celou dobu řízení až do vydání rozhodnutí.
- Právo **žádat poskytnutí informací o řízení**.
- Právo **vyjádřit se před vydáním rozhodnutí k jeho podkladům**.
- Právo **nahlížet do spisu** a s tím je spojené právo pořizovat z něj výpisy.
- Právo **účastnit se ústního jednání a všech dalších jednání** (např. místních šetření) a být o jejich konání informován s předstihem. Z každého jednání se pořizuje protokol, který přítomní podepisují.
- Právo **namítat podjatost úředních osob** a žádat jejich vyloučení z rozhodování.
- Právo na **doručení stejnopisu rozhodnutí do vlastních rukou** a právo na vydání stejnopisu písemného vyhotovení rozhodnutí.
- Právo podat proti rozhodnutí **odvolání** (§ 81 správního řádu).
- Právo podat proti rozhodnutí **žalobu**.
- Právo dát **podnět k provedení přezkumného řízení** (§ 94 správního řádu) – účastník může dát podnět k jeho provedení, ale na zahájení řízení není právní nárok.
- Právo podat **návrh na obnovu řízení** (mimořádný opravný prostředek) – návrh na obnovu je nutné podat do tří měsíců od dne, kdy byly zjištěny skutečnosti, které zákon uvádí jako možný důvod pro obnovu. Návrh se podává k tomu orgánu, který o věci rozhodoval jako poslední (§ 100 správního řádu).
- Právo **domáhat se ochrany před nečinností správního orgánu**, pokud uplynula lhůta pro vydání rozhodnutí.
- Právo obracet se na správní orgány se **stížnostmi proti nevhodnému chování úředních osob nebo proti postupu správního orgánu**, proti němuž zákon neposkytuje jiný prostředek ochrany.⁹⁴

⁹⁴ Občanská společnost. *Účast ve správním řízení*. Dostupné z <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=u&x=230368>.; Správní řád v platném znění.

5.2.3 Účast občanských sdružení ve správních řízeních týkajících se životního prostředí

Účast veřejnosti v řízení podle Aarhuské úmluvy se dělí na:

- účast na rozhodování o specifických činnostech s významným vlivem na životní prostředí (např. rozhodování o výstavbě a činnosti velkých zařízení, rozhodování o navrženém umístění budov atd.);
- účast veřejnosti při tvorbě plánů, programů a politik týkajících se životního prostředí (např. plánování v dopravě, účast v územním plánování),
- účast veřejnosti na přípravě prováděcích předpisů a obecně použitelných právně závazných normativních nástrojů – připomínkové řízení (připomínkování návrhů zákonů, vyhlášek a nařízení) v oblasti životního prostředí.⁹⁵

Na základě požadavku Aarhuské úmluvy je účast veřejnosti na rozhodování o specifických činnostech ve věcech ochrany životního prostředí v České republice realizována dvěma způsoby. Rozlišuje se tzv. plnoprávná účast ve správních řízeních (týká se občanských sdružení) a konzultativní účast v jiných správních postupech (např. při pořizování územních plánů, posuzování vlivů na životní prostředí, povolení k nakládání s geneticky modifikovanými organismy a projednávání bezpečnostních programů a havarijních plánů). Konzultativní účastí se rozumí právo každého občana vyjádřit své připomínky.⁹⁶

Pouze občanská sdružení se mohou stát účastníkem v těchto řízeních:

- Na základě § 70 **zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny**, se občanská sdružení (občanské sdružení nebo jeho organizační jednotka, jehož hlavním posláním je podle stanov ochrany přírody a krajiny) mají právo účastnit řízení, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany a přírody.⁹⁷
- Další možností, jak ovlivnit záměry dotýkající se životního prostředí je účast v procesu posuzování vlivů na životní prostředí, tzv. EIA. Pro postavení občanského sdružení je v tomto případě relevantní **zákon 100/2001 Sb.**,

⁹⁵ *Implementace AÚ v ČR*. Dostupné z <http://www.ucastverejnosti.cz/cz/implementace-au-v-cr/>.

⁹⁶ Krajská síť environmentálních center. *Účast veřejnosti*. Dostupné z <http://krasec.cz/krasec/otazkydetail/76>.

⁹⁷ *Implementace AÚ v ČR*. Dostupné z <http://www.ucastverejnosti.cz/cz/implementace-au-v-cr/>.

o posuzování vlivů na životní prostředí (tzv. zákon EIA).⁹⁸ Podle § 23 odst. 9 zákona v platném znění je občanské sdružení, které podalo písemné vyjádření v procesu EIA (v případě, že úřad zahrnul jeho vyjádření do svého stanoviska a současně nerozhodl o tom, že veřejné zájmy, které občanské sdružení hájí, nejsou v navazujícím řízení dotčeny) účastníkem navazujících řízení o posuzovaném záměru, zpravidla stavebního a územního řízení.

Proces EIA nepodléhá správnímu řádu a musí proběhnout před vydáním jakýchkoliv rozhodnutí, nejčastěji před zahájením veškerých správních řízení. Výsledné stanovisko EIA slouží jako odborný podklad pro správní orgány vydávající následná povolení.⁹⁹

- Postavení občanských sdružení v řízení o vydání integrovaného povolení je upraveno v **zákoně 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování** (dále zákon o IPPC). Zákon o IPPC stanoví u vybraných záměrů s nejvýznamnějšími dopady na životní prostředí povinnost projít procesem integrovaného povolení.¹⁰⁰ Do řízení mohou vstoupit občanská sdružení, jejichž předmětem činnosti je prosazování a ochrana profesních zájmů nebo veřejných zájmů podle zvláštních právních předpisů (odst. 1d § 7 zákona o IPPC v platném znění).

- Právo občanským sdružením vstoupit do řízení přiznává také **vodní zákon, zákon č. 254/2001 Sb., o vodách**.¹⁰¹ Cílem občanského sdružení musí být podle stanov ochrana životního prostředí (§ 115 zákona v platném znění). Pouze při splnění této podmínky je oprávněno být informováno o zahajovaných správních řízeních vedených podle tohoto zákona.

Veřejnost má mít možnost účastnit se správních řízení od počátečních fází, kdy lze účinně ovlivňovat výslednou podobu rozhodnutí. Rozhodovací procesy musí mít předem

⁹⁸ *Implementace AÚ v ČR*. Dostupné z <http://www.ucastverejnosti.cz/cz/implementace-au-v-cr/>.

⁹⁹ HUMMEL, J. a kol. *Natura 2000 a účast ve správních řízeních*. s. 81.

¹⁰⁰ *Implementace AÚ v ČR*. Dostupné z <http://www.ucastverejnosti.cz/cz/implementace-au-v-cr/>.

¹⁰¹ Tamtéž, <http://www.ucastverejnosti.cz/cz/implementace-au-v-cr/>.

danou časovou strukturu, aby bylo jasné, ve kterých fázích a za jakých podmínek se může občanské sdružení vyjádřit k projednávaným skutečnostem.¹⁰²

Účast občanských sdružení přináší několik výhod pro správní řízení, např. kontrolovanější postup rozhodování (účast veřejnosti má významnou kontrolní funkci, včetně kontroly transparentního nezkorumpovaného řízení), rozhodování na základě komplexnějších podkladů, vyšší legitimita rozhodnutí a celkové zefektivnění řízení a kvalitnější rozhodnutí.¹⁰³

Ve správních řízeních se rozlišují připomínky, které může podávat kdokoliv (viz výše), a námitky, které uplatňují pouze účastníci řízení (tzv. zástupci veřejnosti). Zástupcem veřejnosti může být občanské sdružení. Ustanovení zástupce se provede na základě plné moci. Občané, kteří uplatňují stejnou věcně shodnou připomínku, musí předložit zmocnění doložené potřebným množstvím podpisů (shromáždí se podpisy 500 občanů kraje nebo 200 občanů obce, popř. 10 % občanů v obcích s méně než 2 000 obyvateli). Úřady se při rozhodování musí zabývat jak připomínkami tak námitkami, ale pouze o námitkách musí být rozhodnuto s vyznačením důvodů, proč daná námitka byla či nebyla akceptována.¹⁰⁴

O výsledku každého řízení je účastníkům doručeno rozhodnutí, zda daný záměr byl povolen, zakázán nebo se pro něj stanovují omezující podmínky. V případě nespokojenosti s výsledkem řízení se lze proti rozhodnutí odvolat do 15 dnů ode dne oznámení rozhodnutí k správnímu orgánu, který rozhodnutí vydal. Odvolání má odkladný účinek, tzn. že rozhodnutí nenabývá právní moci. Jestliže správní orgán rozhodnutí nezruší ani nezmění, (odvolání nevyhoví) předává se spis se stanoviskem odvolacímu správnímu orgánu (nadřízený orgán). Pokud nadřízený správní orgán po přezkoumání rozhodnutí odvolání nevyhoví, další možností je podání žaloby k správnímu soudu (do dvou měsíců od doručení rozhodnutí o odvolání).¹⁰⁵

¹⁰² HUMMEL, J. a kol. *Natura 2000 a účast ve správních řízeních*. s. 54.

¹⁰³ HUMLÍČKOVÁ, P. a kol. *Účast ČSOP ve správních řízeních*. s. 5.

¹⁰⁴ HUMMEL, J. a kol. *Natura 2000 a účast ve správních řízeních*. s. 60.

¹⁰⁵ HUMLÍČKOVÁ, P. *Účast veřejnosti na rozhodování ve věcech ochrany přírody a krajiny*. s. 6.; § 81 – 88 Správního řádu.

5.2.4 Účast občanských sdružení ve správních řízeních, v nichž jsou dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny

Z hlediska účasti občanských sdružení ve správních řízeních je nejvýznamnějším a nejčastěji používaným předpisem zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění (dále jen zákon).¹⁰⁶ Právo účastnit se řízení přisuzuje občanským sdružením § 70 zákona, který říká, že ochrana přírody se uskutečňuje za přímé účasti občanů, prostřednictvím jejich občanských sdružení při orgánech ochrany přírody.

Řízení, ve kterých mohou být dotčeny zájmy přírody a krajiny ve smyslu § 70 zákona jsou zpravidla:

- územní a stavební řízení (umístění stavby, vydání stavebního povolení),
- řízení podle zákona o ochraně přírody a krajiny (zásah do krajinného rázu, kácení dřevin, zásah do VKP, výjimka z ochrany zvláště chráněných druhů rostlin, živočichů a památných stromů, výjimka z ochrany zvláště chráněných území),
- řízení podle zákona o odpadech (provoz zařízení k nakládání s odpady),
- řízení podle zákona o ochraně ovzduší (umístění, stavby a uvedení do provozu zdroje znečišťování ovzduší),
- řízení podle horního zákona (stanovení CHLÚ¹⁰⁷, povolení hornické činnosti).¹⁰⁸

5.2.4.1 Kdy se může občanské sdružení stát účastníkem správního řízení

Občanské sdružení se může účastnit správního řízení, pokud splní podmínky (a to všechny současně), které upravuje § 70, odst. 2 a 3 zákona.

Podmínky účasti občanského sdružení ve správním řízení jsou následující:

1. hlavním posláním občanského sdružení nebo jeho organizační jednotky (dále jen občanské sdružení) je podle stanov ochrana přírody a krajiny,
2. jde o místně příslušnou organizační jednotku občanského sdružení, která má právní subjektivitu,
3. jde o řízení, při němž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle tohoto zákona,
4. občanské sdružení oznámí svou účast správnímu orgánu písemně do osmi dnů od zahájení řízení.

¹⁰⁶ DOHNAL, V. a ČERNÝ, P. *Stát, obec, kraj a občan při ochraně životního prostředí*. s. 41.

¹⁰⁷ Chráněné Ložiskové Území - je území určené pro ochranu výhradního ložiska

¹⁰⁸ Krajská síť environmentálních center. *Účast veřejnosti*. Dostupné z <http://krasec.cz/krasec/otazkydetail/76>.

5.2.4.2 Vznik účastenství

Z § 70 zákona přesně nevyplývá, od jakého okamžiku se občanské sdružení stává účastníkem. Existují tři možná řešení, která vymezují okamžik, od kterého je občanské sdružení účastníkem správního řízení a má práva a povinnosti účastníka podle správního řádu a zvláštních předpisů. Občanské sdružení se stává účastníkem zahájeného řízení dodatečně okamžikem, kdy jeho přihlášku správní orgán obdrží. Druhým řešením je, že se občanské sdružení stává účastníkem sice dodatečně, ale již okamžikem, kdy svou přihlášku odešle, bez ohledu na to, že se s touto skutečností správní orgán seznámí až po jejím doručení. Poslední možné východisko zaznamenává vznik účastenství občanského sdružení již zahájením správního řízení za podmínky, že dodatečně do osmi dnů odešle oznámení o tomto svém postavení správnímu orgánu. Pokud tak neučiní, má se za to, že účastenství vůbec nevzniklo.¹⁰⁹

5.2.4.3 Popření účastenství

„Oznámí-li občanské sdružení svou účast ve správním řízení správnímu orgánu v zákonné lhůtě a jsou-li splněny zákonem stanovené podmínky výše uvedené, je účastníkem řízení a přísluší mu všechna práva a tíží ho všechny povinnosti s tímto účastenstvím spojené.“¹¹⁰

Splnění zákonných podmínek posuzuje správní orgán. Pokud správní orgán dospěje na základě získaných podkladů a svého správního uvážení ke zjištění, že nebyla splněna i jen jediná z podmínek účastenství občanského sdružení, nesmí další účast tohoto občanského sdružení připustit. V takovém případě správní orgán postupuje podle správního řádu a musí o tom vydat správní rozhodnutí. Občanské sdružení se proti tomuto rozhodnutí může odvolat. Tímto rozhodnutím nedochází k zániku účastenství, pouze se prohlašuje, že občanské sdružení není účastníkem správního řízení.¹¹¹

5.2.4.4 Podání žádosti o informace o plánovaných zásazích

Je-li hlavním posláním občanského sdružení podle stanov ochrana přírody a krajiny, je oprávněno po svém založení přihlásit na příslušných orgánech státní správy o průběžné informování o všech zamýšlených zásazích a zahajovaných správních řízeních,

¹⁰⁹ DUDA, M. *Účast občanských sdružení ve správních řízeních podle zákona č. 114/1992 Sb. - 2. část.* Dostupné z <http://spravni2.juristic.cz/76475/clanek/spravni2>.

¹¹⁰ Tamtéž, <http://spravni2.juristic.cz/76475/clanek/spravni2>.

¹¹¹ Tamtéž, <http://spravni2.juristic.cz/76475/clanek/spravni2>.

ve kterých mohou být dotčeny zájmy ochrany a přírody. Tím se rozumí „Věcně a místně specifikovaná žádost o informování“ (odst. 2 § 70 zákona).

Věcnou specifikací se rozumí vymezení záměrů (vymezení typu správního řízení), o nichž chce být sdružení informováno (např. řízení o kácení dřevin). Místní specifikací se rozumí vymezení území (obec, popř. katastrální území, či celý obvod místní příslušnosti správního orgánu), které sdružení zajímá.¹¹²

Žádost o informování je platná jeden rok od data podání, proto je nezbytné ji každý rok obnovovat. K žádosti je třeba přiložit kopii registrovaných stanov a doklad o tom, které konkrétní osoby jsou oprávněny jednat jménem sdružení. Při změně stanov nebo změně oprávněných osob je nutné zaslat úřadům aktuální dokumenty. Žádost se zpravidla podává na odbory životního prostředí příslušných obecních, městských a krajských úřadů, dále na příslušné správy národních parků či chráněných krajinných oblastí, Ministerstvo životního prostředí ČR a další.¹¹³

Je žádoucí, aby občanské sdružení bylo informováno dříve než v okamžiku zahájení správního řízení, pro tyto případy je vhodné být v neformálním kontaktu se zastupiteli obcí a krajů, příp. s příslušnými úředníky správních orgánů. Lze se též účastnit zasedání zastupitelstev obcí a krajů a klást dotazy na členy zastupitelstva. Zápisy ze zasedání zastupitelstev musí být volně přístupné k nahlížení a pořizování kopií.¹¹⁴

Pokud se sdružení některého z oznámených řízení chce účastnit, musí se k účasti přihlásit do 8 dnů od okamžiku zahájení řízení. Dnem sdělení informace o zahájení řízení je den doručení písemného oznámení nebo první den jejího zveřejnění na úřední desce správního orgánu a současně způsobem umožňujícím dálkový přístup. Toto upravuje § 3 odst. 3 zákona.

5.2.4.5 Kácení dřevin rostoucích mimo les

Častým řízením jsou řízení o kácení dřevin rostoucích mimo les. Dřeviny (stromy a keře) rostoucí mimo les jsou chráněny ustanovením § 7 zákona. Toto ustanovení se nevztahuje na památné stromy viz § 46.

Podstatou pasáže zákona, která se vztahuje k dřevinám, je:

- nikdo nesmí poškozovat nebo ničit dřeviny,

¹¹² Občanská společnost. *Účast ve správním řízení*. Dostupné z <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=u&x=230368>.

¹¹³ HUMMEL, J a kol. *Natura 2000 a účast ve správních řízeních*. s. 59.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 67.

- vlastníci jsou povinni dřeviny ošetřovat a udržovat,
- nelze kácet dřeviny rostoucí mimo les bez povolení, pokud neexistuje pro tento případ výjimka.

Povolení ke kácení dřevin vydává orgán ochrany přírody viz § 8. Podrobnosti k povolování kácení dřevin se stanovenou velikostí přináší § 8 prováděcí vyhlášky č. 395/1992 Sb. Dle platného znění se povolení nevyžaduje pro stromy, jejichž obvod ve výšce 130 cm nad zemí nepřesahuje 80 cm, a pro keře do celkové plochy 40 m². Povolení ke kácení může podat vlastník pozemku nebo nájemce se souhlasem vlastníka. Kácení se povoluje zpravidla mimo vegetační dobu (v době vegetačního klidu), od 1. listopadu do 31. března. Existují však i další výjimky, kdy lze kácet bez povolení, které jsou popsány v § 8. Jedná se o případy tzv. havarijního kácení, kdy dřeviny bezprostředně ohrožují život nebo hrozí-li škoda na majetku značného rozsahu. Takové kácení musí být příslušnému orgánu dodatečně ohlášeno do 15 dní od provedení kácení. Povolení ke kácení se nevyžaduje také z důvodů pěstebních a zdravotních. V těchto případech však musí být kácení oznámeno nejméně 15 dní předem orgánu ochrany přírody, který je může pozastavit, omezit nebo zakázat.

Dle § 9 může orgán ochrany přírody ve svém rozhodnutí o povolení ke kácení dřevin uložit žadateli povinnost provést náhradní výsadbu jako kompenzaci ekologické újmy vzniklé v důsledku pokácení. Pokud provedení náhradní výsadby není uloženo, vyžaduje se zaplacení odvodu do rozpočtu obce nebo do Státního fondu životního prostředí ČR, v případě protiprávního kácení. Podmínky ukládání odvodů a jejich výši stanoví zvláštní zákon.

5.2.4.6 Správní akty podle zákona

Kompetentní orgány ochrany přírody vydávají v souladu se správním řádem buď závazná stanoviska, nebo rozhodnutí. Proces vydání závazného stanoviska není správním řízením. Závazné stanovisko slouží jako podklad pro následná řízení, ve kterých se vydávají rozhodnutí. Na rozdíl od rozhodnutí není možné se proti závaznému stanovisku odvolat, občanská sdružení mohou podat pouze podnět k přezkumnému řízení. Stanovisko se vydává např. v procesu EIA nebo k zásahu do krajinného rázu.¹¹⁵

¹¹⁵ HUMMEL, J. a kol. *Natura 2000 a účast ve správních řízeních*. s. 93, 94.

Rozhodnutí se vydávají zpravidla písemně a obsahují výrok, odůvodnění a poučení o opravných prostředcích. Nabývá právní moci tehdy, pokud bylo vydáno a uplynula lhůta pro podání řádného opravného prostředku nebo pokud již bylo o odvolání rozhodnuto nadřízeným orgánem. Rozhodnutí se vydává ve věci např. povolení ke kácení dřevin rostoucích mimo les.¹¹⁶

5.2.5 Přístup k právní ochraně

Přístup k právní ochraně ve věcech životního prostředí zaručuje 3. pilíř Aarhuské úmluvy. Znamená možnost napadat správní akty či opomenutí správních úřadů i soukromých osob u nezávislého a nestranného orgánu (v ČR jsou to soudy). Žádné zvláštní orgány (např. tribunály pro oblast životního prostředí) nejsou zákonem zřízeny. Základním předpisem upravujícím přístup k soudům je soudní řád správní.¹¹⁷

Aarhuská úmluva dělí oprávnění na soudní ochranu přístupu k informacím, na soudní ochranu účasti veřejnosti a na soudní ochranu životního prostředí „obecně“.

Možnost napadnout rozhodnutí a požadovat jeho přezkoumání mají všichni, jejichž práva byla v předchozím řízení dotčena nebo porušena. Jak již bylo řečeno, je-li občanské sdružení nespokojeno s výsledkem odvolání proti vydanému rozhodnutí ve správním řízení, může podat správní žalobu proti správnímu rozhodnutí nebo proti nečinnosti správního orgánu. Žalobu je možné podat až po vyčerpání možnosti podat řádný opravný prostředek (tj. odvolání).¹¹⁸

¹¹⁶ HUMMEL, J. a kol. *Natura 2000 a účast ve správních řízeních*. s. 73, 94.

¹¹⁷ *Implementace AÚ v ČR*. Dostupné z <http://www.ucastverejnosti.cz/cz/implementace-au-v-cr/>.

¹¹⁸ Tamtéž, <http://www.ucastverejnosti.cz/cz/implementace-au-v-cr/>.

6. OBČANSKÉ SDRUŽENÍ PŘI OCHRANĚ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V PRAXI

6.1 Občanské sdružení

Arnika je česká nezisková organizace, spojující lidi, kteří usilují o lepší životní prostředí. Jejím posláním je zlepšení stavu životního prostředí a ochrana přírody. Sdružení bylo založeno 29. září 2001. Arnika je celostátní organizace se sídlem v Praze a místními pobočkami působících v Českých Budějovicích, v Děčíně, v Jihlavě a v Ostravě.

Svou činnost Arnika opírá o tři pilíře – zapojení veřejnosti, odborné argumenty a komunikaci s médii.

Arnika pracuje ve třech programech:

- **Centrum pro podporu občanů** – pomáhá lidem aktivně se zapojit do ochrany životního prostředí, tzn. podpora občanů, kteří se chtějí podílet na rozhodování o životním prostředí v místě, kde žijí. Centrum pro podporu občanů poskytuje jednak právní poradenství, medializaci problémů, pomoc při zakládání a řízení občanských sdružení. Na řešení zvláště závažných problémů se Centrum samo aktivně podílí. V rámci tohoto programu probíhají kampaně „Zachraňme stromy“, „Poradna“, „Praha-město pro život“ a „Veřejnost a životní prostředí“.
- **Ochrana přírody** – ochrana druhové rozmanitosti a hodnoty vod a toků, záchrana mizejících druhů rostlin a živočichů a zachování přirozené rovnováhy krajiny. Mezi kampaně tohoto programu patří „Ochrana biodiverzity“, „Voda v krajině“, „Za živé Labe“ a „Tým Bořena“.
- **Toxické látky a odpady** – omezení jejich výskytu, snížení množství produkováných odpadů a zlepšení nakládání s nimi, a prosazení lepší informovanosti. Program se angažuje v těchto kampaních „Zdravá planeta pro zdravé děti“, „Nehrajme si s PVC“, „Odpad je surovina“, „Budoucnost bez jedů“, „Šetrné papírování“ a „Čistější vzduch pro Ostravsko“.

Arnika svou činnost zakládá na veřejných kampaních a na základě aktivit spojených s těmito kampaněmi je možné vymezit její následující role.

6.2 Role občanského sdružení Arnika

1. role poskytovatele vzdělání, výchovy a osvěty široké veřejnosti

Postavení při prosazování environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty zaujímá i sdružení Arnika, které usiluje o zlepšení povědomí veřejnosti a zvyšování jejího zájmu o problematiku životního prostředí, a o rozvíjení vztahů člověka k životnímu prostředí. Arnika se také zaměřuje na rozvíjení úcty dětí a mládeže k přírodě a snaží se v nich probudit pozitivní vztah k životnímu prostředí.

Činnost Arniky v tomto směru zahrnuje především:

- pořádání výstav, soutěží, přednášek, seminářů;
- publikační činnost (viz dále role poskytovatele informací);
- organizování akcí pro veřejnost;
- osvětu pro spotřebitele;
- provoz knihovny s ekologickou tematikou.

Příklady konkrétních aktivit v roce 2010:

Z akcí, které Arnika připravuje pro veřejnost, stojí za zmínku happening nazvaný „Natírat a chránit“, který měl upozornit správy silnic, že zvýšit bezpečnost provozu na silnicích obnovou dopravního značení je lepší než kácením stromů. V souvislosti s ochranou stromů Arnika uskutečnila v Praze seminář „Zachování alejí jako typického prvku české krajiny“ určený pro vedení krajů, obcí a správce silnic. Cílem semináře bylo poukázat na výjimečnost alejí pro českou krajinu.

Arnika dále uspořádala přednášky pro pedagogy a děti v mateřských školkách zaměřené na udržitelnou spotřebu. Dlouhodobě spolupracuje s mateřskými centry, nemocnicemi a s dalšími institucemi na hledání náhrad za výrobky z PVC. V roce 2010 se podílela na realizaci projektu „Ekologizace provozu mateřských center“, který se podařilo uskutečnit v Mateřském centru Máj v Českých Budějovicích. Každoročně vyhlašuje soutěže pro studenty, letos vyhlásila tři ekovýchovné a vzdělávací projekty ve formě soutěží „Společně za řekou“, „Voda Živá“ a „Labské příběhy“. Každoročně Arnika vytváří a realizuje pro žáky základních škol výukové ekologické programy s různou tematikou.

V rámci osvěty pro spotřebitele vydává Arnika „Katalog výrobků pro šetrné papírování“, který je určen školám, úřadům a menším podnikům. Slouží k vyhledávání ekologicky příznivých výrobků pro provoz kanceláří a zároveň k propagaci ekologicky šetrných výrobků. Arnika uspořádala přednášky upozorňující spotřebitele na problémy s používáním výrobků z PVC. Doporučuje spotřebitelům používání recyklovaných papírů a omezování spotřeby papíru. Na svých webových stránkách poskytuje přehled o výrobcích nebezpečných pro zdraví člověka.

2. role příjemce/poskytovatele environmentálních informací

Významným přínosem Arniky je informační činnost a snaha o zlepšení informovanosti o životním prostředí. Arnika prosazuje právo na informace o životním prostředí dle zákona č. 123/1998 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

Příjemce

Sdružení je jednak příjemcem informací, které může dále předávat veřejnosti. Arnika má podanou žádost dle zákona č. 114/1992 Sb., na základě které jsou orgány povinny sdružení písemně informovat o plánovaných zásazích. Tuto žádost má podanou na několika obecních úřadech, kde sleduje konkrétní kauzy (nejčastěji ve věci kácení stromů).

Informace o zahajovaných řízeních a plánovaných zásazích do životního prostředí dále získává od občanů, kteří žádají o pomoc, od médií či z úředních desek úřadů. Dle zákona o právu na informace o životním prostředí se Arnika obrací na úřady se žádostí o poskytnutí požadovaných informací dle tohoto zákona.

Příklad z praxe: Centrum pro podporu občanů dlouhodobě (od roku 2003) zpracovává a vede statistiku kácení alejí v jednotlivých krajích České republiky. V souvislosti s doplněním dosavadních dat se ke konci roku 2010 písemně obracela na krajské správy silnic (celkem 21 krajských správ) se žádostí o informace ohledně kácení stromů podél pozemních komunikací, které spravují. Ve své žádosti se zajímala především o počty pokácených stromů v určitém období, počty stromů povolených ke kácení, kolik stromů bylo vysázeno a kolik finančních prostředků bylo vynaloženo na výsadbu. Arnika požadovala jednak aktuální data a některá chybějící data. V zákonné lhůtě 30 dní odpovědělo 17 správců silnic, na zbylé čtyři správce bylo podáno odvolání kvůli nečinnosti při neposkytnutí informací v zákonném termínu nebo z důvodu odepření poskytnutí

informací. V současné době běží odvolací lhůta. Po 60 dnech by měl orgán oznámit své rozhodnutí o vypořádání odvolání.

Poskytovatel

Arnika je především zdrojem, tj. poskytovatelem informací pro občany, ale i pro instituce. Poskytuje informační servis pro novináře - vydává tiskové zprávy a pořádá tiskové konference. Mnoho informací může veřejnost získat přímo na webových stránkách Arniky, k dispozici jsou odkazy na platná znění zákonů, vzory důležitých dokumentů, citace částí důležitých zákonů, články a podrobné informace o organizovaných kampaních. Rovněž informuje o novelách důležitých zákonů v oblasti ochrany životního prostředí. Každoročně zveřejňuje žebříčky největších znečišťovatelů v jednotlivých krajích sestavené podle údajů v Integrovaném registru znečišťování.

Arnika dále vydává celou řadu publikací, které jsou autorským počinem přímo pracovníků Arniky (např. „Jak žít dobře, zdravě a ekologicky šetrně“), některé publikace vydává ve spolupráci s dalšími nevládními organizacemi („Ekoporadenství v praktických příkladech“). Arnika publikuje sborník referátů „Zachování alejí jako typického prvku české krajiny“ či mapu významných a památných alejí Olomouckého kraje. Pravidelně vychází čtvrtletník Arnikum. V nabídce Arniky se také objevují letáky, pohledy, výroční zprávy apod.

Role poskytovatele informací se prolíná jak s rolí poskytovatele vzdělání a osvěty tak s rolí poradce. Poskytovateli informací jsou odborní poradci Arniky, kteří mohou občanům příslušné informace přímo sdělit nebo občany na konkrétní požadované informace odkázat.

3. role poradce

V rámci Centra pro podporu občanů funguje ekoporadna, která nabízí bezplatnou pomoc jednotlivcům, občanským sdružením, obcím a dalším veřejným institucím v případech ohrožení životního prostředí či lidského zdraví. K dispozici je celkem 14 poradců ve všech pobočkách.

Snahou ekoporadny je zpřístupnit občanům objektivní a všestranné informace o životním prostředí, o ekologických problémech a jejich řešeních.

Úkoly ekoporadny jsou následující:

- právní poradenství – pomoc s orientací v zákonech. Poskytuje návod občanům, jak založit vlastní občanské sdružení, apod.;
- poradenství ohledně řešení závažných kauz – tj. seznámit občany s jejich možnostmi, jak se zapojit do rozhodování o životním prostředí, vysvětlení ekologických důsledků plánovaných staveb, vypracování odborných posudků, sepsání odvolání, připomínek k dokumentaci EIA, sestavení plánu, jak v dané záležitosti postupovat;
- přispět k zajištění publicity případu, tj. poskytnout kontakty na novináře, předání rad ohledně sepsání tiskové zprávy či zorganizování tiskové konference.

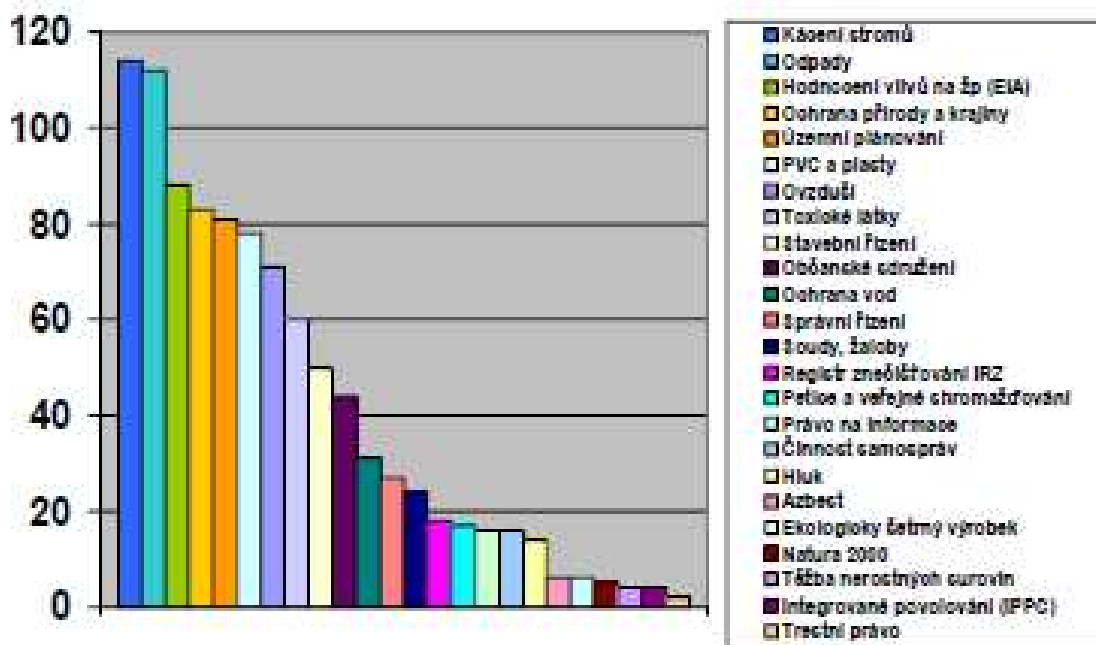
Občanské sdružení Arnika přikládá činnosti poradny velký význam, proto si vede podrobnou statistiku ohledně poskytnutých konzultací.

Úspěšné aktivity poradny v roce 2010

V roce 2010 bylo poradenskými centry (v Jihlavě, v Praze, v Ostravě, v Českých Budějovicích a v Děčíně) poskytnuto celkem 878 konzultací, z toho 529 konzultací bylo poskytnuto pobočkou v Praze (zahrnující konzultace poskytnuté experty Centra pro podporu občanů a rovněž obou partnerů Program Ochrany přírody a Program Toxické látky a odpady). Oproti roku 2009 došlo k poklesu o zhruba 300 konzultací. Poradna rovněž přispěla k založení několika nových občanských sdružení v oblasti ochrany životního prostředí, řešila 150 různých případů poškozování životního prostředí a lidského zdraví. Na Arniku se obracují lidé z celé České republiky. Nejvíce dotazů pocházelo z hlavního města Prahy v souvislosti se zájmem o územní plán. Velké množství konzultací bylo rovněž poskytnuto tazatelům z kraje Vysočina a Středočeského kraje.

Přehled o množství poskytnutých konzultací a jejich rozdělení podle několika hledisek je zachycen v následujících grafech.

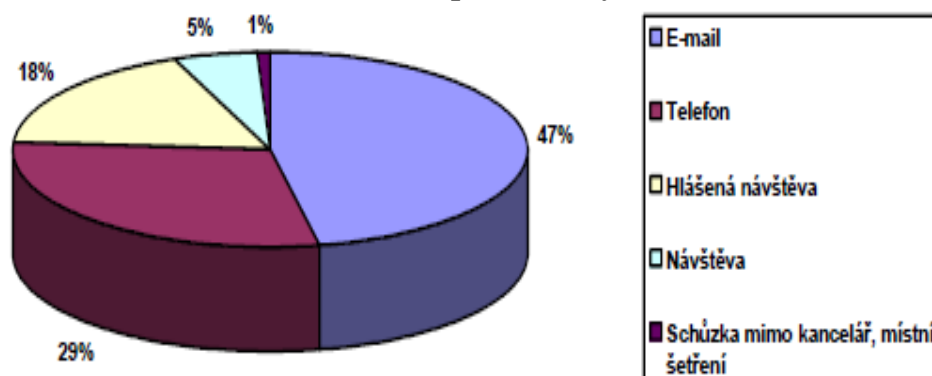
Graf č. 1: Rozdělení konzultací podle tématu

Zdroj: Arnika: Ekoporadna. *Přehled poradenské činnosti za rok 2010.*

Komentář: Tento graf zachycuje množství konzultací rozdělených dle témat, kterých se týkaly, a o které se občané nejvíce zajímali. Lidé se na poradnu obraceli nejčastěji s žádostí o pomoc s ochranou stromů před kácením. Ochrana dřevin je dlouhodobě dominantním ekoporadenským tématem. Poradna se rovněž věnovala problematice odpadů či hodnocení vlivů na životní prostředí. Veřejnost se zajímá, jaký dopad mohou mít plánované stavby na životní prostředí a jak lze konkrétní záměry ovlivnit ve stavebním řízení. Oproti roku 2009 výrazně vzrostl počet dotazů týkající se právě účasti občanů v rozhodovacích procesech. Své dotazy občané hojně směřovali i k problematice územního plánování.

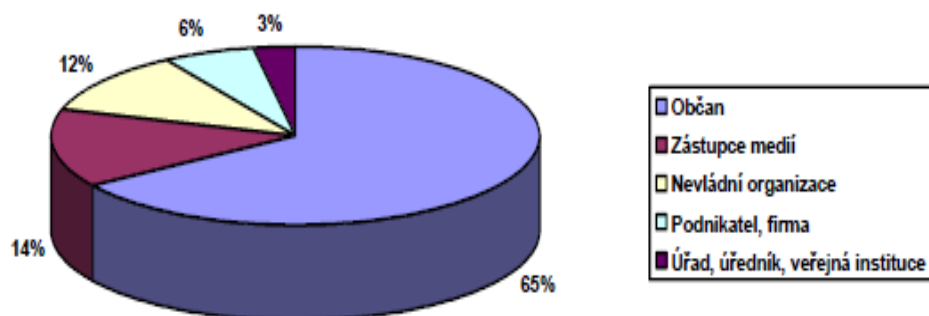
Graf č. 2: Rozdělení konzultací podle formy komunikace

Zdroj: Arnika: Ekoporadna. *Přehled poradenské činnosti za rok 2010.*

Komentář: Veřejnost kontaktovala poradce nejčastěji přes e-mail. (47 % případů). Telefonicky bylo řešeno 29 % konzultací. V 18 % případů si tazatelé domluvili schůzku s poradci v kanceláři.

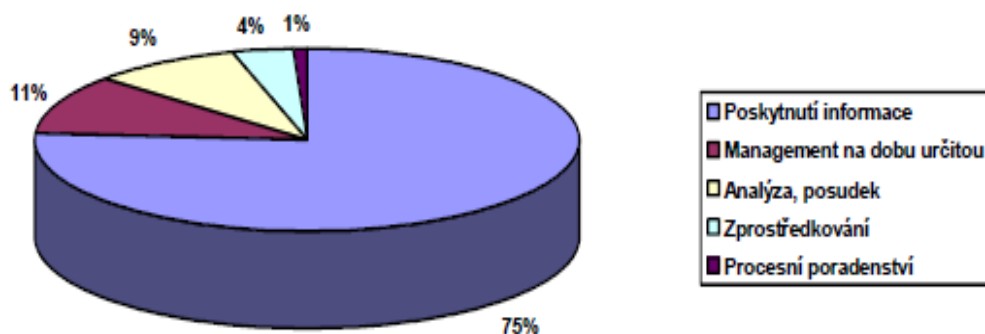
Graf č. 3: Rozdělení konzultací podle tazatele

Zdroj: Arnika: Ekoporadna. *Přehled poradenské činnosti za rok 2010.*

Komentář: Více než polovinu (65 %) všech tazatelů tvořili jednotliví občané. Ve 14 % případů se na poradnu Arniky obraceli zástupci médií a ve 12 % jiné nevládní organizace. V minimální míře využily služeb poradny úřady a veřejné instituce.

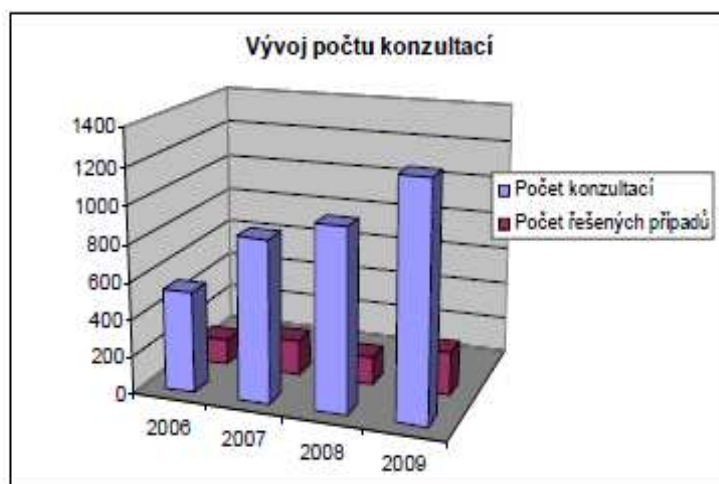
Graf č. 4: Rozdělení konzultací podle náročnosti

Zdroj: Arnika: Ekoporadna. *Přehled poradenské činnosti za rok 2010.*

Komentář: Nejčastěji se poradci zabývali jednorázovými konzultacemi (75 % případů).

Graf č. 5: Vývoj počtu konzultací a řešených případů v letech 2006 - 2009

Zdroj: Arnika: Ekoporadna. *Přehled poradenské činnosti za rok 2010.*

Komentář: Od roku 2006 lze zaznamenat každoroční nárůst počtu konzultací. V roce 2009 byl poskytnut téměř trojnásobek konzultací a zvyšuje se i počet řešených kauz ve srovnání s rokem 2006. Vliv na tento enormní počet dotazů a žádostí o pomoc měl zájem veřejnosti o ochranu zeleně a územní plán Prahy.

4. role praktického ochránce přírody a krajiny

Přínosem občanského sdružení je rovněž vlastní péče o životní prostředí. Arnika se aktivně zapojuje do ochrany přírody prostřednictvím Pozemkového spolku Bořena, který pečuje v Českém Středoohoří o lokality s výskytem chráněných a ohrožených druhů rostlin. Ochrana v rámci pozemkového spolku spočívá ve výkupu či pronájmu pozemků, na kterých probíhá každoroční pravidelná údržba, na které se podílí tým Bořena. Péče o vybrané lokality spočívá v každoročním kosení luk a odstraňování náletových dřevin.

Arnika se významně zasazuje o ochranu dřevin rostoucích mimo les, kterou se podle zákona zabezpečuje ochrana přírody a krajiny. V letech 2009/2010 se Arnika podílela na natření bílými pruhy stovek stromů v alejích na Vysočině a na Berounsku s cílem zlepšit jejich viditelnost a zabránit tak nehodám na silnicích, které vznikají v důsledku střetu se stromem. Tento způsob by měl zvýšit bezpečnost provozu na silnicích, které lemují aleje, a ochránit aleje před kácením.

5. role partnera při naplňování environmentálních cílů

Významnou roli v činnosti sdružení představuje spolupráce s řadou neziskových organizací z České republiky i zahraničí. Arnika je členem Zeleného kruhu, sítě ekologických poraden STEP¹¹⁹ a European Environmental Bureau (dále EEB)¹²⁰. Arnika se jako partner podílí na projektu ekoporaden „Poradenství – metody, příklady, certifikace“. Poradny sítě STEP ve spolupráci s MŽP připravují certifikaci poraden, která by měla vést k financování ekoporadenství a tedy udržení kvality a efektivity služeb. Spolupráce s Ministerstvem životního prostředí je také založena na přijímání finanční podpory. Kooperace s mezinárodními organizacemi se zaměřuje především na organizace ze zemí středovýchodní Evropy (např. Arménii), které mají s ochranou přírody menší zkušenosti a často i ztížené podmínky pro svoji práci. Arnika stojí např. za projektem,

¹¹⁹ Síť ekologických poraden STEP je nejstarší institucí zastřešující ekologické poradny u nás. Jejími členy je 23 organizací.

¹²⁰ federace více než 140 občanských organizací pro ochranu životního prostředí působících ve všech členských státech Evropské unie i v několika dalších zemích Evropy

jehož cílem je pomoci zavést arménským zemědělcům udržitelné hospodaření a snížit riziko chemického znečištění.

6. role zastupitele zájmů občanů

Občanské sdružení má za úkol uskutečňovat veřejný zájem na zdravém životním prostředí a na ochraně přírody. Arnika funguje jako tlumočnický požadavků občanů, občané mohou díky sdružení lépe prezentovat své názory a hájit své zájmy v souvislosti s ochranou životního prostředí. Umožňuje občanům aktivní účast ve svých činnostech. Aktivní zapojení občanů prostřednictvím občanského sdružení je mnohem efektivnější než aktivity vyvíjené jednotlivci. Arnika obhajuje zájmy lidí v rozhodování o stavbách, o nakládání se zelení apod. Prosazuje účast občanů na rozhodování o životním prostředí v místě, kde žijí, umožňuje jednotlivcům, místním sdružením přímou účast na rozhodování o věcech, které se jich týkají. Občané mohou prostřednictvím občanského sdružení nebo s jeho pomocí podávat připomínky či námítky k určitým záměrům apod.

7. role účastníka v rozhodovacích procesech

Arnika se rozhodovacích procesů účastnila zejména v době svého vzniku. V současné době se z důvodu časové náročnosti účastní minima správních řízení. Správní řízení mohou trvat od několika týdnů do několika let, dle složitosti případů. Zaměřuje se proto výhradně na výjimečné a závažné kauzy. Arnika v současnosti především podporuje účast veřejnosti na rozhodování, pomáhá občanům a jiným občanským sdružením sepsat připomínky, vyjádření k dokumentaci či k posudku v procesu EIA, nebo jim pomáhá vytvořit plán, jak postupovat v daném správním řízení. V praxi se nejčastěji jedná o správní řízení ohledně povolování kácení nebo umístování staveb. Arnika si bohužel nevede žádnou statistiku počtu správních řízení, kterých se účastnila, ani přehled úspěšnosti v těchto řízeních, proto lze uvést pouze příklady úspěšných aktivit v souvislosti s rozhodovacími procesy.

Správní řízení a proces EIA v praxi + příklady úspěšných kauz

Arnika se často zapojuje do správních řízení, ve kterých se rozhoduje o kácení stromů. V posledních letech se množí kauzy ohledně kácení jednotlivých stromů nebo celých alejí a Arnika se účastnila řady správních řízení, ve kterých se rozhodovalo o povolení kácení stromů. Současná právní úprava vyžaduje ve většině případů povolení ke kácení dřevin,

o jehož udělení či neudělení se rozhoduje ve správním řízení. Formální průběh procesu upravuje především správní řád. Správní řízení o kácení stromů probíhá tak, že navrhovatel podá žádost o kácení stromů. Orgán ochrany přírody zahájí řízení dnem, kdy jsou o zahájení informováni všichni účastníci. Přihlášení účastníci podají své vyjádření a návrhy. Úřad toto vyjádření zpracuje a v jednoduchých věcech rozhodne bezodkladně. Pokud jde o složitější kauzu, zpracovávají se odborné posudky, provádí se místní šetření, ústní projednání apod., a v takových případech příslušný orgán rozhodne do 60 dnů od zahájení řízení (event. do 90 dnů). V případě neuspokojivého rozhodnutí, je možné se odvolat. Pokud účastník nesouhlasí ani s vyřízením odvolání, může podat správní žalobu k soudu. V praxi se často stává, že soud začne věc řešit se zpožděním, což může znamenat to, že jsou stromy mezitím již pokáceny. Další možností je tzv. přezkumné řízení, ve kterém se pravomocná rozhodnutí nechají přezkoumat, pokud se pochybuje, že jsou v souladu s právními předpisy. Může se např. přezkoumat povolení ke kácení kvůli stanovení náhradní výsadby za poražené stromy.

Arnice se účastí ve správních řízeních podařilo ochránit před kácením např. stromořadí na pražském Střeleckém ostrově, alej v Čelákovících, Letenské sady atd. Dále Arnika pomohla sdružení ve Skutči podat úspěšnou žalobu proti kácení stromů kvůli stavbě supermarketu. Podařilo se rovněž prosadit náhradní výsadbu v souvislosti s vykácením tisíců stromů při stavbě Městského okruhu. Úspěšných případů je celá řada.

Mimo správní řízení se Arnika zapojuje do připomínkování v procesu EIA, ve kterém se posuzují předpokládané vlivy záměrů na životní prostředí a zdraví občanů. Proces EIA zahrnuje etapu oznámení, zjišťovací řízení, dokumentace EIA, posudku EIA a stanoviska. Výsledkem procesu je zhodnocení negativních vlivů konkrétního záměru, včetně navržení limitů a omezujících podmínek pro jeho realizaci. Závěrečné stanovisko slouží jako podklad pro správní orgány vydávající následná povolení a mělo by být přejímáno do následného územní rozhodnutí, stavebního povolení apod.

Díky své účasti v procesu EIA se Arnika spolu s dalšími neziskovými organizacemi zasloužila o ochranu životního prostředí města Pardubic. Arnika se zapojila do procesu posuzování vlivů projektu „Modernizace spalovny Rybitví v Pardubicích“ na životní prostředí. Podala písemná vyjádření a přispěla k tomu, že byla opakovaně vrácena k přepracování dokumentace o hodnocení vlivů na rekonstrukci spalovny nebezpečných odpadů. Po zvážení všech připomínek vydalo nakonec Ministerstvo životního prostředí ČR

k projektu nesouhlasné stanovisko, které je platné 5 let. Výsledné stanovisko má doporučující charakter pro následná řízení. Aktuálně firma AVE CZ, která usiluje o obnovení provozu spalovny, podala žádost o integrované povolení (to je vyžadováno u záměrů s nejdůležitějšími dopady na životní prostředí), o jehož vydání se musí rozhodovat ve správním řízení.

Dále se Arnika spolu s občanským sdružením Pozdávky zapojila do procesu EIA, ve kterém se zhodnocovaly vliv a důsledky havarované skládky nebezpečných odpadů v Pozdávkách na životní prostředí. Angažovanost Arniky nebyla marná, protože se zmiňovanou skládku podařilo zlikvidovat a rekultivovat oblast, kde skládka stála.

Arnika se rovněž snaží ovlivňovat tvorbu konceptu územního plánu hl. m. Prahy za podpory veřejnosti. V této souvislosti zpracovala a podala připomínky a 28 hromadných námitek ke změnám územního plánu Prahy (týkající se např. rozsáhlé zástavby zelených ploch, přeměny čtyř pražských nádraží na stavební pozemky a nevhodného zahušťování některých městských částí). K těmto hromadným námitkám se připojilo svým podpisem na petiční listině celkem 17 890 Pražanů. Územní plán, který se projednává podle stavebního zákona ve speciálním režimu územního plánování, je ve fázi konceptu, přípravy jeho schvalování se zatím zbrzdily.

8. role ovlivňovatele veřejné politiky/lobbisty

V současném demokratickém státě má občan/občanské sdružení možnost přímou účastí ovlivňovat věci veřejné. V praxi to znamená, že se Arnika přičiňuje o zabránění určitým změnám ve veřejné politice nebo o prosazení především legislativních změn. Význam ochrany přírody značně ovlivňuje to, jak vypadá konkrétní legislativa. Role občanského sdružení v legislativním procesu je zásadní. Arnika vystupuje jako schopný lobbista, navrhuje změny, snaží se úspěšně ovlivnit zákonodárství, a to tak, že vede dialog s veřejnou správou.

Arnika se snaží ovlivňovat především podobu určitých zákonů. Významně usiluje o ochranu zeleně a angažuje se zejména při záchraně alejí a prosazování takové legislativy, která by zabránila kácení stromů „ve velkém“. Arnika v roce 2008 zpracovala návrh na změnu zákona, který by vedl k lepší ochraně stromů a umožňoval kácení jen ve výjimečných případech.

Návrhy a konkrétní připomínky Arniky na změnu původní právní úpravy kácení dřevin mimo les

- Arnika navrhla zrušení výjimky silničářů a správců toků, kteří mohli podle původního zákona kácet aleje a porosty bez povolení, pouze na základě oznámení. Problémem bylo nejasné vyznění, na jaké případy se oprávnění kácet podle zvláštních předpisů vztahuje, a rovněž zneužívání zvláštního oprávnění.
- Další připomínka se týkala problému v souvislosti s kompetencí úřadů. Obecní úřady mají pravomoc oznámené kácení omezit nebo zakázat, ale zároveň malé úřady nemají dost vyškolených úředníků, a nevědí si rady, jak s touto pravomocí naložit. Rovněž dochází ke střetu zájmu, pokud obce rozhodují o vlastních parcích. Návrhem Arniky bylo, aby se kompetence přenesly na větší obce a sousední úřady.
- Arnika navrhla zavést v případě kácení významných stromů povinné odborné posudky, které by prováděla nezávislá odborně způsobilá osoba, jejíž znalosti a nezávislost by garantovalo Ministerstvo životního prostředí. Arnika doporučila, aby bylo v zákoně zakotveno povinné vyhodnocení některých stromů podle jejich významu buď během správního řízení, nebo ve fázi žádosti o kácení, přičemž posudek od odborníka by musel opatřit na určité dřeviny majitel stromu.
- Podle Arniky bylo nutné omezit kácení ve městech a obcích na oznámení, kdy se veřejnost nemůže účastnit rozhodování. Podle původního zákona bylo možné pokácet strom se stanovenou velikostí bez povinnosti oznámit nebo zažádat o povolení, pokud rostl na pozemku fyzické osoby. Dále pro zákonem vymezené případy platila povinnost buď dodatečného oznámení, nebo oznámení o kácení předem. Arnika přišla s řešením převést příslušné důvody kácení na oznámení pod povolovací režim. Povolovací režim představuje správní řízení o vydání povolení ke kácení dřevin, což se jeví jako nejvhodnější právní rámec pro objektivní a přezkoumatelné vyhodnocení závažnosti důvodů pro jejich kácení. Tím by se naplnila v zákoně o ochraně přírody a krajiny zakotvená přímá účast občanů na ochraně přírody prostřednictvím jejich občanských sdružení. Ve správním řízení je oproti oznamovacímu režimu také umožněno uložit náhradní výsadbu.
- Jak bylo zmíněno, orgán ochrany přírody může v povolovacím režimu uložit žadateli náhradní výsadbu. Druhou možností kompenzace tzv. ekologické újmy je odvod do obecního rozpočtu, v případě, že není možná výsadba v místě kácení.

Odvod má být použit na zlepšení životního prostředí a jeho výše je stanovena zvláštním zákonem. Arnika zaznamenala, že zvláštní zákon o finančních odvodech za kácení nebyl nikdy přijat, proto je tato možnost čistě teoretická. V praxi lze využít pouze náhradní výsadbu, ale z formulace v zákoně není jasné, zda je náhradní výsadba povinná. Arnika požaduje, aby za vykácené dřeviny byly vždy vysazeny nové. V souvislosti s úbytkem zeleně by měla být zákonem stanovena povinnost uložit náhradní výsadbu nebo finanční odvod v každém případě. Podle Arniky má být použití odvodu vázáno výhradně jen na výsadbu dřevin, nikoliv na zákonem předkládané zlepšování životního prostředí.

Návrh byl předložen poslancům spolu s peticí, pod kterou se shromáždilo více než 25 tisíc podpisů, a dne 11. září 2009 byla novela zákona o ochraně přírody a krajiny úspěšně schválena. Podle této novely se zpřísnil způsob povolování kácení stromů podél sinic a železničních tratí.

Změny a rozdíly v souvislosti s novelou zákona

Došlo ke zrušení výjimky, která umožňovala správcům infrastruktury kácet bez povolení. Proces povolování tak v současnosti musí probíhat ve správním řízení, s nutným zveřejněním záměru, řádným zdůvodněním, za účasti veřejnosti a s její kontrolou. Novela přinesla i rozdělení kompetencí v případě povolení ke kácení dřevin a přijímání oznámení o kácení dřevin. Povolení budou vydávat obecní a městské úřady po dohodě s příslušným silničním a železničním úřadem. Oznámení budou přijímány obecními úřady s rozšířenou působností. Zákon dále nerozlišuje mezi dřevinami rostoucími na pozemcích vlastněných fyzickými a právnickými osobami. Došlo k úpravě ustanovení, které umožňovalo kácet stromy bez povolení při výkonu zvláštních oprávnění, a které je nahrazeno konkrétní specifikací. To jsou z hlediska problematiky ochrany dřevin nejvýznamnější změny, které se podařilo Arnice prosadit. Některé připomínky Arniky však stále čekají na zahrnutí do právní úpravy.

Arnika spolu s dalšími neziskovými ekologickými organizacemi dále apeluje na vydání již připravené vyhlášky, která má chránit aleje a stromy ve městech před masovým kácením, jež však Ministerstvo stále odkládá. V současnosti je platná vyhláška č. 395/1992

Sb. (ve znění pozdějších předpisů), kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny.

Kromě prosazování novely zákona o ochraně přírody a krajiny dále Arnika připravuje kampaň a zpracovává návrh, který se má zaměřit na problematiku možného vyloučení občanských sdružení z účasti ve správních řízeních. Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo pro místní rozvoj připravují novelu stavebního zákona a dalších zákonů. V případě jejího schválení hrozí vyloučení veřejnosti z územních i stavebních řízení u projektů, které nepodléhají plnému posouzení vlivů na životní prostředí (např. pražský tunel Blanka nebo projekt Plzeňské spalovny). Má být zabráněno účasti ve stavebních řízeních, kde se rozhoduje o konkrétní podobě stavby. Záměrem je také sloučit posuzování vlivů stavby na životní prostředí s územním řízením. Arnika usiluje o zachování, případně rozšíření možností a práv občanů jako účastníků řízení.

Díky kampani „Budoucnost bez jedů“ se Arnice podařilo dosáhnout schválení nového zákona o integrovaném registru znečišťování. Požadavkem bylo, aby nebyl omezen jeho rozsah a aby veřejnost nepřišla o informace o toxických látkách anebo o jejich únicích.

9. role příjemce finanční podpory

Příjmy Arniky z vlastní činnosti jsou zanedbatelné. Podíl tohoto finančního zdroje činil v roce 2009 pouze 7,3 % (viz příloha č. 8) na celkových příjmech, proto je sdružení závislé na vnějších finančních zdrojích. Finanční podporu tvoří primárně zahraniční finanční zdroje – dotace z EU (např. od EEB) a granty od zahraničních nadací (např. EEA Grants). Občanská sdružení jsou rovněž financována z veřejných rozpočtů – rozpočtů ministerstev, krajů a obcí, fondů. Arnika dostává dotace na své projekty výhradně od Ministerstva životního prostředí, event. od Státního fondu životního prostředí a od Magistrátu hl. m. Prahy. Dotace ze státního rozpočtu představují třetí nejvýznamnější finanční zdroj, na kterém je sdružení závislé. Významnou finanční podporu představují také dary od individuálních dárců. Do příjmů se rovněž zahrnují povinné členské příspěvky.

Celkový rozpočet Arniky – přehled jednotlivých výnosů a nákladů je zachycen v příloze č. 8.

6.3 Klíčové faktory v činnosti občanského sdružení Arnika

Pozornost je soustředěna především na marketing, jehož součástí jsou public relations. Užitečným nástrojem k vybudování dárcovské základny jsou také fundraisingové aktivity. Význam mají i lidské zdroje. V případě Arniky to v praxi vypadá následovně.

Snahou fundraisingových aktivit je získat především finanční dary, příp. nepěněžitou pomoc (věcné dary, poskytnutí služby, dobrovolnickou výpomoc). Arnika se soustředí na individuální fundraising – získávání prostředků z řad veřejnosti, firemní fundraising – dary od právnických osob, a na grantový fundraising – získávání grantů. Každá z organizačních jednotek Arniky sestavuje fundraisingový plán. Za individuální fundraising odpovídá pověřená osoba, fundraiser, který se stará o komunikaci s lidmi, kteří s Arnikou sympatizují a jsou jejími členy, nebo její činnost podporují příspěvky. Fundraising je také zaměřen na vyhledávání sponzorů, kteří za sponzorský příspěvek vyžadují protiplnění (např. reklamu - uvedení jména sponzora včetně loga na webových stránkách, ve výročních zprávách apod.). Tímto způsobem Arnika propaguje např. firmu Optys spol. s r. o.

Mezi nezbytný fundraisingový nástroj patří webové stránky. Nejefektivnější technikou získávání prostředků je žádost o grant. V rámci individuálního fundraisingu se využívá direct mailing. Kromě pravidelných dárců jsou nejčastěji oslovováni občané, kteří podepsali petici či ti, kteří využili služeb ekoporadny. Oslovováni jsou také náhodní občané na ulici (předem neurčený okruh přispěvatelů) prostřednictvím veřejných sbírek. Mezi způsoby jejich provádění patří shromáždění příspěvků na zvláštním bankovním účtu zřízeném pro tento účel, pokladničky a prodej předmětů, v jejichž ceně je příspěvek zahrnut (např. pohlednice, ručně vyráběné šperky, trička). Vybrané finanční prostředky z veřejných sbírek jsou spíše minimální.

Kromě fundraisingu je také důležité zviditelnit své aktivity, prosadit se v médiích a vytvořit mediální obraz. Velkou roli hraje komunikace s veřejností, tedy public relations. Významnou funkci zastává v Arnice tisková mluvčí, která má na starosti komunikaci s novináři a vztahy s veřejností. Bez této pozice by se občanské sdružení mohlo stěží prezentovat, vyjadřovat se k určitým kauzám, informovat veřejnost apod. Prostřednictvím činnosti tiskové mluvčí se občanské sdružení zviditelní a zvyšuje se povědomí veřejnosti o jeho práci, čímž se zvyšuje i důvěryhodnost. V Arnice patří mezi nástroje PR: publikace

(výroční zprávy, časopisy), media relations (tzv. komunikace s médii - tiskové zprávy, tiskové konference, články), veřejné akce, lobbování, sponzoring, employee relations (tzv. komunikace se zaměstnanci - nástěnky, neformální setkání), firemní identita (webové stránky, letáky) a firemní kultura.

Pilířem každé organizace jsou její zaměstnanci. Arnika má několik placených odborných pracovníků, kteří vykonávají práci na hlavní pracovní poměr. Trendem je profesionalizace činností za účelem jejich zkvalitnění a zefektivnění. A to se neobejde bez odborníků, kteří mají odpovídající vzdělání v oboru. Jistou zárukou kvality a odbornosti poskytovaných poradenských služeb je členství v síti STEP. V souvislosti s rolí partnera byl zmiňován projekt plánované certifikace. Poradci budou muset projít testem znalostí, který zahrnuje všechny tématické okruhy z oblasti životního prostředí v praxi. Bude vyžadováno vysokoškolské vzdělání a odpovídající délka praxe. Poradci by se měli pravidelně účastnit školení a kurzů a neustále rozvíjet své znalosti. Provedené testování certifikace ukázalo, že Arnika již v současnosti tyto požadavky splňuje.

Pro Arniku jsou rovněž klíčoví dobrovolníci. Vzhledem k limitovaným rozpočtům může sdružení díky bezplatné práci dobrovolníků realizovat mnoho činností. Dobrovolníci mohou obohatit činnost sdružení především díky svému nadšení, ale i na základě svých specifických znalostí a dovedností.

6.4 Posouzení informovanosti občanů a jejich povědomí o ekologických občanských sdruženích

Vyhodnocení dotazníkového průzkumu

Na začátku byly stanoveny tři hypotézy, jejichž platnost ověří dotazníkový výzkum.

H1: 65 % oslovených nemá přehled o plánovaných záměrech v místě bydliště.

H2: 90 % dotázaných neví, jak se do rozhodování o záměrech zapojit.

H3: Nadpoloviční většina respondentů občanská sdružení považuje za užitečná.

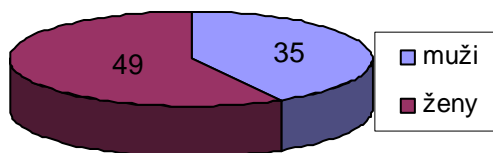
Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 90 respondentů. Cílová skupina 84 respondentů byla vybrána na základě odpovědí na ot. č. 4 a 7 v dotazníku. Oslovení občané, kteří odpověděli na tyto otázky záporně, byli z průzkumu vyřazeni. Jejich odpovědi nebyly do následného vyhodnocení zahrnuty. Snahou bylo získat názory a odpovědi těch dotazovaných, kteří mají ke zkoumané problematice vztah.

84 vybraných respondentů se tedy zajímá o životní prostředí a ví, co je to občanské sdružení. Přesto na doplňující otázku nesprávně odpověděla téměř třetina oslovených, která se domnívá, že občanské sdružení vzniká zápisem do obchodního rejstříku. Toto mylné smýšlení je pravděpodobně dáno tím, že je občanské sdružení právnickou osobou.

Na dotazníkovém průzkumu se podílelo více žen než mužů. Nejvíce dotázaných je zastoupeno věkovou kategorií 20–35 let. Do vyplňování dotazníku se zapojili především studenti.

Návrh dotazníku je k dispozici v příloze č. 7.

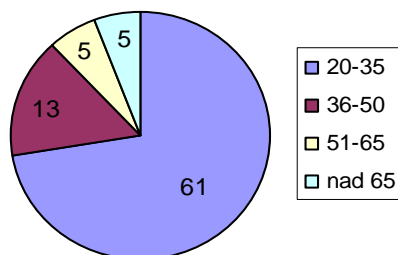
Graf č. 6: Zastoupení mužů a žen v dotazníkovém šetření

Zdroj: vlastní zpracování

Tento graf zobrazuje zastoupení mužů a žen v dotazníkovém průzkumu. Šetření se zúčastnilo 49 žen a 35 mužů. Poměr žen a mužů je 58,3 % ku 41,7 % ve prospěch žen.

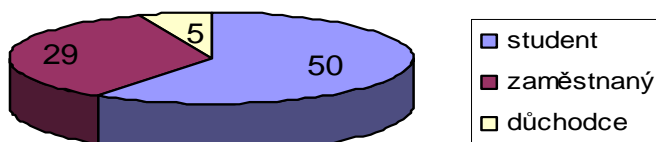
Graf č. 7: Rozdělení respondentů podle věku

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce respondentů, tj. 61 spadá do kategorie 20-35 let. Průzkumu se účastnilo 13 lidí ve věku 36-50. Dále se na něm podílelo shodně 5 oslovených ze zbývajících dvou skupin.

Graf č. 8: Rozdělení respondentů podle povolání

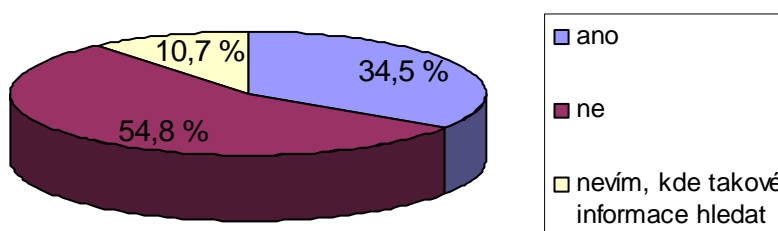

Zdroj: vlastní zpracování

Přes polovinu oslovených tvoří studenti. Zaměstnáno je 29 respondentů. Průzkumu se účastnilo 5 důchodců.

Graf č. 9: Informovanost o životním prostředí

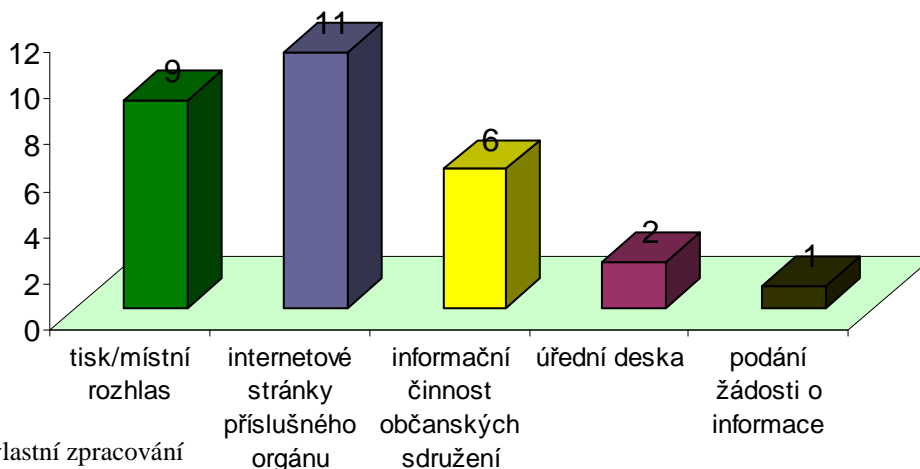
Máte dostatek informací o životním prostředí?

Zdroj: vlastní zpracování

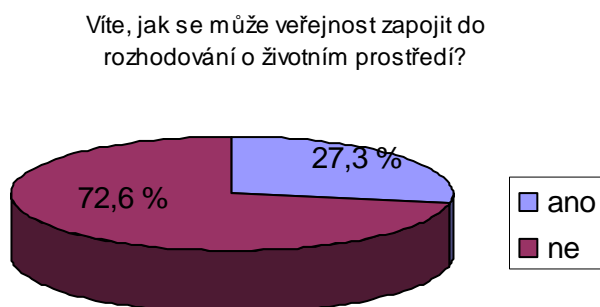
Z tohoto grafu vyplývá, že více jak polovina (46) oslovených respondentů nemá dostatek informací o životním prostředí. Informacemi o životním prostředí se v tomto průzkumu rozumí informace o stavu životního prostředí a o plánovaných negativních zásazích v místě bydliště. 29 oslovených respondentů uvedlo, že jsou dostatečně informováni. Část dotázaných (9) neví, kde lze takové informace najít.

Graf č. 10: Jakým způsobem jsou dotázaní informováni

Graf č. 5 poskytuje přehled o tom, jakým způsobem jsou informováni ti respondenti, kteří uvedli, že mají dostatek informací ohledně životního prostředí. Nejvíce oslovených 11 z 29 získává informace na internetových stránkách příslušného orgánu, 9 respondentů je informováno prostřednictvím tisku či místního rozhlasu. Občanské sdružení se stává zdrojem informací pro 6 oslovených občanů. Dva občané vycházejí z úředních desek úřadů a pouze 1 dotázaný využil/ívá možnosti podat žádost o informace, aby získal požadované údaje od příslušného orgánu. Na ostatní nestátní neziskové organizace se neobrací žádný z respondentů.

Graf č. 11: Povědomí oslovené veřejnosti o zapojení do ochrany životního prostředí

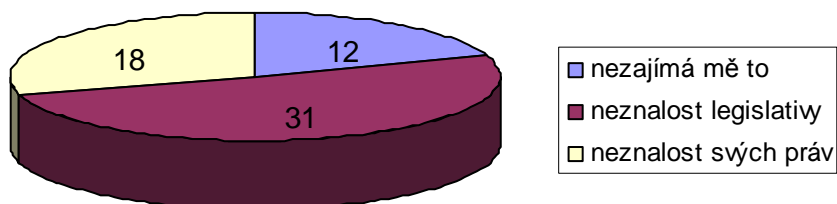

Zdroj: vlastní zpracování

Jak ukazují výsledné hodnoty tohoto grafu, převážná většina respondentů, tj. 61 nemá představu o tom, jak se občané mohou zapojit do ochrany životního prostředí, za účelem zabránit záměrům, které by mohly negativně ovlivnit životní prostředí. O možnostech podílet se na dění v souvislosti s ochranou životního prostředí je seznámeno 23 dotázaných. Z těchto respondentů se do rozhodování aktivně zapojilo 7 občanů. 4 oslovení

uvedli jako příklad svého aktivního jednání ve prospěch životního prostředí podpis petice. Jeden respondent podal stížnost proti postupu správního orgánu ve správním řízení. Další dotázaný podal připomínku v procesu EIA. Jeden z respondentů je členem krajské komise životního prostředí.

Graf č. 12: Proč nejsou respondenti seznámeni s možnostmi zapojení do rozhodování

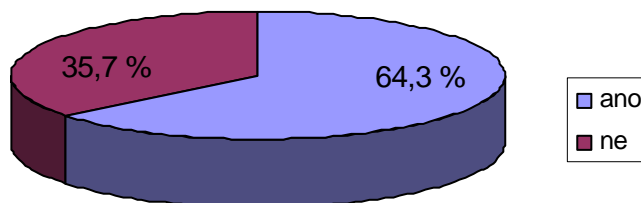
Zdroj: vlastní zpracování

Tento graf zachycuje odpovědi respondentů, kteří nemají povědomí o způsobech zapojení se do rozhodování o životním prostředí. Z tohoto grafu je zřejmé, že většina dotázaných (31) neví, jak ovlivnit stav životního prostředí, z důvodu neznalosti příslušné legislativy. 18 oslovených uvedlo, že nezná svá práva a 12 občanů se vyjádřilo, že je tato problematika nezajímá.

53 respondentů se vyslovalo, že kdyby věděli, jak zabránit realizaci negativních záměrů, že by se rozhodování o životním prostředí účastnilo.

Graf č. 13: Znalost občanských sdružení, která se věnují ochraně životního prostředí

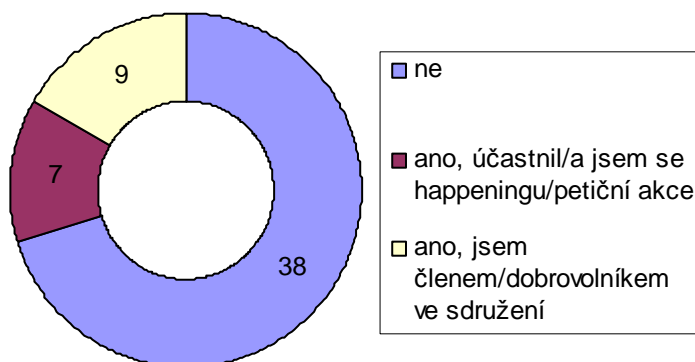
Znáte nějaká ekologická občanská sdružení?

Zdroj: vlastní zpracování

Většina oslovených občanů, tj. 54 zná alespoň jedno občanské sdružení, které se zabývá ochranou životního prostředí. Dotázaní jako příklad konkrétního sdružení nejčastěji zmiňovali občanské sdružení Greenpeace, Děti Země, Arnika, Hnutí Duha a Automat.

Graf č. 14: Vazba respondentů na občanská sdružení

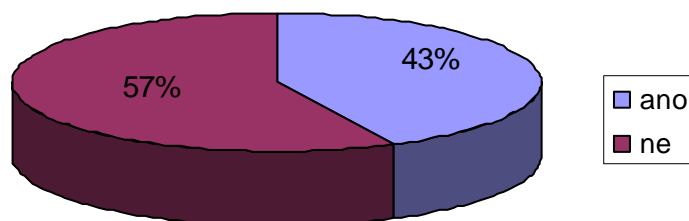

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 10 vypovídá o tom, jakou vazbu mají občané na občanská sdružení, která znají. Převážná většina z oslovených (38) nemá žádnou vazbu na dané občanské/á sdružení. Členem/dobrovolníkem ve sdružení je 9 dotázaných. 7 respondentů se účastnilo happeningu/petiční akce.

Graf č. 15: Povědomí o činnosti, kterou se sdružení zabývají

Víte, čemu se občanská sdružení věnují?

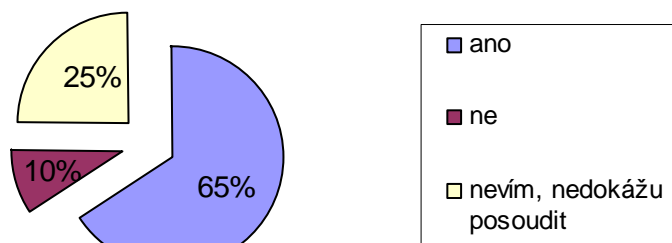

Zdroj: vlastní zpracování

57 % respondentů, tj. 48 nemá představu o tom, čím se občanská sdružení v oblasti ochrany přírody přesněji zabývají. Zbylých 36 oslovených má určitou představu o činnosti občanských sdružení.

Graf č. 16: Užitečnost občanských sdružení pro ochranu životního prostředí

Jsou občanská sdružení prospěšná pro ochranu životního prostředí?

Zdroj: vlastní zpracování

Tento graf vypovídá o tom, zda je podle dotázaných činnost občanských sdružení prospěšná a efektivní pro ochranu životního prostředí. Kladné mínění o důležitosti občanských sdružení zastává 65 % oslovených, tj. 55 osob. Opačného názoru je pouze 8 lidí. 21 respondentů se vyjádřilo, že to nedokáží posoudit. Tuto odpověď volili ti, kteří žádné občanské sdružení neznají nebo nevědí, jaká je jejich úloha.

Názory, proč sdružení nejsou prospěšná:

- „Jsou příliš radikální při prosazování svých zájmů a škodlivá, především lidem, kteří žijí v dané oblasti. Nadřazují své vlastní zájmy nad zájmy místních lidí a často i celé společnosti.“
- „Jsou uzavřeným světem, netransparentní, starají se především o vlastní prospěch.“
- „Nelíbí se mi, že získávají dotace z peněz daňových poplatníků.“
- „Ochrana životního prostředí je záminkou pro vydírání investorů, omezování svobody občanů.“
- „Prosazují dotace na neefektivní činnosti, zneužívají svěřené prostředky.“
- „Nevidím nic prospěšného na tom, když se někdo přiváže na strom nebo komín, či blokuje výstavbu dálnice a brání tak pokroku a rozvoji.“
- „Mají malý vliv, při účasti v rozhodovacích procesech není jejich názor příliš brán v úvahu a jejich připomínky a námítky nebývají zohledněny při výsledném rozhodnutí. Procesy jsou zkorumpovány.“

6.5 Rozbor

Před zahájením dotazníkového průzkumu byly stanoveny hypotézy, jejichž platnost měla být ověřena provedeným šetřením. Prvním předpokladem bylo, že 65 % oslovených nemá přehled o plánovaných záměrech v místě bydliště. Vyhodnocení odpovědí respondentů přineslo poznatky o tom, že 46 dotázaných nemá dostatek informací o životním prostředí a 9 oslovených neví, kde lze takové informace najít. Z toho vyplývá, že 55 lidí z 84, tj. 65,5 % občanů má špatný přehled o plánovaných záměrech a o stavu životního prostředí, a mezery v informovanosti. Stanovený předpoklad se tedy potvrdil s odchylkou 0,5 %. Druhá hypotéza určila, že 90 % respondentů neví, jak se do rozhodování o záměrech zapojit. Z výsledků dotazníkového šetření je patrné, že 75,5 % dotázaných nemá povědomí o tom, jak se zapojit do dění ve smyslu ochrany životního prostředí. Tato hypotéza se tedy nepotvrdila, i přesto drtivá většina oslovených není informována o možnostech, jak se podílet na rozhodování. Poslední domněnkou bylo, že nadpoloviční většina dotázaných občanská sdružení považuje za užitečná, což se potvrdilo. 65 % respondentů uvedlo, že považují činnost ekologických sdružení za účinnou. Závěrem lze shrnout, informovanost převážné většiny občanů je na nízké úrovni, ale sdružení jsou i přesto považována za prospěšná.

Obecným problémem je poměrně nízká míra iniciativy a zapojení veřejnosti do rozhodování o věcech veřejných v souvislosti s ochranou životního prostředí. Výsledky průzkumu vypovídají o tom, že necelá třetina příslušného vzorku oslovených svým jednáním přispěla k ochraně životního prostředí. Přesto se ukázalo, že lidé nejsou lhostejní, pokud jde o možnost ovlivnit realizaci negativních záměrů. Sama ekoporadna Arniky zaznamenala a shledává vzrůstající zájem a aktivitu občanů v souvislosti s rozhodováním o životním prostředí. Rovněž 53 respondentů z 61 se vyjádřilo, že by se rádi zapojili do rozhodování o záležitostech, které by mohly negativně ovlivnit životní prostředí, kdyby byli lépe seznámeni s problematikou. Potíž je shledána v informování občanů o plánovaných záměrech, např. o kácení. České právní předpisy nenařizují aktivní informování veřejnosti. Žádost o informování o plánovaných zásazích do životního prostředí podle zákona o ochraně přírody a krajiny si mohou podat pouze občanská sdružení, nikoliv samotní občané. Ti mají možnost se informace dozvědět z médií nebo skrze občanská sdružení. Mohou sledovat úřední desky nebo se mohou obrátit na příslušný

orgán a podat si žádost o informace podle zákona o právu na informace o životním prostředí. Občané mají možnost si sami vyhledat např. zprávy o stavu životního prostředí, které musí být povinně zveřejňovány. Rovněž je jim k dispozici k nahlédnutí platný územní plán. V Integrovaném registru znečišťování může veřejnost vyhledat znečišťovatele ve všech krajích ČR. Ne každý však ví, že tyto informace jsou veřejně přístupné na internetu.

Výsledky vyhodnoceného průzkumu dále vypovídají o tom, že problém rovněž představuje neznalost platné legislativy, a z toho vyplývající pasivita občanů při zapojení se do dění v okolí bydliště. Efektivní účast veřejnosti se však neobejde bez iniciativního přístupu. Dalším nedostatkem je poměrně značná neznalost veřejnosti o svých právech na zapojení se do procesu rozhodování v oblasti životního prostředí. Občané nevědí, že se mohou zapojit přímo nebo alespoň zprostředkovaně, právě prostřednictvím občanských sdružení. 12 respondentů z 61 se vyslovilo, že je problematika rozhodování o životním prostředí nezajímá. Přičemž 8 z nich následně podotklo, že by se eventuálně do dění spojeného s ochranou přírody zapojili, kdyby věděli „jak na to“.

Stává se, že lidé se obvykle o činnost občanských sdružení moc nezajímají a jejich práce si nevšímají do chvíle, kdy se sami setkají s negativním záměrem, který poškozuje životní prostředí v místě, kde žijí. V dnešní době je ochraně životního prostředí věnována poměrně malá míra priority. Občané se spíše starají o problémy v souvislosti se sociálními jistotami, řeší nezaměstnanost, nedostatek peněz, zadluženost apod. Samozřejmě jsou lidé, kteří činnost občanských sdružení podporují a považují ji za prospěšnou, ale lze se setkat i s negativním postojem občanů.

Z výsledků průzkumu je zřejmé, že většina lidí občanským sdružením „fandí“ a považuje jejich práci za prospěšnou. Pouze 8 respondentů se vyjádřilo záporně. Někteří vnímají ekology jako ty, co pořád proti něčemu protestují. Jsou považováni za škůdce, kteří brání pokroku, brání výstavbě dálnic apod. Přitom v případě jejich účasti ve správních řízeních nemohou nic zablokovat, protože rozhodují státní orgány, nikoliv občanská sdružení jako účastníci. Kritizována je také finanční podpora organizací ze strany státu. Je nutné však zmínit, že občanská sdružení musí se svým projektem projít výběrovým řízením a po obdržení dotace, musí prokázat, na co konkrétně byla dotace použita, musí doložit výsledky a v případě nevyčerpání dotace, zbytek dotace příslušnému orgánu vrátit.

Výběrová řízení probíhají transparentně a otevřeně, aby se předešlo korupci. Výsledky výběrových řízení včetně výstupů realizovaných projektů jsou k nahlédnutí na webových stránkách příslušného poskytovatele dotace.

V dotaznících se objevil i názor, že jsou sdružení uzavřeným světem a netransparentní. Právě občanské sdružení Arnika akceptovalo „Etický kodex NNO“ a „Etický kodex Klubu profesionálních fundraiserů“. Arnika dbá především o transparentnost svých příjmů. Podrobnosti o hospodaření - přehled jejich výdajů a příjmů je veřejně přístupný na webových stránkách Arniky ve výročních zprávách. Sdružení si uvědomuje, že transparentním chováním přispívá k zlepšení svého postavení v očích společnosti, což se projeví ve větší ochotě sponzorovat do takovéto důvěryhodné organizace.

Respondenti nerozlišují mezi občanskými sdruženími, zda opravdu vykonávají něco užitečného, ale jednoznačně je odsuzují. Je potřeba si uvědomit, že pracovníci občanských sdružení obětují svůj čas a věnují řešení ekologických problémů veškeré své úsilí, a přitom dostávají za účast na realizaci příslušného projektu minimální peníze. Činnost sdružení není zisková, ale sleduje pouze dosažení veřejného užitku. Základním motivem činnosti sdružení není návratnost investic, ale vždy dobrá vůle a úsilí pomáhat tam, kde je to zapotřebí. Zisky z vlastní činnosti jsou investovány zpět do sdružení k naplnění jeho cílů.

Zapojení občanských sdružení do ochrany životního prostředí je bezesporu důležité. Nedá se však globálně posoudit, zda jsou všechna občanská sdružení užitečná pro ochranu životního prostředí. I když podle průzkumu je toho názoru 55 lidí z 84. Je zřejmé, že mezi sdruženími budou určité rozdíly. Některá sdružení se orientují spíše na ekologickou výchovu mládeže (např. Hnutí Brontosaurus, sdružení Tereza). Jiná se především aktivně zapojují do péče a údržby přírody ve vybraných lokalitách nebo se zaměřují na ochranu určitých rostlinných a živočišných druhů (např. Český svaz ochránců přírody). O činnosti některých z nich není slyšet, ale i přesto mohou s úspěchem naplňovat stanovené cíle. Ve vývoji občanských sdružení se mnohé změnilo. Svou nespokojenost se stavem životního prostředí nedávají najevo již jen při protestních akcích. Rozvoj občanských sdružení směřuje k profesionalizaci.

Tato práce nemá za cíl přesvědčit veřejnost o tom, že občanská sdružení jsou prospěšná, ale ani je nemá kritizovat. Nabízí spíše neutrální pohled na úlohu jednoho

z nich. Názor na to, zda jsou občanská sdružení užitečná pro ochranu životního prostředí, si musí každý utvořit sám.

Je zřejmé, že při prosazování zájmů a dosahování cílů, má vliv větší občanské sdružení, které je mediálně známé, které spolupracuje s orgány veřejné správy a které dosáhlo řady úspěchů. Dle mého soudu je právě Arnika tou organizací, která s úspěchem dosahuje svých cílů. Činnost Arniky v oblasti ochrany životního prostředí svůj smysl bezpochyby má. Arnika plní několik důležitých funkcí při naplňování cílů v oblasti ochrany životního prostředí. Z hlediska veřejné prospěšnosti má význam zejména informování veřejnosti o negativních dopadech na životní prostředí, poradenská činnost, osvěta a výchova veřejnosti, prosazování legislativních změn a zastupování zájmů občanů a jejich podpora v účasti v rozhodovacích procesech, které mohou zabránit realizaci negativních záměrů.

Na závěr občanskému sdružení Arnika doporučuji, aby si nadále zachovávalo, příp. zvyšovalo svou transparentnost, odbornost i profesionalitu. Tyto vlastnosti garantují dobré jméno, důvěryhodnost, ale mají vliv i na získání dotace. Důležitá je rovněž komunikace s veřejností (včetně posilování spolupráce s veřejnou správou), ať už přímá (skrze happeningy, shromáždění apod.) nebo nepřímá (skrze média). Sdružení Arnika by se především mělo zaměřit na zlepšení řízení organizace včetně řízení lidských zdrojů, a soustředit se na řízení financí v oblasti individuálního fundraisingu. Jak vedení Arniky přiznává, to jsou oblasti, ve kterých sdružení zaostává. Tato doporučení by v podstatě měla být klíčem k zdárnému fungování každého občanského sdružení.

7. Závěr

Hlavním cílem diplomové práce bylo zpracovat problematiku týkající se funkcí občanského sdružení při ochraně životního prostředí a poskytnout komplexní právní úpravu umožňující občanům vytvořit občanské sdružení a jeho prostřednictvím se zapojit do naplňování environmentálních cílů. Bylo stanoveno i několik dílčích cílů, které k dosažení hlavního cíle přispěly.

Dílčím cílem bylo uvést charakteristické rysy občanského sdružení, zdokumentovat proces jeho vzniku a popsat způsob jeho financování. Tento cíl se podařilo naplnit. Diplomová práce poukazuje na možnosti občanů, jak se efektivně zapojit do ochrany životního prostředí. Nabízí řešení vytvořit občanské sdružení jako jednu z právních forem neziskových organizací a současně poskytuje návod, jak občanské sdružení založit. Občanská sdružení jsou součástí neziskového sektoru, proto jsou nejprve uvedeny jejich charakteristické rysy a vymezeny jejich funkce. Následuje charakteristika občanských sdružení. Občanská sdružení jsou nezávislou právní osobou, založenou občany, nikoliv státem. Nejsou založena za účelem podnikání. Občanské sdružení vzniká registrací na Ministerstvu vnitra. To jsou některé charakteristické rysy občanských sdružení. Dále jsou v diplomové práci uvedeny zdroje finančních prostředků se zaměřením na dotace poskytované ze státního rozpočtu, konkrétně od Ministerstva životního prostředí.

Dalším cílem bylo poukázat na postavení občanského sdružení při ochraně životního prostředí v roli účastníka správních řízení. Tento záměr se rovněž podařilo uskutečnit. Diplomová práce poukazuje na přínos zákona o právu na informace o životním prostředí. Získání informací o chystaném záměru je nezbytné pro další působení občanského sdružení a snahu ovlivnit výsledky záměru. Jednou z nejefektivnějších forem zapojení do ochrany životního prostředí je účastenství ve správních řízeních. Význam má v tomto ohledu zákon o ochraně přírody a krajiny, na základě ustanovení § 70 se mohou občanská sdružení stát plnoprávními účastníky správních řízení při splnění určitých podmínek.

Cílem praktické části bylo vymezit role občanského sdružení Arnika při ochraně životního prostředí, na příkladu tohoto sdružení demonstrovat jeho aktivity v praxi a prezentovat uplatňování významných právních předpisů. Diplomová práce představuje Arniku v devíti rolích. Je předloženo uplatňování zákona o právu na informace a zákona o ochraně přírody a krajiny v praxi. Ve zkratce je nastíněn průběh procesu EIA a správního řízení, kterých se Arnika účastní. Arnika se zapojila do návrhu připomínek k původnímu

znění zákona o ochraně přírody a krajiny. V souvislosti s tím je upozorněno na změny, které byly v novele zákona zapracovány.

Cílem dotazníkového šetření bylo především posouzení informovanosti občanů a jejich povědomí o ekologických občanských sdruženích. Dvě ze tří stanovených hypotéz byly potvrzeny, platnost posledního předpokladu byla vyvrácena. Lze shrnout, že informovanost převážně většiny občanů je na nízké úrovni, ale občanská sdružení jsou i přesto považována za prospěšná.

Na základě výše uvedených skutečností lze prohlásit, že hlavní cíl diplomové práce, tedy poskytnutí komplexní právní úpravy a vymezení úlohy občanského sdružení v ochraně životního prostředí, se podařilo naplnit.

Občanské sdružení je nejčastější právní formou neziskových organizací v České republice, vzniká z vůle občanů, kteří sledují společný cíl – ochranu životního prostředí. Do ochrany životního prostředí se mohou zapojit jako tzv. poskytovatelé veřejných služeb (tj. zajišťují ochranu přírody a krajiny, environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu, kontrolu služeb a statků v tvorbě a ochraně životního prostředí a poskytují environmentální informace). Občanské sdružení může do jisté míry nahrazovat nebo doplňovat aktivity ostatních subjektů, jež se do ochrany životního prostředí zapojují. Občanské sdružení plní několik funkcí – prosazuje legislativní změny, zastupuje zájmy občanů, dohlíží na dodržování demokratických principů apod. Při zapojení do ochrany přírody může využít práva na informace, práva petičního, práva shromažďovacího atd. Je třeba zdůraznit jeho možnost vystupovat jako účastník správních řízení. Postavení občanského sdružení v roli účastníka je jeho výsadním právem, které mu přiznává zákon o ochraně přírody a krajiny, vodní zákon, zákon o posuzování vlivů na životní prostředí a zákon o integrované prevenci (ten výjimečně opravňuje k účasti i obecně prospěšné společnosti). V řízeních, která probíhají na základě těchto zákonů, nemůže žádná jiná právní forma neziskových organizací svou účastí zabránit realizaci negativních záměrů. Závažným problémem jsou návrhy poslanců na omezení účasti občanského sdružení ve správních řízeních v připravované legislativě. Řešení tohoto problému však není cílem této diplomové práce.

8. Seznam zdrojů

Tištěné zdroje

ČERNÝ, P. *Zákon o sdružování občanů*. Komentář ke znění zákona účinného od 1. 7. 2010. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. 243 s. ISBN 978-80-7400-328-8.

Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ze dne 26. února 1964. Právní stav ke dni 15. 3. 2010. Praha: C. H. Beck, 2010. 271 s. ISBN 978-80-7400-226-7.

DOHNAL, V. a ČERNÝ, P. *Stát, obec, kraj a občan při ochraně životního prostředí*. 3. vyd. Praha: MŽP, 2005. 80 s. ISBN 1213-3393.

HUMLÍČKOVÁ, P. a kol. *Účast Českého svazu ochránců přírody ve správních řízeních*. ČSOP Vlašim, 2008. 56 s. ISBN 978-80-86327-67-9.

HUMLÍČKOVÁ, P. a kol. *Účast veřejnosti na rozhodování ve věcech ochrany přírody a krajiny*. ČSOP Vlašim, 2008. 72 s. ISBN 978-80-86327-68-6.

HUMMEL, J. a kol. *Natura 2000 a účast ve správních řízeních*. Praha: Arnika a Daphne ČR, 2010. 172 s. ISBN 978-80-904409-8-2.

JEMELKA, L. a BŘEŇ, J. *Komentované znění zákona o sdružování občanů, zákona o právu shromažďovacím a zákona o právu petičním*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2007. 160 s. ISBN 978-80-7357-279-2.

Právo životního prostředí: právní stav ke dni 15. února 2010. Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí. Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí. Zákon České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Zákon č. 100/2001 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí. Praha: C. H. Beck, 2010. 746 s. ISBN 978-80-7400-202-1.

REKTOŘÍK, J. *Organizace neziskového sektoru*. 2. vyd. EKOPRESS, 2007. 187 s. ISBN 978-80-86929-25-5.

ŠEDIVÝ, M. a MEDLÍKOVÁ, O. *Úspěšná nezisková organizace*. Praha: Grada Publishing a. s., 2009. 160 s. ISBN 978-80-247-2707-3.

TELEC, I. *Spolkové právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1998. 254 s. ISBN 80-7179-194-6.

Elektronické zdroje

Právní předpisy:

Návrh nového občanského zákoníku. Dostupné online na http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Navrh%20obcanskeho%20zakoniku_ver_2010.pdf [cit. 2011-03-16].

Vyhláška č. 395/1992 Sb. Ministerstva životního prostředí ČR ze dne 11. června 1992, kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Dostupné online na <http://www.mzp.cz/www/platnalegislativa.nsf/d79c09c54250df0dc1256e8900296e32/7698185C778DA46FC125654B0044DDBC> [cit. 2011-03-16].

Zákon České národní rady č. 114/1992. ze dne 19. února 1992 o ochraně přírody a krajiny, v původním znění. Dostupné online na <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1992/sb028-92.pdf> [cit. 2011-03-16].

Zákon č. 23/1991 Sb. Ústavní zákon ze dne 9. ledna 1991, kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon, v platném znění zákona. Dostupné online na <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/listina-zakladnich-prav-a-svobod/> [cit. 2011-03-16].

Zákon č. 563/1991 Sb. ze dne 12. prosince 1991 o účetnictví, ve znění zákona účinného od 1. 1. 2010. Dostupné online na <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/ucto/> [cit. 2011-03-16].

Zákon č. 357/1992 Sb. ze dne 5. května 1992 o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění zákona účinného od 1. 1. 2011. Dostupné online na <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/trojdan/> [cit. 2011-03-16].

Zákon č. 586/1992 Sb. ze dne 19. prosince 1992, o daních z příjmů, ve znění zákona účinného od 1. 1. 2011. Dostupné online na <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/dprij/> [cit. 2011-03-16].

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád ze dne 24. června 2004, ve znění zákona účinného od 1. 7. 2009. Dostupné online na http://business.center.cz/business/pravo/zakony/spravni_rad/ . [cit. 2011-03-16].

Ostatní elektronické zdroje:

BERNARD, M. Krajská síť environmentálních center: Poradenství. *Účast veřejnosti/zákony*. [online]. 10. 3. 2011 [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://krasec.cz/krasec/otazkydetail/76>>.

DEVEROVÁ, L. a kol. *Společenský a legislativní rámec neziskového sektoru*. [online]. Praha: Agnes, 2008. 154 s. [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <texty.agnes.cz/data/text/4/4-text.pdf>. ISBN 978-80-903696-2-7.

DUDA, M. *Účast občanských sdružení ve správních řízeních podle zákona č. 114/1992 Sb. - 2. část*. [online]. [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://spravni2.juristic.cz/76455/clanek/spravni2>>.

FADRŇÝ, M. Ekologický právní servis: Právní poradna. *Jak jedná občanské sdružení navenek*. [online]. srpen 2010 [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.eps.cz/cz2072239pp/pravni-poradna/>>.

ŠKARABELOVÁ, S. (uspoř.). *Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvků*. [online]. Centrum pro výzkum neziskového sektoru: Brno, 2005. 55 s. [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <http://www.e-cvns.cz/soubory/Definice_neziskoveho_sektoru.pdf>. ISBN 80-239-4057-0.

Arnika. *O nás*. [online]. [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://arnika.org/o-nas>>.

Arnika: Ekoporadna. *Přehled poradenské činnosti za rok 2010*. [online]. [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <arnika.org/soubory/ekoporadna/Poradna_Arnika_konzultace2010.pdf>.

Arnika. *Tiskové zprávy*. [online]. [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://arnika.org/tiskove-zpravy>>.

Arnika. *Výroční zpráva 2009*. [online]. [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <http://arnika.org/soubory/arnika_dokumenty/vyrocnizpravy/vz2009.pdf>.

Arnika. *Zachraňme stromy: návrh novely zákona*. [online]. 1. 11. 2008 [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://arnika.org/publikace-stromy/zachranme-stromy-navrh-novely-zakona>>.

Botanický ústav AV ČR. *Státní program ochrany přírody a krajiny ČR*. [online]. 18. 10. 2002 [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.ibot.cas.cz/biop/texts/SPOPK.htm>>.

Implementace AÚ v ČR. [online]. [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.ucastverejnosti.cz/cz/implementace-au-v-cr/>>.

Institut komunitního rozvoje. *Neziskové organizace.* [online]. c2010 [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <www.ikor.cz/neziskove_org.php>.

Ministerstvo životního prostředí. *Grantová řízení pro NNO.* [online]. c2008-2011 [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <http://www.mzp.cz/cz/grantova_rizeni_pro_nno>.

Neziskovky. *Aktualizovaná statistika počtu NNO v letech 1990-2010.* [online]. červen 2010 [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <http://www.neziskovky.cz/data/stat_NNO_tabulka_1990_2010txt8394.pdf>.

Občanská společnost. *Účast ve správním řízení.* [online]. 20. 11. 2008 [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=u&x=230368>>.

Občanská společnost. *Založení občanského sdružení.* [online]. 31. 5. 2010 [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <<http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=u&x=132554>>.

Portál veřejné správy ČR. *Účetnictví a neziskové organizace.* [online]. c2003-2011 [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <http://www.portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/696/_s.155/17236?ks=1609&docid=104743>

Portál veřejné správy ČR. *Vlastní příjmy.* [online]. c2003-2011 [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <http://www.portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/696/_s.155/17214?ks=1583>.

Vláda ČR. *Zásady vlády pro poskytování dotací ze státního rozpočtu České republiky nestátním neziskovým organizacím ústředními orgány státní správy.* [online]. 1. 2. 2010 [cit. 2011-03-12]. Dostupný z WWW: <[http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/15CD4A0EBBCA444EC12576BA002CF429/\\$FILE/92%20p%C5%99%C3%ADloha%20w100201a.0092.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/15CD4A0EBBCA444EC12576BA002CF429/$FILE/92%20p%C5%99%C3%ADloha%20w100201a.0092.pdf)>.

9. Přílohy

Příloha č. 1: Přehled stěžejní právní úpravy, která se týká činnosti občanských sdružení zaměřených na ochranu životního prostředí.....	87
Příloha č. 2: Žádost nestátní neziskové organizace o státní dotaci.....	88
Příloha č. 3: Návrh na registraci občanského sdružení.....	94
Příloha č. 4: Návrh oznámení o účasti ve správním řízení.....	95
Příloha č. 5: Návrh žádosti o informování o zahajovaných řízeních.....	96
Příloha č. 6: Stanovy občanského sdružení Arnika.....	97
Příloha č. 7: Dotazník.....	103
Příloha č. 8: Přehled hospodaření Arniky.....	105
Příloha č. 9: Výkaz zisku a ztráty organizační jednotky Arniky.....	106

Příloha č. 1: Přehled stěžejní právní úpravy, která se týká činnosti občanských sdružení zaměřených na ochranu životního prostředí

- Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 76/2002 Sb. o integrované prevenci, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 84/1990 Sb., o právu shromažďovacím, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 117/2001 Sb. o veřejných sbírkách, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Příloha č. 2: Žádost nestátní neziskové organizace o státní dotaci

**ŽÁDOST NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE
O STÁTNÍ DOTACI NA ROK ³ _____**

NÁZEV POSKYTOVATELE DOTACE:

NÁZEV DOTAČNÍHO PROGRAMU:

NÁZEV PROJEKTU:

1. IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE O PŘEDKLÁDAJÍCÍ ORGANIZACI

1.1. Název _____

1.2. Organizační forma (forma právní subjektivity) _____

1.3. Adresa

Obec: _____ Kód obce: _____ PSČ: _____

Část obce: _____ Kraj: _____

Ulice: _____ č. p/í: _____ č. o: _____

Telefon / Fax: _____

E-mail: _____

Internetové stránky organizace: _____

1.4. IČ _____ DIČ _____

1.5. Číslo a datum registrace u Ministerstva vnitra (občanské sdružení)

Oddíl a vložka v obchodním rejstříku (obecně prospěšná společnost, nadace
a nadační fond)

³ Žádost obsahuje provizní údaje pro informační systém CEDR Ministerstva financí.

Datum evidence na Ministerstvu kultury (účelové zařízení církve)

1.6. Číslo účtu a peněžního ústavu _____

2. STATUTÁRNÍ ORGÁN (statutární zástupci organizace)

Jméno, titul, funkce _____

Kontaktní adresa _____

Telefon / Fax _____

Jméno, titul, funkce _____

Kontaktní adresa _____

Telefon / Fax _____

Jméno, titul, funkce _____

Kontaktní adresa _____

Telefon / Fax _____

Jméno, titul, funkce _____

Kontaktní adresa _____

Telefon / Fax _____

Jméno, titul, funkce _____

Kontaktní adresa _____

Telefon / Fax _____

Statutární orgán podpísem potvrzuje, že projekt schválil a doporučil k předložení do dotačního programu.

3. CHARAKTERISTIKA ORGANIZACE S OHLEDEM NA JEJÍ AKTIVITY

3.1. Typ poskytovaných veřejně prospěšných služeb a činností (provozovaných činností)

3.2.1. Poskytované služby (možno vybrat z uvedených možností):

- Sociální oblast
- Zdravotnictví
- Školství a vzdělávání
- Kultura
- Ochrana životního prostředí
- Občanské poradny
- Lidská práva (menšiny)

3.2.2. Klasifikace činností (možno vybrat z uvedených možností):

- Kultura a umění
- Sport a rekreace
- Vzdělání a výzkum
- Zdraví
- Ekologie
- Rozvoj obcí (komunity) a bydlení
- Ochrana práv a obhajoba zájmů
- Organizování činností
- Náboženství
- Mezinárodní aktivity

3.2.3. Cílová skupina (možno vybrat z uvedených možností):

- Děti do 18 let
- Mládež do 26 let
- Rizikové skupiny dětí a mládeže
- Senioři
- Osoby se zdravotním postižením
- Osoby v sociální nouzi
- Příslušníci národnostních menšin
- Romská komunita (specifické problémy)
- Osoby ohrožené drogami nebo na drogách závislé
- Uprchlíci, cizinci

- Krajané
- Obyvatelé venkova
- Jiné

3.2.4. Působnost projektu (shodné možnosti jako u bodu 4 žádosti):

- Mezinárodní (územní vymezení) _____
- Celorepubliková _____
- Vyšší územně správní celek (územní vymezení) _____
- Okres (územní vymezení) _____
- Obec (územní vymezení) _____
- Část obce (územní vymezení) _____
- Městská část (územní vymezení) _____
- Ostatní _____

3.2. Další projekty realizované předkládající organizací v minulím kalendářním roce

4. PŮSOBNOST ORGANIZACE

4.1. Mezinárodní (územní vymezení) _____

4.2. Celostátní _____

4.3. Krajská (název nebo názvy krajů) _____

4.4. Místní (název lokality) _____

5. POČET PLACENÝCH PRACOVNÍKŮ V ORGANIZACI

5.1. Celkový počet placených pracovníků⁴ _____

5.2. Přepočtený počet placených pracovníků⁵ _____

⁴ „Počet placených pracovníků v organizaci“ znamená počet zaměstnanců organizace (bez ohledu na výši úvazku) plus počet pracovníků, pracujících na dohodu o provedení práce či dohodu o pracovní činnosti.

7.4. Podíl územních samosprávných celků na finančním rozpočtu (rozdělení)

8.4. Příjmy z členských příspěvků _____

8.5. Další příjmy

8.6. Celkové výdaje v kalendářním roce _____

8. ÚDAJE O CELKOVÝCH PŘÍJMECH A VÝDAJÍCH ORGANIZACE V PŘEDCHÁZEJÍCÍM KALENDÁŘNÍM ROCE _____

8.1. Příjmy od odbíratelů služeb celkem _____

8.2. Příspěvky od orgánů samosprávy

8.3. Dary nadací, z podnikatelské sféry apod.⁹

⁹ Uveďte číslo a název nadace či jiného subjektu.

Příloha č. 3: Návrh na registraci občanského sdružení

DOPORUČENĚ

Ministerstvo vnitra ČR
**Odbor všeobecné správy,
oddělení volební a sdružování, úsek sdružování**
Náměstí hrdinů 3, 140 21 Praha 4

V dne.....

Registrace občanského sdružení „.....“

My, níže podepsaní, jsme ustavili přípravný výbor občanského sdružení „.....“ (dále jen „sdružení“) a podáváme tímto ve smyslu zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, v platném znění, tento návrh na registraci sdružení.

K jednání jménem přípravného výboru zmocňujeme níže podepsaného
V příloze tohoto návrhu Vám zasíláme dva stejnopisy stanov sdružení.

Předem Vám děkujeme za vyřízení naší záležitosti v nejkratším možném termínu.

Přípravný výbor sdružení:

Jméno a příjmení	Datum narození	Bydliště	Podpis
1.			
2.			
3.			

Zdroj: Arnika – Ekoporadna. *Vzorová podání a zákony*

Příloha č. 4: Návrh oznámení o účasti ve správním řízení

DOPORUČENĚ

Městský úřad
- stavební úřad
.....
.....

V 20...

k čj.:

Oznámení účasti v řízení ve věci stavby „.....“ na pozemcích v k. ú.

Na základě Vašeho oznámení o zahájení výše uvedeného řízení ve smyslu § 70 odst. 3 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, oznamujeme svou účast v řízení vedeném u vašeho úřadu pod výše uvedeným čj. ve věci stavby „.....“ na pozemcích v k. ú.

S pozdravem

Sdružení „.....“
se sídlem:
IČ:

.....
předseda sdružení

Zdroj: Arnika – Ekoporadna. *Vzorová podání a zákony*

Příloha č. 5: Návrh žádosti o informování o zahajovaných řízeních

DOPORUČENĚ

Městský úřad v Bojanech
Odbor výstavby
Velké náměstí 10
456 01 Bojany

V Bojanech, 7. května 2008

Žádost o informování o zahajovaných řízeních podle § 70 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Oznamujeme Vám, že „Přátelé Země“ jsou občanským sdružením, jehož hlavním posláním podle stanov je ochrana přírody a krajiny.

Žádáme, abychom byli předem informováni o zamýšlených zásazích a zahajovaných řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění (dále jen „zákon 114/1992 Sb.“).

Informaci o zahájení řízení požadujeme zaslat na níže uvedenou adresu v písemném vyhotovení (kromě případů, kdy se na základě zákona – stavebního zákona nebo správního řádu - informace o zahájení řízení oznamuje veřejnou vyhláškou. V tom případě se ve smyslu § 70 odst. 3 zákona 114/1992 Sb. dnem sdělení takové informace rozumí první den jejího zveřejnění na úřední desce správního orgánu a současně způsobem umožňujícím dálkový přístup).

Věcná specifikace žádosti:

- stavby a jiné činnosti, které mohou přímo i nepřímo ovlivnit přírodní rezervaci „Černý vrch”,
- výstavby a úpravy místních komunikací a komunikací II. a III. třídy,
- výstavby zařízení k využívání a odstraňování odpadů,

1. tj. zejména, ve smyslu zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), v platném znění, **zahajovaná řízení o vydání regulačního plánu, územní řízení, spojená územní a stavební řízení, zjednodušená územní řízení, dále informace o vydání územního souhlasu, uzavírání veřejnoprávní smlouvy o umístění nebo povolení stavby, zahajovaná stavební řízení, zkrácená stavební řízení, zahajovaná řízení o změně stavby před jejím dokončením, informace o ohlášení stavby a zahajovaná řízení, v nichž má být vydáno závazné stanovisko podle § 149 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, v platném znění, týkající se uvedených staveb a záměrů.**

Místní specifikace žádosti:

územní obvod obce Bojany, tj. území, které zasahuje na katastrální území Bojany, Nová Ves, Kotěhůlky a Kocanda.

.....
Mgr. Jan Novotný
předseda sdružení „Přátelé Země“
Úzká 20, 456 01 Bojany
IČ: 1234 4321

Přílohy:

kopie stanov občanského sdružení „Přátelé Země“ (registrovaných Ministerstvem vnitra ČR)
doklad o volbě předsedy sdružení

Příloha č. 6: Stanovy občanského sdružení Arnika

STATUT občanského sdružení „Arnika“

I. Název a sídlo

Název občanského sdružení: Arnika
Anglický ekvivalent názvu: Arnika

Sídlo: Praha 3, Chlumova 17
Sdružení působí na celém území České republiky.

Začátek stanov vzata na vědomí	
čas:	6.11.2008
pod č.j.:	02/1-1/14P229/01-R
ICO:	269-43291

II. Charakter Sdružení

Arnika (dále jen „Sdružení“) je dobrovolným nevládním neziskovým občanským sdružením, vzniklým podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, v platném znění. Sdružení je právnickou osobou podle českého práva.

III. Cíle a formy činnosti Sdružení

Cílem Sdružení je zlepšení stavu životního prostředí. Za tím účelem se Sdružení zabývá:

- ochranou přírody a krajiny, což je hlavním cílem Sdružení;
- výchovou a vzděláváním dětí, mládeže a dospělých;
- zpracováváním ekologických expertíz a další odbornou činností;
- podporou veřejnosti v jejím zapojování do ochrany životního prostředí;
- hospodářskou činností zaměřenou na ochranu životního prostředí;
- vytvářením pozemkových spolků či dalších forem zaměřených na ochranu životního prostředí v souladu s ustanoveními českého práva;
- publikační činností.

IV. Členství ve Sdružení

- Členem Sdružení může být fyzická osoba starší patnácti let. Členství ve Sdružení vzniká zasláním přihlášky a zaplacením příspěvku na činnost organizace. Členství ve Sdružení se obnovuje každým rokem zaplacením členského příspěvku, a to nejpozději do 31. března roku.
- Člen Sdružení má právo:
 - účastnit se jednání Valné hromady a jednání Výkonné rady;
 - vyjadřovat se k činnosti Sdružení;
 - volit orgány Sdružení a být volen do těchto orgánů;

- aktivně se podílet na praktické činnosti Sdružení;
 - být informován o činnosti Sdružení a získávat k tomu potřebné publikace a informační materiály vydávané Sdružením;
 - vystupovat jménem Sdružení, zplnomocní-li jej k tomu Výkonná rada.
3. Člen Sdružení má povinnost:
- hradit včas členské příspěvky;
 - hájit zájmy Sdružení a nepodnikat žádné kroky, které by byly s nimi v rozporu;
 - nevystupovat jménem Sdružení bez jeho vědomí.
4. Členství ve Sdružení zaniká:
- doručením písemného oznámení člena o tom, že vystupuje, na adresu sídla Sdružení;
 - úmrtím člena Sdružení;
 - zánikem Sdružení;
 - vyloučením člena Sdružení Výkonnou radou Sdružení v případě, že člen opakovaně i přes písemné napomenutí Výkonnou radou porušil tento Statut;
 - nezaplacením členského příspěvku do 31. března daného roku.
5. Členem příspěvatelem může být každá fyzická osoba starší patnácti let, která zaplatí jakoukoliv částku za daný kalendářní rok. Člen příspěvatelem má právo být informován o činnosti Sdružení a získávat k tomu potřebné publikace a informační materiály vydávané Sdružením. Nemá právo vystupovat jménem Sdružení. Člen příspěvatelem nemá vůči Sdružení žádné povinnosti. Člen příspěvatelem obnovuje svoje členství ve Sdružení každým rokem zaplacením členského příspěvku, a to nejpozději do 31. března roku.

V. Organizační uspořádání

Strukturu Sdružení tvoří:

- A) Valná hromada
- B) Výkonná rada
- C) Předseda
- D) Výkonný ředitel
- E) Dozorčí rada, je-li tato funkce ustavena Valnou hromadou
- F) Čestná rada, je-li tato funkce ustavena Výkonnou radou

Ad A) – Valná hromada

1. Nejvyšším orgánem Sdružení je Valná hromada, která se schází nejméně jednou ročně. Je usnášeníschopná, je-li přítomna nejméně desetina členů Sdružení. Člen Sdružení může své pravomoci na Valné hromadě delegovat písemným zplnomocněním na jiného člena Sdružení. Není-li stanoveno jinak, rozhoduje Valná hromada nadpoloviční většinou hlasů přítomných.
2. Valná hromada:
 - dvouřetninovou většinou přítomných schvaluje Statut a jeho změny;
 - volí Výkonnou radu a doplňuje Výkonnou radu, pokud je v průběhu funkčního období některý z jejích členů odvolán či sám odstoupil;

- volí předsedu z členů Výkonné rady. V případě, že není zvolen žádný kandidát přebírá pravomoc zvolit předsedu Výkonná rada, a to nejméně na funkční období předsedy půl roku;
 - může odvolat Výkonnou radu Sdružení, a to buď jako celek, nebo členy Výkonné rady jednotlivě. V takovém případě volbou doplní uprázdněná místa v orgánech Sdružení;
 - může odvolat předsedu Sdružení. V takovém případě zvolí nového předsedu;
 - určuje, zda má být zřízena Dozorčí rada a volí její členy. V případě, že není Dozorčí rada zřízena, schvaluje osobu pověřenou kontrolou naplňování rozpočtu Sdružení;
 - dvouřetinovou většinou rozhoduje o zániku Sdružení, avšak nejdříve po uplynutí jednoho roku od založení Sdružení;
 - po dobu jednoho roku od založení Sdružení rozhoduje většinou devíti desetin přítomných členů o zániku Sdružení;
 - shodným počtem hlasů jako o zániku Sdružení rozhoduje také o rozdělení majetku Sdružení po jeho zániku.
3. Zasedání Valné hromady svolává Výkonná rada Sdružení. Výkonná rada je povinná svolat do dvou měsíců Valnou hromadu, pokud o to požádá písemně alespoň:
- jedna třetina základních článků Sdružení;
 - dva ze základních článků Sdružení společně s Dozorčí radou;
 - pětina členů Sdružení;
 - Dozorčí rada na základě jednomyslného rozhodnutí.
4. Jestliže se přes opakované, nejméně dvojnásobné, svolání v průběhu tří měsíců nesejde usnášeníschopná Valná hromada, přebírá její pravomoc Výkonná rada.

Ad B) – Výkonná rada

1. Výkonná rada řídí činnost Sdružení mezi zasedáními Valné hromady. Výkonná rada je volena na tři roky. Skládá se z pěti členů, z toho dva zastupují pobočky a tři zastupují programy.
2. Členové Výkonné rady jsou povinni hájit zájmy Sdružení a nepodnikat žádné kroky, které by byly s nimi v rozporu. Dále jsou povinni dodržovat tento Statut a organizační řád Sdružení.
3. Výkonná rada je za svou činnost odpovědná Valné hromadě. Schází se podle potřeby nejméně čtyřikrát za rok. Je usnášeníschopná, jsou-li přítomni nejméně čtyři z pěti členů. Rozhoduje nadpoloviční většinou přítomných členů Výkonné rady a přítomných členů Sdružení, neurčí-li Výkonná rada jinak, anebo není-li dále uvedeno jinak. V případě rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedy Sdružení. Výkonnou radu svolává zpravidla předseda.
4. Výkonná rada:
 - schvaluje zřizovací listiny základních článků Sdružení a potvrzuje tím jejich vznik;
 - schvaluje zrušovací listiny základních článků a potvrzuje tím jejich zánik. Zánik základního článku Sdružení nesmí schválit, aniž by stanovila způsob vyrovnání závazků s ním.
 - rozhoduje o zrušení základního článku v případě, že došlo k porušení Statutu Sdružení, trestnému činu nebo závažnému porušení organizačního řádu Sdružení, které mělo za následek poškození dobré pověsti Sdružení nebo vznik jiné podstatné škody;
 - určuje, zda bude zřízena Čestná rada, schvaluje a odvolává její členy;
 - volí předsedu Sdružení v případě, že není zvolen žádný kandidát Valnou hromadou, a to

- nejméně na funkční období předsedy půl roku;
- čtyřmi hlasy svých členů rozhoduje o jmenování a odvolání výkonného ředitele;
 - stanovuje rozsah pravomocí k řízení Sdružení mezi zasedáními Výkonné rady pro předsedu a výkonného ředitele Sdružení;
 - schvaluje roční rozpočet Sdružení;
 - vydává vnitřní organizační řád Sdružení;
 - rozhoduje o majetkovém a jiném vypořádání Sdružení se statutárními zástupci zanikajících základních článků Sdružení;
 - vykonává pravomoci výkonného ředitele v případě jeho odvolání nebo odstoupení.

Ad C) Předseda

Mezi zasedáními Výkonné rady řídí činnost Sdružení předseda v koordinaci s výkonným ředitelem v souladu s pověřením Výkonné rady. Předseda musí být členem Sdružení. Za svou činnost je odpovědný Valné hromadě.

Ad D) – Výkonný ředitel

1. Výkonný ředitel Sdružení koordinuje činnost jednotlivých základních článků Sdružení a řídí činnost Sdružení v rozsahu pravomocí udělených Výkonnou radou.
2. Výkonný ředitel je odpovědný Výkonné radě, která ho schvaluje a odvolává. Na žádost Výkonné rady nebo předsedy Sdružení se výkonný ředitel zúčastňuje jednání Výkonné rady.
3. Výkonný ředitel je povinen hájit zájmy Sdružení a nepodnikat žádné kroky, které by byly s nimi v rozporu. Dále je povinen dodržovat Statut a organizační řád Sdružení.
4. Výkonný ředitel nesmí být členem Výkonné rady;
5. V případě odvolání nebo odstoupení výkonného ředitele přechází jeho pravomoci na Výkonnou radu.

Ad E) – Dozorčí rada

1. Dozorčí rada se skládá z nejméně tří členů volených Valnou hromadou na dobu tří let.
2. Dozorčí rada:
 - kontroluje dodržování rozpočtu Sdružení a usnesení Valné hromady a o případných nedostatecích informuje Výkonnou radu a Valnou hromadu;
 - vystupuje jako prostředník při konfliktech mezi jednotlivými články struktury Sdružení;
 - odpovídá na podněty členů Sdružení k činnosti Sdružení.

Ad F) – Čestná rada

Čestná rada má nejméně tři a nejvíce sedm členů. Funkční období členů Čestné rady není omezeno. Čestná rada má reprezentativní a poradní funkci. Členem Čestné rady může být zvolena každá fyzická osoba, navržená kterýmkoliv ze členů Sdružení, která požívá všeobecné autority ve Sdružení. Čestná rada se skládá z lidí, kteří nevystupují aktivně jako členové Sdružení a zároveň zaručují nezávislost na politických stranách a hnutích.

VI. Základní články Sdružení

1. Základními články Sdružení jsou pobočky a programy.
2. O vzniku a zániku základního článku Sdružení rozhoduje Výkonná rada. Vznik základního článku potvrzuje Výkonná rada vydáním zřizovací listiny. Zrušení základního článku potvrzuje Výkonná rada vydáním zrušovací listiny. Základní článek může mít právní subjektivitu, o jejímž vzniku rozhoduje Výkonná rada.
3. Vrcholným orgánem základního článku Sdružení s právní subjektivitou je Rada základního článku, která má nejméně tři členy jmenované Výkonnou radou. Jeden ze členů Rady základního článku je Výkonnou radou určen jako vedoucí základního článku.
4. Základní článek bez právní subjektivity má jednoho vedoucího, kterého jmenuje Výkonná rada.
5. Statutární zástupci a vedoucí základních článků musí být členy Sdružení.
6. Pobočky mají regionální působnost, programy tematickou. Člen nebo člen přispěvatel Sdružení se může přihlásit k místní pobočce a stát se tak příznivcem pobočky. Příznivec pobočky se může prostřednictvím vedoucího pobočky vyjadřovat k činnostem Sdružení.
7. Zřizovací listina základního článku Sdružení obsahuje oficiální název základního článku, sídlo, územní působnost, určuje, zda má základní článek právní subjektivitu a stanovuje statutární zástupce a vedoucího. Zřizovací listina se vydává ve dvou vyhotoveních s platností originálu; po jednom obdrží Sdružení a příslušný základní článek Sdružení. Každý z uvedených údajů může být změněn pouze novým rozhodnutím Výkonné rady.

VII. Jednání jménem Sdružení

1. Jménem Sdružení jednají členové Výkonné rady, a to každý z nich samostatně. Jsou tedy statutárními zástupci Sdružení. Na základě pověření Výkonné rady může jednat samostatně jménem Sdružení výkonný ředitel. O zmocnění dalších osob jednat jménem Sdružení rozhoduje Výkonná rada, která vyhotoví písemné zmocnění.
2. Jménem základního článku Sdružení s právní subjektivitou mohou jednat členové Rady základního článku, a to každý z nich samostatně.

VIII. Hospodaření Sdružení

1. Za hospodaření Sdružení odpovídá výkonný ředitel. Sdružení hospodář podle ročního rozpočtu sestaveného výkonným ředitelem a schváleného Výkonnou radou.
2. Schvalovaným rozpočtem Sdružení se myslí plánované příjmy a výdaje, které slouží k zajištění společných činností Sdružení. Výčet těchto činností navrhuje výkonný ředitel a schvaluje

Výkonná rada.

3. Plnění schváleného rozpočtu Sdružení kontroluje Dozorčí rada. Není-li ustavena, pak tuto funkci přebírá osoba schválená Valnou hromadou.
4. Příjmy Sdružení tvoří členské příspěvky, dary a dotace, dědictví, úroky z bankovních účtů a zisky z hospodářské činnosti zaměřené na ochranu životního prostředí.
5. Výdaje Sdružení jsou zaměřeny na uskutečňování cílů Sdružení a v souladu s formami činnosti Sdružení.
6. Hospodaření základních článků Sdružení s právní subjektivitou se řídí rozpočtem odsouhlaseným Radou základního článku. Základní články s právní subjektivitou jsou povinny Sdružení každoročně předkládat přehled výdajů a příjmů a jsou plně zodpovědné za vlastní hospodaření a plnění finančních závazků.

IX.

Způsob majetkového vypořádání při zániku Sdružení

V případě zániku Sdružení je jeho majetek po provedené likvidaci bezplatně převeden na jinou právnickou osobu neziskového charakteru, jejíž cíle jsou blízké cílům Sdružení. Rozhodne o tom Valná hromada Sdružení stejným poměrem hlasů jako o zániku Sdružení.

V Praze, 7. října 2001

Zdroj: Arnika. *Stanovy sdružení Arnika*. Dostupné z
<http://arnika.org/soubory/arnika_dokumenty/Statut_Arniky_zmena_2008-maly.pdf>.

Příloha č. 7: Dotazník

Dobrý den, jmenuji se Libuše Suchánková a jsem studentkou České zemědělské univerzity v Praze. Píši diplomovou práci na téma „Občanské sdružení a jeho úloha při ochraně životního prostředí. Tímto Vás žádám o vyplnění dotazníku, který bude sloužit pro účely mé diplomové práce. Za Vaši ochotu předem děkuji.

1. Jste?

- muž
- žena

2. Váš věk?

- 20-35
- 36-50
- 51-65
- nad 65

3. Vaše povolání?

- student
- zaměstnaný
- důchodce

4. Zajímáte se o životní prostředí a jeho ochranu?

- ANO
- NE

5. Máte dostatek informací o životním prostředí (stav životního prostředí, připravované zásahy do životního prostředí apod.) v místě Vašeho bydliště?

- ANO
- NE
- Nevím, kde takové informace hledat

Pokud ano, jakým způsobem jste informováni?

- podání žádosti o informace na orgán státní správy či samosprávy
- internetové stránky orgánu státní správy/samosprávy
- úřední deska
- tisk/místní rozhlas
- informační činnost občanských sdružení
- informační činnost jiných nevládních neziskových organizací
- jiné

6. Jste obeznámeni s tím, jak se může veřejnost zapojit do ochrany životního prostředí s cílem zabránit realizaci negativních záměrů?

- ANO
- NE

- Pokud ano, zapojili jste se někdy do rozhodování o životním prostředí? Jakým způsobem?

-
- V případě záporné odpovědi na ot. č. 6, proč nemáte povědomí o možnostech zapojit se do dění za účelem ochrany přírody?
 - nezajímá mě to
 - neznalost legislativy
 - neznalost svých práv na zapojení do rozhodování
 - jiná
 - Pokud byste věděli, jak zabránit realizaci záměrů v místě Vašeho bydliště, zapojili byste se do rozhodování?
 - ANO
 - NE

7. Víte, co je to občanské sdružení?

- ANO
- NE

- Pokud ano, víte, jakým způsobem o. s. vzniká?
 - registrací na Ministerstvu vnitra
 - zápisem do obchodního rejstříku

8. Znáte nějaká občanská sdružení v ČR, které se zabývají ochranou životního prostředí? Uveďte příklad.

- ANO
- NE (pokračujte ot. č. 9)

- Máte nějakou vazbu na Vámi uvedené občanské sdružení?
 - Ano, jsem členem/dobrovolníkem ve sdružení
 - Ano, účastnil/a jsem happeningu/petiční akce
 - Ne

9. Víte, čemu se občanská sdružení v oblasti ochrany přírody přesněji věnují?

- ANO
- NE

10. Je podle Vás činnost občanských sdružení důležitá a prospěšná pro ochranu životního prostředí? V případě záporné odpovědi, proč si to myslíte?

- ANO
- NE
- Nevím, nedokážu posoudit

Příloha č. 8: Přehled hospodaření Arniky

Arnika – celkový rozpočet

Výnosy roku 2009		
Členské příspěvky a dary jednotlivců	617 546	6,7%
Dary od právnických osob	67 872	0,7%
Dotace ze státních zdrojů	1 491 851	16,3%
Dotace z EU	2 198 955	24,0%
Granty z českých nadací	391 688	4,3%
Granty od zahraničních nadací	2 619 165	28,6%
Úroky bank	12 236	0,1%
Vlastní činnost	672 915	7,3%
Výnosy roku 2010	1 083 111	11,8%
VÝNOSY CELKEM	9 155 439	100,0%
Náklady roku 2009		
Osobní náklady	4 159 293	44,2%
Konzultační a odborné služby	1 260 641	13,4%
Komunikační náklady	427 005	4,5%
Publikační náklady	308 674	3,3%
Spotřební materiál	457 704	4,9%
Jízdné a přepravné	304 476	3,2%
Nájmy	631 188	6,7%
Per diem a reprezentace	48 311	0,5%
Propagace	201 874	2,1%
Ostatní náklady	1 614 448	17,2%
NÁKLADY CELKEM	9 413 614	100,0%
Hospodářský výsledek	-258 175	

Zdroj: Arnika. *Výroční zpráva 2009*. Dostupné z <http://arnika.org/soubory/arnika_dokumenty/vyrocnizpravy/vz2009.pdf>.

Komentář: Výnosy Arniky v roce 2009 činily 9 155 439 Kč. Největší položku celkových výnosů představují granty od zahraničních nadací (2 619 165 Kč). Významně se na výnosech také podílejí dotace z EU a ze státních zdrojů. Výnosy z vlastní činnosti tvoří pouze 7,3 % z celkových výnosů. Do výnosů z vlastní činnosti se zahrnují příjmy z prodeje publikací, příjmy z posudků a ze zápisného na organizovaných seminářích. Další složkou jsou členské příspěvky spolu s dary jednotlivců, a činí 6,79 %. Zbývající položky výnosů představují zanedbatelný podíl na celkových výnosech.

Náklady v roce 2009 dosáhly výše 9 413 614 Kč. Nejvíce se na celkových nákladech podílejí osobní náklady (44,2 %) náklady ostatní (zahrnující služby servisní, služby IT technika, spotřebu elektřiny a vody) a náklady za konzultační a odborné služby (tvoří je např. náklady na externí posudky, chemické rozbory, podání žaloby apod.).

Náklady převyšují výnosy, hospodářský výsledek je - 258 175 Kč. Arnika byla v roce 2009 ve ztrátě, která se eviduje na účtu Neuhrazená ztráta z minulých let č. 932. Ztrátu lze ponechat nevyřádanou do doby, než sdružení dosáhne kladný výsledek hospodaření.

Příloha č. 9: Výkaz zisku a ztráty organizační jednotky Arniky

VÝKAZ ZISKU A ZTRÁTY		ÚČ. NO.		
k 31.12.2009				
(v celých tisících Kč)				
I Č O				
7 0 9 4 7 2 6 1				
		Název a sídlo účetní jednotky		
		Arnika - Depo		
		Chlumova 17		
		130 00 Praha 3		
Název ukazatele		Hlavní	Činnost Hospodářská	Celkem
A.	Náklady			
I.	Spotřebované nákupy celkem	211	0	211
	1. Spotřeba materiálu	202	0	202
	2. Spotřeba energie	9	0	9
II.	Služby celkem	1 843	0	1 843
	3. Opravy a udržování	21	0	21
	6. Cestovné	38	0	38
	7. Náklady na reprezentaci	9	0	9
	8. Ostatní služby	1 775	0	1 775
III.	Osobní náklady celkem	1 349	0	1 349
	9. Mzdové náklady	1 155	0	1 155
	10. Zákonně sociální pojištění	191	0	191
	12. Zákonně sociální náklady	3	0	3
IV.	Daně a poplatky celkem	0	0	0
V.	Ostatní náklady celkem	16	0	16
	21. Kursové ztráty	0	0	0
	24. Jiné ostatní náklady	16	0	16
VI.	Odpis, prod. majetek, tvorba rezerv a opr. pol. c	0	0	0
VII.	Poskytnuté příspěvky celkem	0	0	0
VIII.	Daň z příjmů celkem	0	0	0
	Náklady celkem	3 419	0	3 419
B.	Výnosy			
I.	Tržby za vlastní výkony a zboží celkem	242	0	242
	3. Tržby z prodeje služeb	242	0	242
II.	Změna stavu vnitřnorg. zásob celkem	0	0	0
III.	Aktivace celkem	0	0	0
IV.	Ostatní výnosy celkem	75	0	75
	15. Úroky	4	0	4
	16. Kursové zisky	2	0	2
	18. Jiné ostatní výnosy	70	0	70
V.	Tržby z prod. maj., zúčt. rezerv a opr. pol. celk	0	0	0
VI.	Přijaté příspěvky celkem	1 167	0	1 167
	27. Přijaté příspěvky (dary)	1 167	0	1 167
VII.	Provozní dotace celkem	1 839	0	1 839
	29. Provozní dotace	1 839	0	1 839
	Výnosy celkem	3 322	0	3 322
C.	Výsledek hospodaření před zdaněním	-97	0	-97
D.	VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ po zdanění	-97	0	-97

Odesláno dne
31.3.2010

Sazil(a)

Marketa Šteclová
Podpis statutárního orgánu

Centrum pro podporu občanů

 Chlumova 17, 130 00 Praha 3
 02/22 78 14 71, cepo@ecn.cz
 www.SdruzeniARNIKA.cz

Zdroj: Arnika: Centrum pro podporu občanů.

Komentář: Příloha č. 9 obsahuje Výkaz zisku a ztráty k 31. 12. 2009. Účetní jednotkou je Centrum pro podporu občanů, které se svými náklady a výnosy podílelo téměř třetinou na celkových nákladech a výnosech občanského sdružení Arnika. Náklady činily 3 419 000 Kč a výnosy dosáhly výše 3 322 000 Kč. Centrum pro podporu občanů je ve ztrátě, která zaujímá 97 000 Kč.

Centrum pro podporu občanů nemá žádnou vedlejší činnost, nedosahuje příjmů z reklam ani z pronájmů. Příjmy získává pouze v rámci své hlavní činnosti. Přijaté příspěvky (tzn. členské příspěvky a dary) jsou od daně z příjmů osvobozeny. Příjmy z dotací, z úroků z vkladů na běžném účtu a z hlavní činnosti (tržby z prodeje služeb) nepodléhají zdanění, nejsou předmětem daně. Vynaložené náklady jsou vyšší než výnosy, organizační jednotka dosahuje ztráty v hlavní činnosti, tzn. že ztráta se do základu daně nezapočítává. Výsledek hospodaření před zdaněním a po zdanění je shodný, tj. – 97 000 Kč.